

Asmo Maanselkä

TEKIJÄNOIKEUSLAKI EDUSKUNNAN KÄSITTELYSSÄ

Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat päätöksenteon kohteena

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons 1.0 Suomi Lisenssillä.

Tietojärjestelmätieteen ja Valtio-opin
Pro gradu -tutkielma
6.8.2007

Jyväskylän yliopisto
Tietojärjestelmätieteen laitos
Yhteiskuntatieteiden laitos

Jyväskylä

TIIVISTELMÄ

Maanselkä, Asmo Samuel

Tekijänoikeuslaki eduskunnan käsittelyssä/ Asmo Maanselkä

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2007.

118 s.

Tietojärjestelmätieteen ja Valtio-opin Pro gradu -tutkielma

Tässä tutkielmassa tarkastellaan digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioita eduskunnan päätöksenteon kohteena. Tutkimusongelmina selvitän ensiksi kuluttajan ja tuottajan intressejä digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioilla (engl. digital rights management, DRM) suojattuun aineistoon. Toisena tutkimusongelmana selvitän miten ja mitkä kuluttajien ja tuottajien intressit politisoituvat kansanedustajien argumentaatiossa, sekä kolmanneksi tarkastelen miten kansanedustajat politikoivat, toimivat poliittisesti säätäessään tekijänoikeuslain. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen aineistona ovat tieteelliset artikkelit, toisen ja kolmannen tutkimuskysymyksen aineistona ovat tekijänoikeuslakikäsittelyn kolme puheaineistoa.

Tutkielma osoittaa tuottajan ja kuluttajan intressien eriytyvän hinnoittelun, kontrollin, yksityisyyden ja riippuvuuden välillä. Kontrollin, riippuvuuden ja hinnoittelun ongelmat politisoituivat kansanedustajien argumentaatiossa. Eduskuntakäsittelyn aikana kansanedustajat politikoivat kansallisella liikkumavaralla, intressiryhmillä sekä ajalla. Kansanedustajien heikko käsityskyky teknologisista asioista, asiantuntijavallan korostuminen sekä tietämättömyys lainsäädännön kansallisesta liikkumavarasta saavat eduskunnan jättämään kuluttajan ja tuottajan välisen intressiristiriidan tasapainottamisen markkinoiden tehtäväksi.

Tutkielma osoitti puutteita eduskunnan toiminnassa. Eduskunnan tulisi kehittää teknologian arviointitoimintaa, osallistaa intressiryhmät keskusteluun lainsäädännöstä sekä lisätä tietoisuutta lainsäädännön kansallisesta liikkumavarasta.

AVAINSANAT: Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat, DRM, tekijänoikeuslaki, intressiristiriita, politisointi, politikointi, lainsäädäntöprosessi.

ABSTRACT

Maanselkä, Asmo Samuel

Copyright law in the parliamentary political process / Asmo Maanselkä

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 9.7.2007.

118 p.

Master`s Thesis

The aim of the research is to study Digital Rights Management technologies in the parliamentary political process. In particular, the following issues are examined: First, consumers and producers interests to use digital content protected by Digital Rights Management technology. Second, how the members of the Parliament politicize the interests. Third, how the members of the Parliament are politicking when they are implementing the Copyright Directive into the Finnish legislation.

The study shows that producers and consumers have a conflict of the interest in four areas; pricing, controlling, privacy and independence. In the political process the members of the Parliament politicize controlling, independence and pricing conflicts. The key operations of politicking consist of playing with margin of manoeuvre of the Directive, blaming the interest groups and playing with time. The study shows that politicians leave the conflict of the interest to the Markets because of lack of their technological knowledge, deep trust in governmental advisors and inability to identify the margin of manoeuvre of the Directive.

The study shows some problems in the legislation process. The Parliament should improve technology assessment, acquire deeper knowledge of implementation process in the other member states and also encourage interest groups to participate in the parliamentary political process in a deliberate way.

KEYWORDS: Digital rights management, DRM, copyright law, the conflict of the interest, politization, politicking, the parliamentary political process.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO.....	6
	1.1 Tutkimusongelma.....	8
	1.2 Tutkimusmetodi ja aineistot.....	10
	1.3 Keskeiset käsitteet.....	15
	1.4 EU:n vaikutus tekijänoikeuslainsäädäntöön.....	17
	1.4.1 Tekijänoikeusdirektiivin 2001/29/EY sisältö.....	18
	1.4.2 Direktiivin implementointi EU:n jäsenmaissa.....	20
	1.4.3 Direktiivin implementointi Suomessa.....	23
2	TEKIJÄNOIKEUDEN SUOJA INFORMAATIOTALOUDESSA.....	25
	2.1 Talouden ilmiöt.....	25
	2.1.1 Tekijänoikeuden suoja.....	25
	2.1.2 Informaatiotuotteiden kustannusrakenne.....	29
	2.1.3 Kysynnän verkostovaikutukset.....	30
	2.1.4 Kuluttajan lukitseminen tuoteperheen asiakkaaksi.....	31
	2.1.5 Kuluttajan kokemat vaihtamiskustannukset.....	32
	2.1.6 Määräävän markkina-aseman saavuttaminen.....	32
	2.2 Talouden ilmiöiden tulkintatavat.....	34
	2.2.1 Markkinaliberalismi.....	34
	2.2.2 Teknologialiberalistinen liike.....	37
	2.2.3 Teknologiakriittinen teoria.....	38
	2.3 Talouden poliittinen ohjaaminen.....	41
	2.3.1 Markkinaehtoinen lähestymistapa.....	41
	2.3.2 Markkinoihin puuttuminen kilpailupolitiikalla.....	42
	2.3.3 Markkinoiden monopolisoitumisen rajoittaminen säädöksillä.....	43
3	INTRESSIT DIGITAALISTEN OIKEUKSIEN HALLINNAN TEKNOLOGIOILLA SUOJATTUUN AINEISTOON.....	46
	3.1 Tuottajan intressit.....	48
	3.1.1 Tuottavuus uudessa liiketoimintaympäristössä.....	48
	3.1.2 Aineiston suojaaminen laittomalta käytöltä.....	50
	3.1.3 Kuluttajakäyttäytymisen kontrolloiminen.....	52
	3.1.4 Kuluttajan sitouttaminen.....	52
	3.1.5 Liiketoimintatiedon kerääminen.....	53
	3.2 Kuluttajan intressit.....	54
	3.2.1 Hinta.....	55
	3.2.2 Aineiston monipuolinen käyttö.....	56
	3.2.3 Riippumattomuus tuottajasta.....	57
	3.2.4 Yksityisyyden suoja.....	57
	3.3 Intressiristiriita.....	58
	3.3.1 Hinnoittelu.....	58
	3.3.2 Kontrolli.....	59
	3.3.3 Yksityisyys.....	59
	3.3.4 Riippuvuus.....	60

4	TEKIJÄNOIKEUSLAIN EDUSKUNTAKÄSITTELY	62
4.1	Keskustelun lähtötilanne.....	62
4.2	Intressiryhmät kansanedustajien argumentaatiossa.....	64
4.3	Tekijänoikeuslakiesityksen politisointi	67
4.3.1	Markkinat tarvitsevat teknisiä suojauksia kehittyäkseen	68
4.3.2	Kuluttajan mahdollisuudet käyttää digitaalista aineistoa heikkenevät.....	69
4.3.3	Markkinat kehittävät kopioinnin yksityiseen käyttöön	71
4.3.4	Kuluttaja sidotaan laitteistoihin.....	73
4.3.5	Markkinat kehittävät laitteistojen yhteentoimivuutta.....	75
4.3.6	Kuluttajan omistusoikeus heikkenee.....	75
4.3.7	Tekijät saavat ja ansaitsevat paremman korvauksen työstään	77
4.3.8	Argumentaation politisoituminen.....	78
4.4	Tekijänoikeuslakiesityksellä politikointi.....	82
4.4.1	Politikointi kansallisella liikkumavaralla.....	82
4.4.2	Politikointi intressiryhmillä.....	84
4.4.3	Ajalla politikointi	86
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	89
5.1	Päätöksentekoprosessin arviointi.....	89
5.1.1	Intressiristiriitojen politisoituminen	89
5.1.2	Kansanedustajien argumentaation viitekehys	91
5.1.3	Intressiryhmät argumentaatiossa.....	93
5.1.4	Kansallisen liikkumavaran poliittisuus	94
5.1.5	Lain säätämisen vaikutus digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioihin	95
5.2	Päätöksentekoprosessin vahvistaminen.....	97
5.2.1	Teknologian arviointitoiminnan kehittäminen.....	97
5.2.2	Intressiryhmien huomioiminen lainsäädäntöprosessissa.....	98
5.2.3	Tiedon lisääminen kansallisesta liikkumavarasta	99
6	YHTEENVETO.....	101
	LÄHDELUETTELO	104
	KUVIOT	114
	LIITE 1. LUETTELO EDUSKUNTAKÄSITTELYN PUHEENVUOROISTA	115

1 JOHDANTO

Tekijänoikeuslain eduskuntakäsittelystä muodostui yllättäen syksyn 2005 kuumin poliittinen kysymys. Kirkkomusiikkiin painottuva eduskuntakeskustelu muuttui radikaalisti, kun kuluttajan näkökulmat kopiosuojauksen kierron estävään pykälään nousivat esiin. Lakiesityksen julkisuus oli taattu kun tiedotusvälineet kertoivat, että valmisteilla oleva laki kieltää musiikin lataamisen MP3-soittimiin. Uutisen innoittamana kuluttajat, tekijät, musiikkiteollisuus ja lukuisat muut intressiryhmät pyrkivät vaikuttamaan lainsäädäntöprosessiin. Televisio-ohjelmissa, radiokanavilla ja lehtien palstoilla keskustelu lakiesityksen vaikutuksista kesti noin kuukauden ajan. Eduskuntakäsittelyssä kansanedustajien oli huomioitava lakiin sisältyvien teknologisten yksityiskohtien vaikutus talouteen ja eri ryhmien intresseihin. Tekijänoikeuslain muotoilun tuli noudattaa EU-direktiiviä pienen kansallisen liikkumavaran jäädessä kansanedustajien harkintaan. Eduskuntakeskustelu teknologian seurauksista ja liikkumavarasta johti erilaisiin tulkintoihin siitä mitä tulee tehdä ja mitä voidaan tehdä kansallisen liikkumavaran puitteissa.

Eduskuntakeskustelussa kiisteltiin pääasiassa kopiosuojausteknologioiden, eli digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden vaikutuksesta eri intressiryhmiin. Näiden teknologioiden avulla pyritään hallitsemaan tekijänoikeuksia ja kontrolloimaan teoksien käyttöä (Garnett 2003, Smith 2004). Ne vaikuttavat intressiryhmien välisiin valtasuhteisiin määrittämällä miten sisältöä saa katsella tai kuunnella, miten liiketoimintatietoa kerätään ja millaisen markkinaympäristön teknologiat luovat. Teknologiset ratkaisut ovat siten poliittisia, mikäli politiikka määritellään vallankäyttönä, konfliktisuhteena, taisteluna vallasta tai ryhmäkohtaisten etujen ajamisena (Palonen 1988, 20; Paloheimo & Wiberg 1997, 15).

Eduskuntakeskustelussa sekä tekijänoikeuslakiesitystä puolustaville että vastustaville kansanedustajille näytti olevan keskeisenä käsitys, että tekijänoikeuksien tarkka valvominen teknologian avulla vaikuttaa intressiryhmien talouteen. Arvioissaan vaikutuksen suunnasta he päätyivät päinvastaisiin johtopäätöksiin. Puolustajien mukaan talouden ja teknologian kehitys kopiointimahdollisuuksineen ja tietoverkkoineen vaikuttaa kielteisesti tekijänoikeuksien haltijoiden taloudelliseen asemaan. Vastustajien

mukaan tekijänoikeuksien haltijat taas hyötyvät taloudellisesti hyödyntämällä digitaalista aineistoa rajoittavia teknologioita.

Eduskunta päätyi kiistanalaiseen ratkaisuun. Se sääti esityksen laiksi sellaisenaan, mutta vaati hallitusta seuraamaan markkinoiden kehitystä. Ratkaisua perusteltiin erityisesti sillä, ettei EU:n tekijänoikeusdirektiivi 2001/29/EY salli toisenlaista muotoilua. Lukuisat EU-maat päätyivät kuitenkin saman direktiivin velvoittamana toisenlaisiin ratkaisuihin. Kopiosuojaus on mahdollista kiertää yksityiseen käyttöön kopioidessa useissa EU-maissa, muttei Suomessa.

Tässä tutkielmassa tarkastellaan digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioita eduskunnan päätöksenteon kohteena. Tarkastelen miten kansanedustajat politisoivat digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat eli millaisia poliittisia merkityksiä teknologiat saavat. Lisäksi selvitän miten kansanedustajat politikoivat eli toimivat poliittisesti säätäessään tekijänoikeuslain. Tulevaisuusvaliokunnan mietinnön (TuVM 1/1997) mukaan kansanedustajien on huomioitava teknologian vaikutukset lainsäädäntötyössä, sillä teknologian nopeutuva kehitys vaikuttaa olennaisesti yhteiskuntaan, taloudelliseen kehitykseen ja yksittäisen ihmisen elämään. Toiseksi eduskunta valvoo hallituksen työskentelyä edistäen kansanvallan toimintaa. Valvoakseen hallituksen toimeenpanovallan käyttöä kansanedustajilla tulee olla riittävä teknologinen tietämys hallituksen esitysten teknologisten vaikutusten arvioimiseksi. Tehtävää varten eduskuntaan on perustettu Tulevaisuusvaliokunta, joka toimii teknologiakehityksen ja teknologian yhteiskunnallisten vaikutusten arviointitoimintaa suorittavana parlamentaarisenä elimenä. (Kuusi 2004)

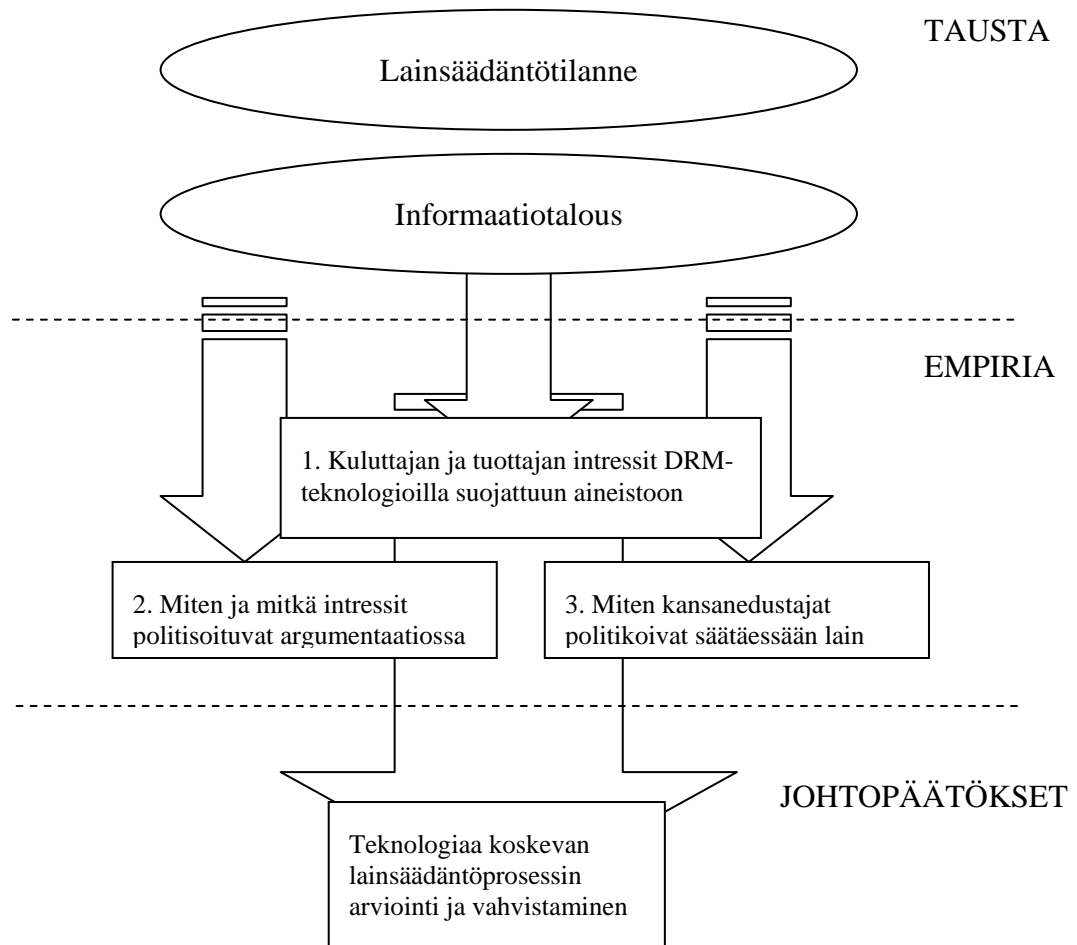
Monitieteellisessä Pro gradu -tutkielmassani yhdistyvät tietojärjestelmätieteen ja valtio-opin lähestymistavat. Keskityn tietojärjestelmätieteen näkökulmasta tarkastelemaan digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioita ja niiden intressiryhmiä. Valtio-opin näkökulma tarkastelee puolestaan kansanedustajien argumentaatiota, teknologioiden politisoitumista ja niillä politikointia. Tavoitteenani on yhdistää teknologian yksityiskohtainen havainnointi lainsäädäntöprosessin arvioinnin tueksi.

Monitieteellisen tutkimuksen tekeminen on haasteellista, koska yliopiston oppiaineiden ohjeet tutkielman ulko- ja kieliasusta ovat erilaiset. Tietojärjestelmätiede pyrkii

objektiiviseen, yleistettävään tutkimusotteeseen. Tietojärjestelmätieteen virallisen ohjeen mukaan tutkija ei saa "tunkeutua subjektiivisesti" lukijan ja asian väliin, siksi tieteellisen tekstin on oltava täsmällistä, ilmaukset yksiselitteisiä, synonyymien käyttöä tulee rajoittaa ja teksti on kirjoitettava passiivimuotoon. (Puuronen 2002,22) Valtio-opin puolestaan painottaa persoonallisempaa kirjoittamistyyliä sekä subjektiivisempaa esitystapaa, jossa tutkijan oma ääni tulee esiin. Molempien laitoksien kannalta tyydyttävää esitys- ja kirjoitustapaa ei ristikkäisistä ohjeista voi löytää. Tutkimuksessa seuran pääasiassa pääaineeni Tietojärjestelmätieteen ohjeita, mutta luvussa 5. johtopäätökset tuon selkeästi oman näkemykseni esiin.

1.1 Tutkimusongelma

Tavoitteena on selvittää ensiksi kuluttajan ja tuottajan intressejä digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioilla suojattuun aineistoon. Toiseksi tarkastellaan miten ja mitkä kuluttajien ja tuottajien intressit politisoituvat kansanedustajien argumentaatiossa. Kolmanneksi selvitetään miten kansanedustajat politikoivat, toimivat poliittisesti säätäessään tekijänoikeuslain. Johtopäätöksissä arvioin millaisia haasteita digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat tuovat lainsäädäntöprosessille. Pohdin myös voiko lainsäädäntöprosessia vahvistaa teknologiaa koskevia lainsäädäntöhankkeita varten. Kuviossa 1. kuvataan tutkimusongelma.

KUVIO 1. Tutkimusongelma

Kuviossa 1 kuvataan kolmeen osaan jakautuva tutkimusongelma. Tutkimuksen taustana ovat tekijänoikeuslain säätämistilanne ja tekijänoikeuden vaikutus informaatiotalouteen. Tutkimuksen empiirisessä osassa selvitän (1.) kuluttajan ja tuottajan intressit digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioilla suojattuun aineistoon, (2.) miten ja mitkä kuluttajien ja tuottajien intressit politisoituvat kansanedustajien argumentaatiossa ja (3.) kolmanneksi tarkastelen miten kansanedustajat politikoivat, toimivat poliittisesti säätäessään tekijänoikeuslain. Johtopäätöksessä arvioin millaisia haasteita digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat tuovat lainsäädäntöprosessille. Pohdin myös voiko lainsäädäntöprosessia vahvistaa teknologiaa koskevia lainsäädäntöhankkeita varten.

1.2 Tutkimusmetodi ja aineistot

Tutkimusmetodin valintaa ohjaavat aineistot. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen aineistona ovat 2000-luvun alkupuolella ilmestyneet digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioita käsittelevät tieteelliset artikkelit (LUKU 3.). Tieteellinen artikkeliaineisto on hankittu tieteellisistä lehdistä, elektronisista julkaisuista sekä tietokannoista. Pro gradu -tutkielman laajuuden huomioiden kriteereillä löydetty noin 30 artikkelia toimivat riittävänä aineistokokonaisuutena. Pysin löytämään artikkeleista kuluttajien ja tuottajien intressejä dekonstekstualisoivalla lukutavalla. (Palonen 1988,88). Dekonstekstualisoiva lukutavan ideana on ottaa etäisyyttä tekstin kokonaisuuteen ja suunnata mielenkiintoa keskittyneesti, pelkistävästi ja yksipuolisesti joihinkin tekstin aspekteihin. Tässä tutkimuksessa aspektit ovat kuluttajan ja tuottajan intressit. Olennaista on käsitellä jokaista tieteellistä artikkelia samalla tavalla. Esitän jokaiselle tieteelliselle artikkelille kaksi kysymystä; mitä intressiryhmiä artikkelissa esiintyy ja mitkä ovat näiden ryhmien intressit. Löydöksiä pohjalta muodostan intressiryhmien ja intressien luokittelun.

Toisen ja kolmannen tutkimuskysymyksen aineistona ovat tekijänoikeuslakikäsittelyn kolme puheaineistoa, ensimmäisen käsittelyn puheaineistot 7.9.2005 ja 29.9.2005 sekä toisen käsittelyn aineisto 4.10.2005 (LUKU 4.). Puheaineistojen taustametodina käytän politiikantutkija Palosen (1993,10) tapaa erottaa politisoinnin (engl. *politization*) ja politikoinnin (engl. *politicking*) käsitteet toisistaan. Politisoinnilla Palonen tarkoittaa jonkin ilmiön tai asian uudelleenmäärittelyä poliittisesta näkökulmasta käsin. Näin entuudestaan ei-poliittiseksi ymmärretty ilmiö tai asia esitetään uudella, poliittisella tavalla. Politisointi osoittaa poliittiselle toiminnalle uusia vaihtoehtoja ja avaa pelivaraa politikoinnille. (Palonen 1993,10) Politisoivat innovaatiot voivat syntyä toimijan intresseistä ja ideologisista lähtökohdista käsin.

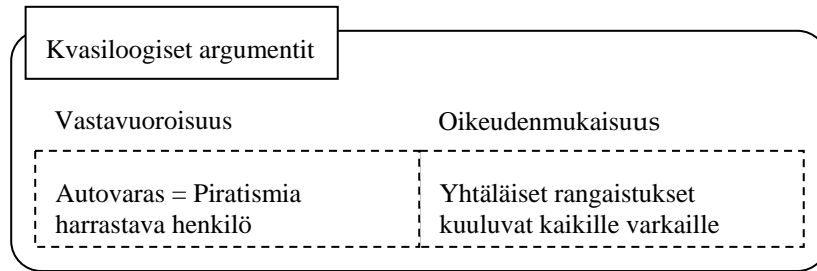
Politikointi on vallan operatiivista käyttöä, johon liittyy toimijoiden välistä kamppailua. Politisointiin verrattuna politikointi on enemmän konkreettista toimintaa kuten pykälämuutoksen ehdottamista, mielipiteiden vastustamista ja oman asian ajamista. Politisointi on ymmärrettävissä tulkinnallisena toimintana, politikointi taitona toimia poliittisesti. (Palonen 1993,11)

Eduskuntakeskusteluissa kansanedustajat pyrkivät tulkitsemaan tekijänoikeuslakiesityksen ratkaisuja poliittisesti. Palosen metodia soveltaen tutkin miten ja mitkä kuluttajien ja tuottajien intressit politisoituvat kansanedustajien argumentaatiossa. Tarkastelen miten kansanedustajat ryhtyvät argumentoimaan lakiesitystä tietystä näkökulmasta, ja miten he osoittavat toiminnalle vaihtoehtoja. Toiseksi tarkastelen kansanedustajien politikointia, joka johtaa tekijänoikeuslain säätämiseen. Miten politikoiden kansanedustajat ottavat haltuun avatun pelivaran, pyrkivätkö he puolustamaan omaa näkökulmaa vai tasapainottamaan konsensushenkisesti kuluttajien ja tuottajien kokeman intressiristiriidan.

Puheaineiston jäsentämisessä käytän tutkimusmetodina Perelmanin (1996) ja Toulminin (1958) argumentaatioanalyysijä. Perelmanin teorian avulla tarkastelen argumentoinnin tapoja ja tekniikkaa, Toulminin teorian avulla otan kantaa argumentoinnin pätevyYTEEN. Argumentaatioanalyysin avulla tarkastelen kansanedustajien argumentaation hyväksyttävyyttä.

Perelmanin (1996) mukaan argumentaatioon vaikuttavat argumentoinnin viitekehys, argumentoinnin lähtökohdat ja argumentointitekniikat. Argumentoinnin viitekehyksellä tarkoitetaan puhujan yleisösuhdetta. Kansanedustajilla on erityinen suhde yleisöön, koska he tarvitsevat äänestäjiä tullakseen valituksi seuraavissakin vaaleissa. Yleisöä ovat myös muut kansanedustajat, joiden toimintaan pyritään vaikuttamaan puheella. Argumentoinnin lähtökohdat tarkoittavat julkilausumattomia oletuksia niistä yleisistä perusteista, joilla yleisöä kannattaa lähestyä. Argumentoinnin tekniikoiden avulla pyritään esittämään todellisuutta koskevat tosiseikat, totuudet ja otaksumat, sekä suotavuutta koskevat arvot ja päättelysäännöt yleisölle hyväksyttävässä muodossa. Argumentaation tekniikat jaetaan sidosmuotoisiin ja erottelumuotoisiin. Sidosmuotoinen argumentointi sisältää kolme erilaista tekniikkaa: kvasiloogiset argumentit, todellisuuden rakenteeseen vetoavat argumentit ja todellisuuden rakennetta muuttavat argumentit.

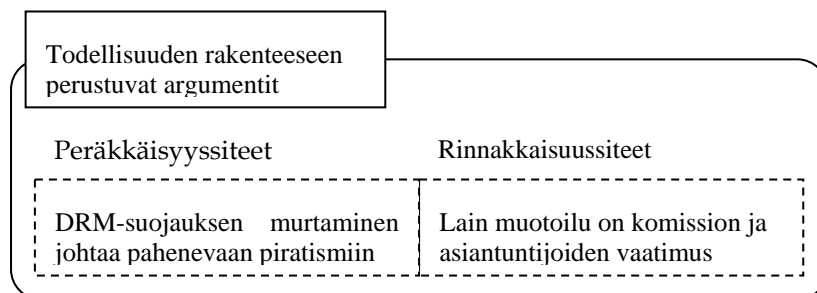
Kvasiloogisten argumenttien tavoitteena on pikemminkin vaikutuksen tekeminen kuin uuden informaation antaminen. Kvasiloogiset argumentit matkivat logiikan formaalia ja täsmällistä päättelyä. Tutkimuksen kannalta tärkeimmät kvasiloogiset argumentit ovat vastavuoroisuus ja oikeudenmukaisuus. (Perelman 1996, 62)

KUVIO 2. Kvasiloogiset argumentit

Kuviossa 2 havainnollistetaan kvasiloogisten argumenttien käyttöä esimerkkien avulla. Vastavuoroisuuteen perustuvassa argumentoinnissa samaistetaan kaksi asiaa keskenään. Oikeudenmukaisuuteen vedoten samaistetuille asioille vaaditaan samankaltaista kohtelua. Kuvion katkoviivalla kehystetyssä esimerkissä samaistetaan autovaras ja piratismia harrastava henkilö ja seuraavassa katkoviivalla kehystetyssä laatikossa vaaditaan heille yhtäläistä kohtelua.

Todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit luovat luonnollisen kaltaisia yhdyssiteitä asioiden välille. Argumentaatio nojaa jo uskottavaksi osoitettuun todellisuuden rakenteelliseen ominaisuuteen. Ilmiöt voidaan kytkeä toisiinsa peräkkäisyys- tai rinnakkaisuussitein.

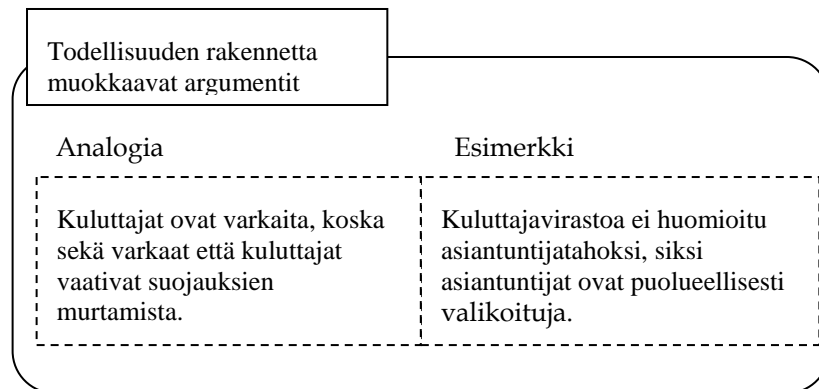

KUVIO 3. Todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit

Kuviossa 3 kuvataan todellisuuden rakenteeseen perustuvia argumentteja esimerkkien avulla. Peräkkäisyysiteisiin perustuvassa argumentaatiossa todetaan ilmiöiden syy- ja seuraussuhde, minkä jälkeen arvioidaan syitä tai seurauksia, kuten motiiveja tai aiheuttavia kustannuksia. Rinnakkaisuussiteisiin perustuvassa argumentaatiossa

osoitetaan eri tasojen välinen riippuvuussuhde. Rinnakkaisuussiteillä voidaan myös liittää toisiinsa tapahtumia tai henkilöitä. Auktoriteetteihin vetoaminen on rinnakkaisuussiteisiin perustuvaa argumentaatiota. Kuvion esimerkissä suojauksen murtaminen pahentaa piratismia. Tällöin vedotaan peräkkäisyysiteisiin. Rinnakkaisuussiteisiin vedotaan toisessa esimerkissä, jossa lain muotoiluun haetaan tukea auktoriteeteilta, kuten komission virkamiehiltä ja asiantuntijoilta. (Perelman 1996,93)

Todellisuuden rakennetta muokkaava argumentti turvautuu analogiseen päättelyyn tai käyttää yksittäistapausta esimerkkinä. Yksittäistapaus otetaan tietyn todellisuutta koskevan huomion tueksi.

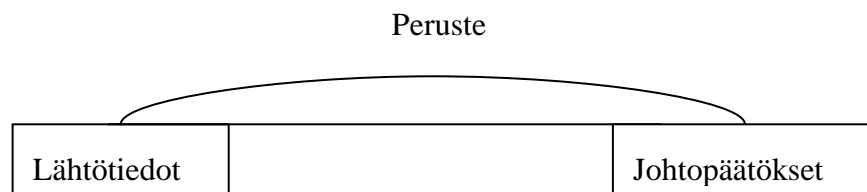

KUVIO 4. Todellisuuden rakennetta muokkaavat argumentit

Kuviossa 4 kuvataan todellisuuden rakennetta muokkaavia argumentteja esimerkkien avulla. Kuvion esimerkissä kuluttajat vaativat suojauksia murrettavaksi, samoin kuin varkaat, siksi kuluttajat ovatkin olleet samoja tekijänoikeusrikkooja. Kuluttajat ja varkaat ovat analogisia saman piirteen vuoksi. Esimerkkiin nojaavan argumentaation tavoitteena on erityistapauksesta lähtien selvittää sääntöä tai rakennetta johon se perustuu. Kuvion esimerkissä kuluttajavirastoa ei ole kuultu riittävästi lain valmisteluvaiheessa. Erityistapaus nostetaan yleiseksi säännöksi, jolla kiistetään asiantuntijoiden puolueettomuus ja monipuolinen käyttö lain valmistelussa. (Perelman 1996,120)

Muutokseen tähtäävä argumentointi on erottelumuotoista. Erottelumuotoisilla argumenteilla pyritään saattamaan erilleen tekijöitä, joita sidosmuotoisessa argumentaatiossa pidetään yhteenkuuluvina. (Perelman 1996, 58) Erottelumuotoisessa argumentoinnissa väitetään, että vastustajan kertoma syy ei ole tuota seurausta, teoria ei vastaa käytäntöä tai satunnainen tapaus yleistä sääntöä. Erottelumuotoinen argumentointi käyttää samoja sidosmuotoisen argumentaation keinoja. Tosin tavoitteena on purkaa yhteenliitetyjä riippuvuus ja rinnakkaisuussiteitä, ja muodostaa uusia lähtökohtia keskustelulle. Näin yritetään purkaa ajattelutottumuksia ja osoittaa yhteenliitettyjen asioiden ristiriitaisuuksia.

Toulminin (1958) argumentaatioteoria tarkastelee argumentaation pätevyyttä. Argumentaatioon kuuluvat argumentin lähtötiedot, johtopäätös, peruste, varaukset, tarkennus ja taustatuki. Toulminin terminologiassa lähtötietoihin vedotaan julkilausutusti. Peruste on taas argumentin julkilausumaton taustaoletus, joka täytyy olettaa todenmukaiseksi, jotta argumentti olisi rakenteeltaan järkevä. Peruste toimii siirtymäsääntönä, joka mahdollistaa siirtymisen lähtötiedoista johtopäätöksiin. (Toulmin, 1958; Summa 1996, 77-79)

KUVIO 5 Toulmin argumentaatioteoria

Kuviossa 5 kuvataan Toulminin argumentaatioteoria. Puhuja vetoaa lähtötietoihin julkilausutusti. Peruste mahdollistaa siirtymisen lähtötiedoista johtopäätöksiin. Havainnollistan teoriaa ministeri Karpelan väittämällä.

"Tekijänoikeuksien kunnioittaminen digitaalisessa ympäristössä ja tietoverkoissa sekä verkossa tapahtuvan kaupankäynnin kehittyminen edellyttävät, että aineistoja suojaavia teknisiä suojauksia ei saa murtaa" Ministeri Karpela 7.9.05

Ministeri Karpelan väitteen lähtötilana on pyrkimys tekijänoikeuksien suojaamiseen verkkoympäristössä, jonka jälkeen hän vaatii johtopäätöksenä, että teknisiä suojauskeinoja ei saa murtaa missään tilanteessa. Perusteena toimii käsitys, että tekniset suojauskeino estävät piratismia verkkoympäristössä.

Tässä tutkimuksessa kiinnitetään huomiota erityisesti perusteen oikeutukseen. Vertaan argumentaation asiasisältöjen pätevyyttä ja keskustelussa esiintyviä väitteitä tutkimuksessa esiteltyyn teoriaan sekä lainsäädäntökontekstiin ja pelivaraan. Jaan Perelmanin metodilla kansanedustajat hallituksen esitystä puolustaviin ja vastustaviin, sidos- ja erottelumuotoisen argumentoinnin tapoja käyttäviin edustajiin. Esittelen pääargumentin otsikossa ja tuon esiin siitä käydyn keskustelun. Analysoin argumentaation pätevyyttä Toulminin metodin avulla vertaamalla kansanedustajien argumentaatiossa esiintyvien väitteiden perusteita ensimmäisen tutkimuskysymyksen löydöksiin, tekijänoikeuslain kontekstiin sekä talouden ja yhteiskunnan muutoksiin.

1.3 Keskeiset käsitteet

Digitaalinen aineisto (engl. digital content) on yleistermi sähköisessä tiedostomuodossa olevalle hyödykkeelle. Digitaalinen aineisto tarkoittaa mitä tahansa prosessoitua ja pakattua digitaalista informaatiota, kuten digitaalista ääntä, videota, grafiikkaa, animaatiota, kuvia, tekstiä tai mitä tahansa näiden yhdistelmää (Subramanya 2006). Suojaamattomasta digitaalisesta aineistosta on mahdollista luoda alkuperäistä vastaavia kopioita rajattoman määrän.

Tekijänoikeus (engl. copyright) tuottaa tekijälle sekä taloudellisia että hänen henkilöönsä liittyviä oikeuksia. Kirjallisesta tai taiteellisesta tuotteesta syntyy teos, kun tuote ylittää teoskynnyksen. Tekijänoikeus on teoksen tekijällä oleva oikeus, joka tuottaa, erikseen säädetyin rajoituksin, tekijälle yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen. (Tekijänoikeuslaki 2005, 2,3,4,5 §)

Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat (engl. digital rights management, DRM) tarkoittavat teknologioita, joilla hallitaan digitaalisia tekijänoikeuksia tai käyttöestoja

(Garnett 2003, Smith 2004). Teknologiat sallivat tekijöille mahdollisuuden kontrolloida digitaalisen aineiston jakelua verkoissa (Safavi-Naini 2004). DRM-teknologia saattaa asettaa rajoituksia esimerkiksi tiedon edelleenlähettämiseksi, tallentamiseksi ja kopioimiseksi. Teknologian avulla pyritään torjumaan musiikin, elokuvien ja tietokoneohjelmistojen laitonta kopiointia.

Kuluttajansuojan (engl. consumer protection) tavoitteena on turvata kuluttajien intressit. Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden kontekstissa tarkoittaa DRM-teknologioiden suunnittelemista monipuolisesti. DRM-teknologia ei saa haitata sisällön prosessointia, katselemista tai kuuntelemista. Teknologia ei saa vaarantaa kuluttajan oikeuksia yksityisyyteen, autonomisuuteen tai ostetun tuotteen omistamiseen, eikä saa syrjiä erilaisia sosiaalisia käyttäjäryhmiä. Kuluttajalla tulee olla mahdollisuus valittaa omaisuuden tai oikeuksien loukkauksista. (Guibault 2005)

Intressi (engl. interest) tarkoittaa etua, pyydettä, hyötyä tai mielenkiittoa, kiinnostusta. Intressiryhmä tarkoittaa eturyhmää. Intressiristiriita (engl. conflict of Interest) on henkilöiden tai eturyhmien välistä kamppailua samasta substanssista, rahasta, resursseista tai etuoikeuksista. (Turtia 2005) Intressiristiriidan käsite on tietojärjestelmätieteen tutkimuksissa vieraampi. Sitä on käytetty paljon yhteiskuntatieteiden tutkimuksissa.

Politisointi (engl. politicization) tarkoittaa Palosen (1993,10) mukaan jonkin ilmiön tai asian uudelleenmäärittelyä poliittisesta näkökulmasta käsin. Politisointi on tulkitsevaa toimintaa, jolla entuudestaan ei-poliittiseksi ymmärretty ilmiö tai asia esitetään uudella, poliittisella tavalla. Politisointi osoittaa poliittiselle toiminnalle uusia vaihtoehtoja ja avaa pelivaraa politikoinnille. Politisoivat innovaatiot voivat syntyä toimijan intresseistä ja ideologisista lähtökohdista käsin. (Palonen 1993,10)

Politikointi (engl. politicking) tarkoittaa Palosen (1993,10) mukaan taitoa toimia poliittisesti. Politisointiin verrattuna politikointi on enemmän konkreettista toimintaa kuten pykälämuutoksen ehdottamista, mielipiteiden vastustamista ja oman asian ajamista. Toiminnassa käytetään hyödyksi politisoinnin avaamaa pelivaraa, uusia merkityksiä ja vaihtoehtoja. Politikointi on vallankäyttöä ja toimijoiden välistä kamppailua kuten oman asian ajamista avatun pelivaran puitteissa. (Palonen 1993,11)

Pelivara (engl. contingency) on kuvattavissa politiikan toimintatilaksi, jonka puitteissa voidaan tehdä poliittisia valintoja. Poliitikassa on aina pelivaraa. Kansanedustajat voivat politisoimalla osoittaa missä kohdissa pelivaraa on ja politikoidulla käyttää vaihtoehtoja hyödykseen. Politisointi on pelivaran osoittamista ja politikointi pelivaralla operointia. (Palonen 1993,12)

1.4 EU:n vaikutus tekijänoikeuslainsäädäntöön

Tekijänoikeuslaki, jota edelsivät tekijänoikeudelliset käytännöt, annettiin Englannissa ensimmäisen kerran vuonna 1709. Tekijänoikeuslaki pohjautui hallitsijan myöntämään erityisoikeuteen. Ensimmäinen erityisoikeus myönnettiin Venetsiassa 1469. Keski-ajalla valtion harjoittama sensuuri teki tekijänoikeuslainsäädännön tarpeettomaksi. Tekijänoikeuksilla alkoi olla merkitystä 1700-luvun lopun Ranskan suuren vallankumouksen sananvapauden ja lehdistön vapauden lisääntymisen jälkeen. Bernissä solmittiin vuonna 1886 ensimmäinen kansainvälinen tekijänoikeussopimus, johon Suomi liittyi vuonna 1928. Bernin sopimus on edelleenkin keskeisin tekijänoikeuksiin vaikuttava yleissopimus. Sopimuksen toimintaperiaatteena on taata sopimusvaltioista peräisin oleville teoksille sama suoja kuin omien kansalaisten teoksille.

Digitaalisella aineistolla on noin viisikymmentä vuotta tekijänoikeushistoriaa. Tietokoneohjelmia ei aluksi pyritty edes suojaamaan, koska kehittelyprosessi oli pitkälti tieteellistä ja avointa kaikille. Ensimmäinen ohjelmistopatentti myönnettiin vuonna 1962. Mikrotietokoneiden yleistyminen 1970-luvulla lisäsi merkittävästi patenttien ja suojauksen määrää. The World Intellectual Property Organization (WIPO) perustettiin 1967 suojaamaan sähköistä materiaalia. Vuonna 1974 Yhdysvaltojen kongressi asetti komitean, joka suositteli tekijänoikeutta tietokoneohjelmien ensisijaiseksi suojamuodoksi. WIPO ja hallituksen yhteistyöstä kehittyi ensimmäinen mallilaki tietokoneohjelmien suojasta vuonna 1978. (Landes 2004, 2)

Suomessa tietokoneohjelmia koskevat säännökset sisällytettiin tekijänoikeuslakiin (404/61) 1991, joka otti huomioon myös ensimmäisen EY:ssä käsiteltävän direktiiviehdotuksen periaatteet. Tämän jälkeen on tehty kansainvälisesti lukuisia

sopimuksia joissa Suomi on EU:n jäsenvaltiona osallinen. (Oksanen 2001) EU:n jäsenvaltiona Suomi on allekirjoittanut WIPO:n sopimukset ja Rooman yleissopimuksen. Kansainväliset sopimukset ohjaavat kaikkien WTO:n jäsenmaiden tekijänoikeuslainsäädännön kehitystä. Henkistä omaisuutta suojaavan TRIPS-sopimuksen Suomi hyväksyi vuonna 1995 Maailman kauppajärjestön WTO:n perussopimuksen hyväksymisen mukana. Yhdysvalloissa kansainväliset sopimukset sisältyvät EU:n direktiiviä vastaavaan lakiin Digital Millennium Copyright Act (DMCA), joka hyväksyttiin Yhdysvalloissa jo vuonna 1998.

Suomen nykyiseen tekijänoikeuslainsäädäntöön vaikuttavat sekä EU:n direktiivit että Suomen solmimat kansainväliset sopimukset. EU-maissa tekijänoikeuslainsäädäntöä ohjaavat seitsemän direktiiviä; tietokoneohjelmadirektiivi 91/250/ETY, vuokraus- ja lainausdirektiivi 92/100/ETY, satelliitti- ja kaapelidirektiivi 93/83/ETY, suoja-aikadirektiivi 93/98/ETY, tietokantadirektiivi 96/9/EY, kuvataiteen jälleenmyyntikorvauksia koskeva direktiivi 2001/84/EY, Tekijänoikeutta koskevien aineellisten säännösten harmonisoinnin lisäksi vuonna 2004 annettiin teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoa koskeva direktiivi 2004/48/EY. Tämän tutkimuksen kannalta tärkein direktiivi on tietoyhteiskunnan tekijänoikeusdirektiivi 2001/29/EY. (Saarinen 2001)

1.4.1 Tekijänoikeusdirektiivin 2001/29/EY sisältö

Kansallinen lainsäädännön laatiminen on hyvin usein direktiivin implementointia, eli täytäntöönpanoa kansallisessa lainsäädännössä. Kansallinen laki kirjoitetaan pääosin direktiiviä noudattaen, vaikka pieni kansallinen liikkumavara jää lainsäätäjien harkintaan. Tämä liikkumavara muodostaa kansallisen politiikan pelivaran. Mikäli kansallista liikkumavaraa on venytetty liian pitkälle, sen väärinkäytöstä päättää EY:n tuomioistuin. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/29/EY, tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa määrittää Suomen tekijänoikeuslainsäädännön laatimisen liikkumavaran. Direktiivin implementointi tuli suorittaa jäsenmaissa vuoden 2002 loppuun mennessä. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin voi langettaa jäsenmaille sakkoja, jos direktiiviä ei ole implementoitu kansalliseen lainsäädäntöön määräaikaan mennessä.

Direktiivin implementointiprosessin ollessa käynnissä sakkoja ei langeteta. Suomessa tekijänoikeuslainsäädännön käsittely saatettiin loppuun vasta vuonna 2005.

Direktiivissä digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat määritellään tehokkaiksi teknisiksi suojausmenetelmiksi. (2001/29/EY, 39) Ne ovat tekniikoita, laitteita tai laitteidenosia, jotka on suunniteltu normaalissa käyttötarkoituksessa estämään tai rajoittamaan tekoja joihin ei ole annettu lupaa laissa. Teknisten toimenpiteiden tarkoituksena on suojata aineistoa piratismia vastaan. Direktiivin mukaan teknistä suojausmenetelmää ei saa kiertää tai purkaa kuin tietyissä erityistapauksissa (2001/29/EY, 42,23.). Suojauksen saa purkaa, mikäli tekninen suoja estää teoksen esittämisen kirjastoissa, tutkimuksessa, opetuksessa, arkistoinnissa, yleisradio-organisaatioiden toiminnassa, sairaaloissa, vankiloissa tai toimintarajoitteisten nähtäville ja kuultaville. Artiklassa 6 vaaditaan jäsenvaltioita säätämään riittävät rangaistukset suojausten kiertämisestä muussa tapauksessa. Lisäksi teknisten suojausmenetelmien purkamiseen keskittyvät laitteet ja niiden hallussapito sekä niistä keskusteleminen kielletään (2001/29/EY, 48).

Direktiivin mukaan teknisten suojausjärjestelmien standardoinnissa on tapahtunut huomattavaa edistystä, mutta teknisten toimenpiteiden erot voivat johtaa kuluttajan kannalta yhteensopimattomuuteen. Direktiivin perusteluosassa on selkeä toivomus siitä, että markkinat kehittäisivät laitteita sekä standardeja jotka ovat yhteensopivia vastaavien tuotteiden kanssa. Jäsenmaiden on rohkaistava ja edistettävä oikeudenhaltijoita kehittämään vapaaehtoisia toimenpiteitä, jolla mahdollistetaan sekä yhteensopivat laitteet että kopioiminen yksityiskäyttöön. Mikäli tuottajat eivät ryhdy vapaaehtoisesti toimenpiteisiin yhteensopivuuden lisäämiseksi kohtuullisen ajan kuluessa, jäsenvaltioiden tulisi ryhtyä toimenpiteisiin niiden mahdollistamiseksi. Keinot tulisi ottaa huomioon direktiiviä implementoidessa. Kansallisen lainsäädännön on turvattava keinot, joilla hyödyntää direktiivien poikkeuksia, myös mikäli oikeudenhaltijat eivät ole sallineet yksityiskäyttöön teoksen valmistamista. (6 artikla kohta 4). Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohta kuitenkin mahdollistaa teoksen yksityiskäyttöön kopioinnin varsin mielenkiintoisella tavalla.

"Jollei tällaisia vapaaehtoisia toimenpiteitä yksityiskäyttöön tapahtuvan kappaleen valmistamisen mahdollistamiseksi ole kohtuullisen ajan kuluessa toteutettu, jäsenvaltiot voivat

toteuttaa toimenpiteet sen mahdollistamiseksi, että mainittuun poikkeukseen tai rajoitukseen oikeutetut voivat hyödyntää sitä." Direktiivi 2001/29/EY

Jäsenvaltioita vaaditaan edistämään vapaaehtoisia toimenpiteitä, jotta yksityiskäyttöön tapahtuva teoksen kopiointi mahdollistuisi. Jos vapaaehtoiset toimenpiteet eivät tuota tulosta kohtuullisessa ajassa, kuluttajat voisivat rikkoa yksityiskäyttöä varten tarvittavat suojaukset. (52, 2001/29/EY) Dusollier (2003,52) huomauttaa, että direktiivi ei määrittele tarkasti vapaaehtoisia toimenpiteitä eikä toisaalta kohtuullista aikaa. Dusollierin (2003,54) mukaan direktiivi jättää tuottajille täydet mahdollisuudet tehdä mielensä mukaisia teknologisia ratkaisuja, joille direktiivi luo automaattisesti lainsuojan. Hän pitää direktiivin ratkaisua erittäin huolestuttavana, koska yksityisen käytön tavat ja tason määrittelee tuottaja, ei demokraattinen lainsäädäntöprosessi.

Direktiivi näyttää samanaikaisesti kieltävän ja sallivan kopioinnin henkilökohtaiseen käyttöön huolimatta teknisistä suojuuksista. Tekijän tai kuluttajan oikeuksia puolustavan lakimiehen on helppo päätyä joko kieltämään kaikki teknisen suojuksen kiertävät toimet tai sallia suojusta huolimatta kopiointi yksityiskäyttöön. Direktiivissä uskotaan ensisijaisesti markkinoiden toimivuuteen ja teknologian kehittymiseen. Mikäli näin ei tapahdu, jäsenvaltioilla on vapaat kädet mahdollistaa myös teknisten suojausten purkaminen. Direktiivin monitulkintaisuudesta johtuen jäsenmaissa on erilaisia ratkaisuja. (Guibault, Westkamp, Rieber-Mohn, Hugenholtz, van Eechoud, Helberger, Steijger & Rossini; 2007, 16)

Direktiivin pohjalta Lipposen toinen hallitus toi tekijänoikeuslain eduskunnan käsittelyyn vuonna 2002, (HE 177/2002) mutta vaalit katkaisivat lain käsittelyn. Uudelleen tekijänoikeuslakia alkoi valmistella Vanhasen ensimmäinen hallitus. Seuraavaksi tarkastelen millaisiin lainsäädäntöratkaisuihin muut EU:n jäsenvaltiot ovat päätyneet.

1.4.2 Direktiivin implementointi EU:n jäsenmaissa

Direktiivin implementointi kansalliseen lainsäädäntöön on suoritettu EU:n jäsenmaissa varsin eri tavoin. Teoksen kopiointi yksityiskäyttöön sallitaan lähes kaikissa jäsenmaissa, mutta suojausta ei saa murtaa läheskään kaikissa maissa. Useimmissa

jäsenvaltioissa, erityisesti pohjoismaissa direktiivin implementointi on varsin tiukkaa. Teknisiä suojauksia ei saa purkaa kopioitavaksi yksityiskäyttöön paitsi opetukseen, kirjastoihin, tutkimukseen, arkistoihin, yleisradio-organisaatioille, sairaaloille, vankiloille sekä toimintarajoitteisten nähtävillä tai kuultavilla. Henkilökohtaista kopiointia ja käyttöä ei ole hyödynnetty suurimmassa osassa jäsenvaltioita. Implementointiin ovat tehneet poikkeuksia kuitenkin lukuisat maat (Guibault ym. 72,2007). Eräänlainen jakolinja voidaan nähdä pohjoisen ja etelän välillä.

Lainsäädäntöjen vertailu on haastavaa, koska lainsäädäntökieli maiden välillä on erilaista ja lainsäädäntöilmaukset monitulkintaisia. Merkitykset voivat muuttua myös käännettäessä lakitekstiä kansallisesta kielestä englanniksi (Guibault ym. 72,2007). Esimerkiksi henkilökohtainen käyttö voidaan määritellä lukuisilla eri ilmauksilla, kuten "good usage, bon usage, personal use, fair practice" yms. (Silke & Haeusermann 2006, 19)

Tiukimmat säädökset ovat Tanskassa, Suomessa, Norjassa ja Virossa, jossa kiertämistä yksityiskäyttöön ei sallita. Tekijänoikeuksien haltijoilla on oikeus luoda välineitä, joita käyttäjillä ei ole oikeus purkaa (Guibault ym. 69,2007). Ranskan, Italian, Hollannin, Kreikan ja Espanjan lainsäädännöissä yksityiskäyttöön kopiointi on kirjoitettu osaksi direktiivissä esiintyvää poikkeuksien listaa (Guibault ym. 72,2007). Näissä maissa on mahdollista kiertää tekninen toimenpide, mikäli se estää yksityiseen käyttöön kopioimisen. Ranskassa viranomaistahot ryhtyvät valvomaan käytettävyyttä sekä sallittavien kopiointien määrää. Italiassa sallitaan kopiointi analogiseen muotoon, vaikka teos olisi suojattu teknisillä suojausmenetelmillä. (Guibault 72, 2007; Gasser 2006, 86)

Espanjalainen oikeus tulkitsi maan lakia siten, että musiikin lataaminen vertaisverkkojen välityksellä henkilökohtaiseen käyttöön ei ole laitonta (Gasser & Silke 2006,12). Päätös on ensimmäinen Euroopassa, jossa on vallalla varsin tiukka suhtautuminen vertaisverkkomusiikin lataamiseen. Oikeuden päätöksen mukaan henkilöä, joka ei ole taloudellisen edun tavoittelussa ladannut tai välittänyt musiikkia verkossa, ei voida todeta syyllistyneen rikokseen. Portugalin lainsäädäntö seuraa Espanjan ratkaisuja. Portugalissa käyttäjillä on oikeus tehdä kopio musiikkikappaleen alkuperän laillisuudesta tai laittomuudesta huolimatta. Käyttäjiltä ei vaadita

henkilökohtaisessa käytössä erottamaan laittomia ja laillisia kopioita. (Gasser 2006) Myös Liettuan, Maltaan, Luxemburgin ja Slovenian lainsäädäntöön on kirjoitettu oikeus henkilökohtaiseen kopiointiin teknisistä suojauksista huolimatta (Gasser 2006, 87; Silke yms. 2006, 13), jopa tekniset suojaukset kiertäen. Kreikassa teknisillä toimenpiteillä ei ole lainkaan direktiivin vaatimaa lainsuojaa (Gasser 2004, 21).

Ranska on ainoana jäsenvaltiona säätänyt yhteentoimivuuden kriteerit teknisille suojausvälineille, mutta on päätenyt kieltämään tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertämisen (Guibault yms. 60,2007). Ranskaan luodaan hallinnollinen elin valvomaan yhteensopivuutta, millä pyritään estämään kuluttajan lukkiutumisen yhden järjestelmän käyttäjäksi. Elin antaa kolmannen osapuolen kuten ohjelmistojen kehittäjän pyynnöstä tietoja yhteensopivuuden kehittämiseksi. Teknologisilta järjestelmiltä edellytetään yhteentoimivuutta jokaisen kilpailijan laitteen kanssa. Kuluttaja voi päättää vapaasti, millä laitteella hän käyttää ostamaansa sisältöä. Muutosta ajaneiden parlamentaarikkojen mukaan lailla pyritään estämään mediamonopolit. Esimerkiksi Applen ei ole ollut halukas lisensoimaan kopiosuojaustekniikkaansa muille. Ranskan lainsäädäntö pakottaa Applen avaamaan suojaustietonsa hallinnolliselle elimelle, joka voi luovuttaa rajapintatiedot kilpailijoiden käyttöön. Tämä ratkaisu edistää kuluttajien toivomaa laitteistojen ja ohjelmistojen yhteentoimivuutta. Apple on väittänyt että Ranskassa valmisteilla oleva tekijänoikeuslain uudistus johtaisi valtion tukemaan piratismiin. (Välimäki & Oksanen 2006) Lakiesitys on ollut viimeaikoina vastatulessa. Ranskan parlamentti ja senaatti ovat hyväksyneet lain, mutta Ranskan perustuslaillinen neuvosto on sen torjunut. Nähtäväksi jää miten Ranskan uusi johto suhtautuu lakiesitykseen.

Direktiivin implementointi on jäsenmaissa varsin kirjavaa. Tanskassa kuunnellakseen Microsoftin Zune-verkkokaupasta ostettua kappaletta, täytyy käyttää Microsoftin tuoteperheen laitteistoja. Applen FairPlay-formaatti ei soi Microsoftin Zune-soittimessa. Liettuassa käyttäjä saa purkaa Applen Fairplay-formaatin toimimaan Zune-soittimessa. Ranskassa yhteentoimimattomia ratkaisuja ei saisi olla olemassa. Microsoftin ja Applen tulisi luoda ranskalaisia varten yhteensopivat järjestelmät, minkä jälkeen sekä tanskalainen että liettualaiset saisivat ilman erityistoimenpiteitä kuunnella musiikkia valitsemallaan laitteistolla. Lainsäädännön implementoinnilla on näin ollen merkitystä

tuottajan liiketoimintamalleihin verkkoympäristössä, jossa ranskankieltä osaava tanskalainen voisi imuroida Microsoft Zunen ranskalaisesta verkkokaupasta käytettävän version. Italialainen Zune-soittimen käyttäjä joutuu murtamaan suojauksen ja nauhoittamaan sen C-kasetille. Italian lainsäädännön ja direktiivin mukaan teknisen suojauksen murtamiseen kykenevien laitteiden hallussapito on kiellettyä, siksi on vaikea käsittää, miten analogiseen muotoon kopioiminen tapahtuu laillisesti. Direktiivi ei ole onnistunut päätavoitteessaan, eli se ei ole onnistunut lisäämään lainsäädännön yhtenäisyyttä jäsenmaissa (Silke yms. 2006, 17; Guibault 2007, Gasser 2006).

1.4.3 Direktiivin implementointi Suomessa

Lipposen toinen hallitus käynnisti tekijänoikeuslain uudistuksen direktiivin voimaantulon jälkeen vuonna 2002. Hallitus sai esityksen 177/2002 eduskunnalle kulttuuriministeri Drombergin valmistelemana. Silloisen ehdotuksen mukaan laillisesti tallenteella hankitun aineiston henkilökohtainen käyttö voisi edelleen tapahtua laillisesti tallenteen teknisestä suojauksesta huolimatta eli kopiosuojan sai rikkoa mikäli se estää yksityiskäyttöön kopioimisen. Esitystä ei ehditty säätämään laiksi vaalikauden aikana vaan se raukesi vaalikauden lopulla vuonna 2003. Keskenäiset lakiesitykset raukeavat aina vaalikauden loppuun mennessä.

Vanhasen ensimmäinen hallitus toi esityksen laiksi tekijänoikeuslain ja rikoslain 49 luvun muuttamisesta eduskunnan käsiteltäväksi ministeri Karpelan johdolla keväällä 2004, seuraten lainsäädäntöjärjestystä perustuslain 70 § mukaisesti. Lakiesityksessä teoksen yksityinen kopiointi omaan käyttöön sallitaan, mutta kopiosuojauksia ei saa murtaa. Tällöin yksityinen kopiointi on mahdollista vain niissä teoksissa, joiden teknologiset ratkaisut sallivat yksityiskopioinnin. Asian käsittely eduskunnassa alkoi täysistunnossa käytävällä lähetekeskustelulla, jossa edustajat antoivat evästyksiä valiokuntakäsittelyä varten. Eduskunnan työjärjestyksen mukaan (2000/40) lainsäädäntöesitykset on käsiteltävä valiokunnassa, ennen kuin ne otetaan päätettäväksi täysistunnossa. Asia tulee lähettää sen valiokunnan käsiteltäväksi, jonka toimialaan esitys kuuluu. Lain lähetekeskustelu käytiin 23.3.2004. Keskustelun päätyttyä hallituksen esitys päätettiin lähettää sivistysvaliokunnan käsiteltäväksi.

Sivistysvaliokunnan käsittely oli varsin laaja. Sen aikana kuultiin 66 eri asiantuntijaa, joiden lisäksi valiokuntakäsittelyn aikana sivistysvaliokunta pyysi lausuntoa perustuslakivaliokunnalta. Sivistysvaliokunnan ja perustuslakivaliokunnan lisäksi hallituksen esitystä ei lähetetty muihin valiokuntiin lausunnolle, vaikka erityisesti tulevaisuusvaliokunta toimii teknologiakehityksen ja teknologian yhteiskunnallisten vaikutusten arviointitoimintaa suorittavana parlamentaarisenä elimenä. Tulevaisuusvaliokunta tilaa asiantuntija-arviointeja eritahoilta sekä pyrkii integroimaan kansanedustajia mukaan teknologian arviointitoimintaan. (Eerola & Väyrynen 2002) Hallituksen esitys ei muuttunut valiokuntakäsittelyn aikana.

Perustuslain 72 §:n mukaan lakiehdotus otetaan kahteen täysistunnon käsittelyyn asiaa valmistelleen valiokunnan annettua siitä mietintönsä. Lakiehdotuksen ensimmäisessä käsittelyssä esitellään valiokunnan mietintö ja käydään siitä keskustelu sekä päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. Lakiehdotus voidaan ensimmäisen käsittelyn aikana lähettää suuren valiokunnan käsiteltäväksi. Tekijänoikeuslain ensimmäinen käsittely yleiskeskustelun muodossa käytiin 7.9.2005, jonka jälkeen lakiehdotus lähetettiin Suureen valiokuntaan käsiteltäväksi. Suuri valiokunta kuuli käsittelyn aikana sekä ministeriä että asiantuntijoita ja päätyi kannattamaan hallituksen esitystä. Valiokunta liitti kuitenkin hallituksen esitykseen ponnen. Sen mukaan laki otetaan uudelleen tarkasteltavaksi, mikäli markkinoilla ei synny vapaaehtoisia kuluttajaintressejä huomioivia toimenpiteitä. Suuren valiokunnan käsittelyn jälkeen käytiin keskustelu hallituksen esityksestä jatkettussa ensimmäisessä käsittelyssä 29.9.2005. Perustuslain 72 §:n mukaan toisessa käsittelyssä, joka pidetään aikaisintaan kolmantena päivänä ensimmäisen käsittelyn päätyttyä, päätetään lakiehdotuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä. Toisen käsittelyn keskustelu käytiin 4.10.2005 ja lakiesityksen hyväksymisestä äänestettiin 5.10.2005, jolloin hallituksen esitys meni sellaisenaan läpi.

Eduskuntakeskusteluun osallistui lukuisia kansanedustajia jokaisesta eduskuntapuolueesta (ks. LIITE 1.). Keskustelussa nousi esiin erityisesti digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden vaikutukset talouteen ja eri ryhmien intresseihin. Seuraavassa luvussa arvioidaan tekijänoikeuksien suojaamisen vaikutuksia talouden ilmiöihin eli miten tekijänoikeuksien valvominen teknologian avulla vaikuttaa informaatiotalouteen.

2 TEKIJÄNOIKEUDEN SUOJA INFORMAATIOTALOUDESSA

2.1 Talouden ilmiöt

Armstrongin (2006, 108) mukaan lainsäätäjien tulisi ottaa huomioon digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden vaikutukset markkinoihin ja sekä teknologian kehitykseen. Tämän luvun tarkoituksena on selvittää digitaalisessa muodossa olevien teosten tekijänoikeuksien suojaamiseen liittyviä taloudellisia ilmiöitä ja tulkintoja sekä pohtia millä poliittisen hallinnan välineillä on mahdollisuus ohjata informaatiotalouden kehitystä.

2.1.1 Tekijänoikeuden suoja

Informaatiotaloutta ei ole ilman teoksia ja teoksien tekijöitä. Tekijänoikeuden alkuperän voi jäljittää englantilaiseen filosofi Lockeen (1632-1704). Hänen mukaansa luonto on ihmiskunnan yhteistä omaisuutta. Sen tuotteet kuuluvat yhtäläisesti kaikille ihmisille. Locken mukaan yksityisomaisuus alkaa omasta persoonasta, jokainen omistaa itsensä ja jokaisella on oikeus itseensä. Yksityisomistus syntyy, kun tekijä sekoittaa luontoon omaa työtään, jonka jälkeen työntekijä omistaa myös työnsä hedelmät. Työntekijä sai palkkseen raskaasta työstä omistusoikeuden, joka kannustaa yrittämään enemmän. Locken ajatuksilla työstä ja omaisuudesta on ollut vallankumouksellinen vaikutus yksilön oikeuksien ja omaisuuskäsityksen syntyyn. (Välimäki 2004, 256; Leppämäki 2006) Vaihtoehtoisen historian tulkinnan kannattajat pitävät 400-luvulla elänyttä kirkkoisä Augustinusta tekijänoikeuskäsityksen isänä. Hänen mukaansa tietoa tulisi jakaa vapaasti.

"Jos jokin asia ei vähene, kun se jaetaan toisten kanssa, sen omistaminen ei ole oikeutettua, jos se vain omistetaan mutta sitä ei jaeta." (Augustinus 1886,6)

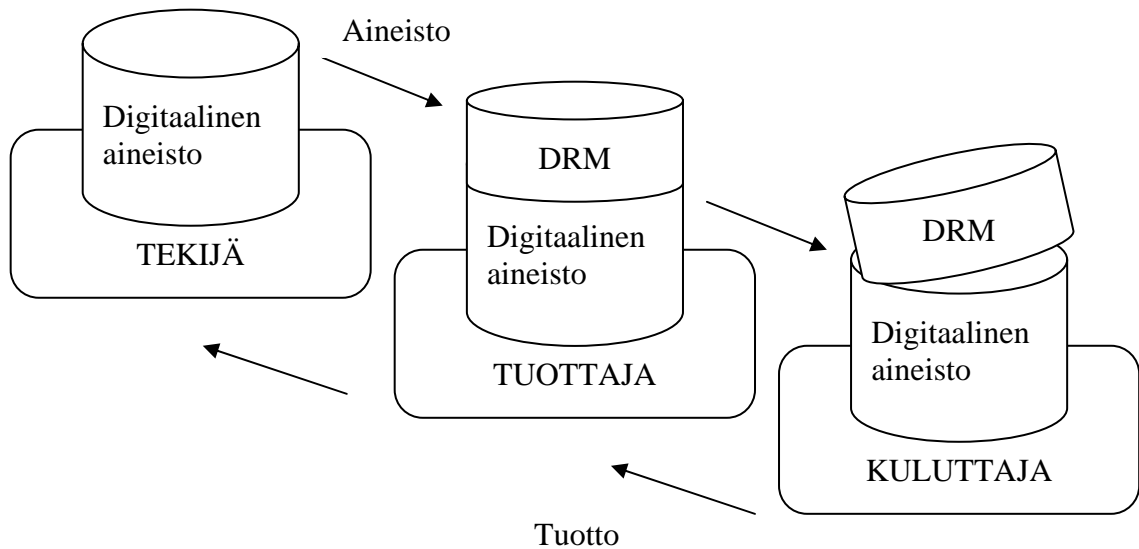
Historiallista jatkumoa Augustinuksen ajatuksien ja informaatioyhteiskunnan välillä on vaikea löytää, siksi keskustelu digitaalisen aineiston tekijän- ja kuluttajanoikeuksista pohjautuu pitkälti Locken filosofiaan.

Suomen lainsäädännön mukaan tekijänoikeus syntyy, kun teos ylittää teoskynnyksen. Tekijällä saa luomaansa teokseen moraaliset oikeudet, kuten isyysoikeuden ja respektioikeuden sekä taloudelliset oikeudet. Isyysoikeus takaa oikeuden tulla ilmoitetuksi teoksen tekijänä, respektioikeus takaa teoksen muuttumattomuuden. Moraaliset oikeudet estävät teoksen plagioinnin tai väärentämisen. Taloudellisiin oikeuksiin kuuluu oikeus valmistaa teoksesta uusia kappaleita, asettaa näytteille, saada teoksen käytöstä korvauksia tai jälleenmyyntikorvauksia. (Tekijänoikeuslaki 821/2005)

Teosten kopiointiin tarvitaan yleensä tekijän lupa, poikkeuksena tästä teoksen kuluttajalle on annettu oikeus tehdä teoksesta muutamia kopioita yksityiseen käyttöön. Moraalisia oikeuksia ei voi luovuttaa, mutta taloudelliset oikeudet voidaan luovuttaa kokonaan tai osittain tekijänoikeuden omistajille tai haltijoille. Tekijänoikeuslaissa tekijä tarkoittaa siten alkuperäistä tekijää, mutta myös tekijänoikeuden omistajaa tai haltijaa, jolle taloudelliset oikeudet on luovutettu. (Tekijänoikeuslaki 821/2005) Yleensä tekijä luovuttaa työnantajalleen taloudelliset oikeudet työsopimuksissaan. Muusikot myyvät taloudelliset tekijänoikeudet levytyssopimuksen yhteydessä, samoin kirjailijat kustannussopimuksen yhteydessä. Tekijänoikeuksien haltijoiden tavoitteena on voiton tuottaminen omistamallaan oikeuksilla. Tekijän keskittyessä teoksien luomiseen, tekijänoikeuksien taloudellisen tuoton tavoittelu jää tekijänoikeuksien haltijoille kuten kustannusyhtiöille. Tekijänoikeuksien varaan perustuva kulttuuriteollisuus on muodostunut Yhdysvaltojen suurimmaksi taloudensektoriksi. Välimäen (2004, 257) mukaan tekijänoikeuksista on tullut sijoittajan ja pääoman oikeutta varsinaisen teoksen luojaan oikeuksien jäädessä sivummalle.

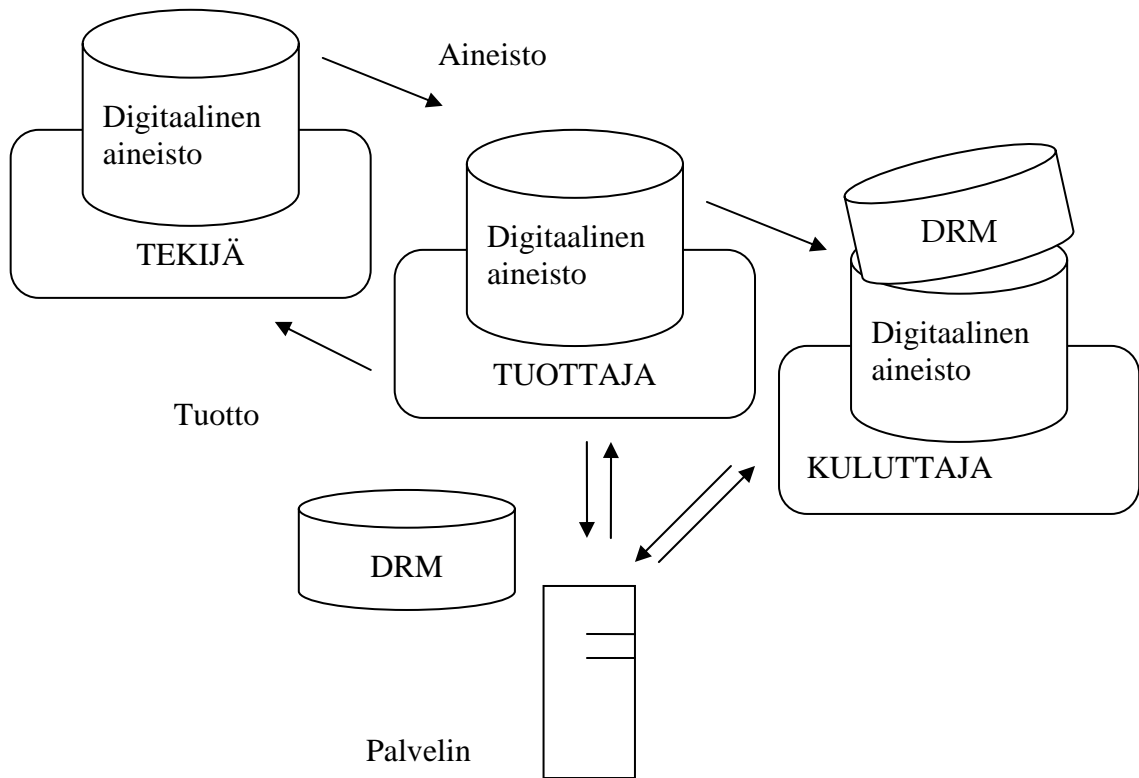
Teoksien digitalisoituminen ja toimintaympäristön verkostoituminen ovat muuttaneet tekijänoikeuksien luonnetta Locken ajoista. Digitaalisessa muodossa olevia teoksia on helppo levittää vertaisverkkojen ja internetin välityksellä. Tekijänoikeuksien haltijat pyrkivät kehittämään uusia keinoja joilla estetään digitaalisen aineiston laitonta käyttöä. (Smith 2004) Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat ovat yleistyneet keinoksi estää laitonta ja mahdollistaa laillista digitaalisessa muodossa olevien teosten levitystä ja käyttöä. Teknologioiden avulla pyritään turvaamaan tekijöiden oikeudet myös aineiston jakelun jälkeen. (Garnett 2003).

Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden toimintaperiaatteet eroavat merkittävästi toisistaan. Yksinkertaisimmat teknologiat estävät kopioinnin, mikä suojaa teosta edelleen lähettämiseltä. Kun kuluttaja ostaa teoksen, hän voi katsella tai kuunnella sitä vain tietyllä tarkoitukseen soveltuvalla laitteella.

KUVIO 6. Yksinkertaisen jakelun toimintaperiaate

Kuviossa 6 Tekijä luo digitaalisen aineiston kuten musiikkikappaleen. Tuottaja lisää musiikkikappaleen osaksi DRM-suojauksen estämään aineiston laitonta käyttöä ja välittää suojatun aineiston kuluttajalle. Kuluttaja pystyy avaamaan sisällön vain tietyllä laitteella, kuten CD-soittimella tai MP3-soittimella. Kaikki kuluttajan laitteet eivät sovellu musiikkikappaleen soittamiseen, koska laitteen pitää sekä tunnistaa että purkaa salausteknologia, jotta kuluttaja pääsee kuuntelemaan aineistoa. Tekijältä kuluttajalle menevät nuolet osoittavat tuotteen kulkusuuntaa, kuluttajalta tekijälle menevät nuolet osoittavat rahavirran suunnan. (Subramanya 2006, 32)

KUVIO 7. Erillisjakelun toimintaperiaate

Kuviossa 7 tekijät luovat digitaalisen aineiston, elokuvan. Tuottaja suojaa aineiston digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioilla, joiden tiedot hän lähettää verkossa toimivaan palvelinkoneeseen. Kuluttaja voi ladata elokuvan tuottajan kotisivuilta vapaasti, mutta hän pystyy katsomaan sen vain salausavaimilla. Salausavaimet toimitetaan kuluttajalle maksua vastaan. Kuluttajalla on mahdollisuus tilata lisää katselu-aikaa milloin tahansa tuottajan palvelimelta. Erillisjakelussa aineisto ja salausavaimet lähetetään eri aikaan ja monesti eri jakelukanavia pitkin. Erillisjakelu mahdollistaa useiden jakelukanavien käyttömahdollisuuden. (Subramanya 2006, 32)

Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat ovat informaatiotalouden kriittisin resurssi, jolla säädellään sekä teosten käyttöä, suojausta, eri intressiryhmien taloudellisia sekä moraalisia suhteita. Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat toimivat liiketoiminnan tukena verkottuneessa ympäristössä. (Garnett 2003). Niiden suunnitteluratkaisut riippuvat liiketoimintastrategiasta. Teknologia voidaan suunnitella strategisesti yhteensopimattomaksi kilpailijan laitteen kanssa tai luoda aineisto vain

tiettyyn formaattiin. Teosten kontrolloiminen auttaa tekijänoikeuksien haltijoita saamaan mahdollisimman suurta tuottoa, mutta samalla kontrolloiminen voi vähentää aineiston käyttömahdollisuuksia.

Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat mahdollistavat informaatiotalouden (Garnett 2003). Monet teollis-, kulttuuri-, ja informaatiotalouden useimmat alat eivät olisi olemassa ilman tekijänoikeudella suojattuja teoksia ja teoksia suojaavia teknologioita. Yritykset eivät investoi digitaalisen aineiston kehittämiseen ellei tekijänoikeudet ole kunnossa. (Leppämäki 2006) Informaatiotaloudella tarkoitetaan talousjärjestelmää, jossa informaatiolla on keskeinen rooli tuotannontekijänä. Teollisuustaloudessa ratkaisevia tuotannontekijöitä olivat fyysinen työ sekä tuotantolaitteet kuten tehtaot ja koneet. Informaatiotalous hyödyntää ihmisen henkisiä resursseja sekä jalostettua informaatiota eli tietoa tuotannontekijöinä. Talouden kehittymistä kuvaa Castells (1996) Hänen mukaansa informaatioteknologia ja talous muodostavat globaalin verkostoyhteiskunnan, jossa taloudelliset toiminnot ja prosessit organisoituvat verkostoissa pääoma-, informaatio- ja symbolivirtojen ympärille. Verkoston tekee mahdolliseksi informaatioteknologian kehitys. (Castells 1996) Talouden ilmiöillä, joilla on teollisuustaloudessa minimaalinen vaikutus, on merkittävä rooli tekijänoikeustaloudessa.

2.1.2 Informaatiotuotteiden kustannusrakenne

Informaatiotaloutta ilmentää perinteiseen talouteen verrattuna erilainen kustannusrakenne. Uuden tuotteen kuten ohjelmiston, elokuvan tai musiikkijulkaisun, kehittämiseen tarvitaan valtava kehitystyö nopeasti muuttuvassa markkinaympäristössä, mikä vaatii sekä pääomia että henkilöstön osaamista (Feldman 2004). Tuotteilla on halvat monistamis- ja välittämiskustannukset (Shapiro & Varian 1999, 84), mutta myös lyhyt elinaika. Kustannusrakenne on varsin samanlainen myös fyysisillä informaatiotuotteilla kuten mikrosiruilla. Uuden mikrosirun kehittäminen voi maksaa useita miljardeja dollareita, kun taas sirun monistamiskustannukset ovat vain muutaman dollarin. (Varian 2001,5)

Perinteisessä taloudessa tuotantomääriä ei kannata kasvattaa valtavasti, koska yrityksen sisäiset ja ulkoiset kustannukset nousevat korkeiksi. Tuotantoa kuvaa vähenevä rajatuottavuus eli suurilla tuotantomäärillä toiminta muuttuu kannattamattomaksi ja tehottomaksi, koska väistämättä yrityskoko kasvaa, sisäinen byrokratia lisääntyy, ristiriidat ja koordinointi hankaloittavat liiketoimintaa. Informaatiotalouden dynamiikka poikkeaa perinteisestä taloudesta, koska tuotantomäärät eivät vaikuta merkittävästi liiketoimintaan. Tuotetta, kuten ohjelmistoja voidaan monistaa lukemattomia kertoja ja välittää verkon kautta lähes ilmaiseksi. Tuotteiden monistaminen on lähes ilmaista ja levitys helppoa, tuotteen suojaamisesta muodostuu yhä tärkeämpi osa kilpailustrategiaa. Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat mahdollistavat liiketoiminnan tuotteilla, joiden monistaminen ja levittäminen ovat lähes ilmaisia. Ilman suojaa voimakkaat panostukset tuotteiden kehittämiseen eivät olisi kannattavia.

2.1.3 Kysynnän verkostovaikutukset

Verkostovaikutukset ovat kysynnän luomia mittakaavaetuja (Klemperer 2005, 2), jossa kuluttajan kokema tuotteen arvo on sitä suurempi mitä useammalla henkilöllä sama tuote on. Kuluttajan ostaessa tuotteen, hän kasvattaa toisten saman tuotteen omistajan hyötyä. (Farrell & Klemperer 2006) Puhelin on tarpeeton, mikäli sen omistaa vain muutama henkilö, mutta perin tarpeellinen, kun jokainen omistaa puhelimen. Suuri verkosto on arvokkaampi kuin pieni verkosto yksittäisen kuluttajan näkökulmasta.

Epäsuorat verkostovaikutukset syntyvät, kun kuluttaja arvelee, että tietyn tuotteen ostaminen hyödyttää häntä tulevaisuudessa tuoteperheen jäsenenä. (Farrell yms. 2006) Ostospäätös tehdään ajatellen tuotteen asemaa markkinoilla tai yhteensopivuutta toisiin tuotteisiin. Käyttöjärjestelmää valitessa usein mietitään sopivatko tekstinkäsittelyohjelmat ja muut vaikkapa taloushallinnon ohjelmat yhteen käyttöjärjestelmän kanssa. Tämän vuoksi kuluttaja ei päädy kovin tuntemattoman käyttöjärjestelmän asiakkaaksi. Verkostovaikutukset ovat epäsuoria, koska hankintapäätöksessä tuotteen ominaisuuksia enemmän ratkaisee tuotteen markkina-asema sekä tulevaisuuden odotukset. Yritysten teknologiakilpailun näkökulmasta epäsuorat verkostovaikutukset muodostavat paljon tärkeämmän ilmiön kuin suorat

verkostovaikutukset. Tuote, jonka menestykseen kuluttajat eivät usko, ei tule menestymään markkinoilla.

Yritykset noudattavat kilpailustrategioita, joiden tarkoituksena on hyödyntää verkostovaikutusten epäsuoria mekanismeja suhteessa kuluttajiin. Epäsuoria mekanismeja luovat yritysten strategiset päätökset, jotka koskevat esimerkiksi yhteensopivuutta ja standardeja. Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden avulla tuotteista luodaan yhteensopivia tai yhteensopimattomia toisten tuotteiden kanssa riippuen yrityksen strategiasta. Siten teknologioilla säädellään verkostovaikutuksia. Teknologiaihin voidaan rakentaa mekanismeja, jotka voivat nostaa kuluttajan kustannuksia vaihtaa tuoteperhettä toiseen ja lukita kuluttaja tuoteperheen asiakkaaksi.

2.1.4 Kuluttajan lukitseminen tuoteperheen asiakkaaksi

Yritykset käyttävät epäsuoria verkostovaikutuksia hyödykseen lukitsemalla (engl. vendor lock-in) kuluttajan oman tuoteperheensä asiakkaaksi. Kuluttajien lukitseminen tuoteperheen asiakkaaksi ja kilpailijoiden lukitseminen ulkopuolelle on yksi tärkeimmistä informaatiotalouden liiketoimintastrategioista. Pfaffenberg (2006) pitää strategiaa kyynisenä, tarkoitushakuisena toimintana, jossa tekniset ominaisuudet lisätään tuotteeseen vain koska niiden avulla pyritään pakottamaan asiakas tuoteperheen asiakkaaksi. Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden avulla tuotteista luodaan lukitsevia, jos teknologiat eivät ole yhteensopivia kilpailijoiden tuotteiden kanssa. Muita lukkiutumista aiheuttavia tekijöitä ovat tuoteriippuvainen koulutus, kyttykauppasopimukset, informaation säilytys tietyssä formaatissa, tuoteperheen muut ohjelmat (Karlsbjerg 2002). Tällä tavoin tuottaja pyrkii saavuttamaan mahdollisimman suuren asiakasmäärän, markkinaosuuden, sekä antaa tuottajille hyvätuottoisen markkina-aseman. (Farrell yms. 2006)

Jos yritys omistaa vertikaalisen tuoteketjun digitaalisen aineiston tekijänoikeuksista jakeluverkkoon ja laitteistoihin asti, sen on helppo saavuttaa hyötyä käyttämällä lukkiuttavaa strategiaa. Yrityksellä on mahdollisuus sulkea markkinat kilpailijoiltaan ja yksin hallita tuoteperheen standardeja. (Soramäki 2004, 260) Informaatiotaloudessa asiakkaan lukkiutuminen on enemmän sääntö kuin poikkeus (Farrell yms. 2006)

2.1.5 Kuluttajan kokemat vaihtamiskustannukset

Kuluttaja havaitsee vaihtamiskustannukset kun tuotteen vaihtaminen toiseen tulee kalliiksi. Vaihtamiskustannukset ovat seurausta lukkiutumisesta yhdelle tuottajalle tai tuoteperheelle. Farrellin yms. (2006) mukaan laitteistot ja ohjelmistot tehdään tarkoitushakuisesti yhtyeensopimattomiksi, jotta vaihtaminen kilpailijoiden järjestelmiin tulisi mahdollisimman kalliiksi. Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden avulla voidaan nostaa vaihtamiskustannuksia ja pyrkiä siten säilyttämään asiakkaat itsellä. Vaihtamiskustannukset nostavat yritysten tuottoja ja tuovat tehottomuutta markkinoille, koska niiden turvin yritykset voivat suojata tuotteensa kilpailulta ja nauttia monopolituotoista. Vaihtokustannusten ja lukittumisvaikutusten seurauksena tuottaja, olematta välttämättä tehokkaampi kuin kilpailijat, käyttää hyväkseen epäsuoria verkostovaikutuksia markkinaosuuksien jatkuvaan laajentamiseen. (Stenbacka 2001) Samalla kuluttajat kärsivät todellista markkinahintaa korkeimmista hinnoista. Shapiron yms. (1999,110) mukaan vaihtamiskustannukset nousevat mitä kauemmin tietyn teknologian asiakkaana säilytään. Jopa pienet vaihtokustannukset ovat kriittisiä massamarkkinoilla. Ne ohjaavat markkinoita tiettyyn suuntaan. Vaihtamiskustannukset ovat sääntö, eivät poikkeus informaatiotaloudessa. Verkostotaloudessa yritysten on helpompaa saavuttaa määräävä markkina-asema ja käyttää sitä myös hyödykseen.

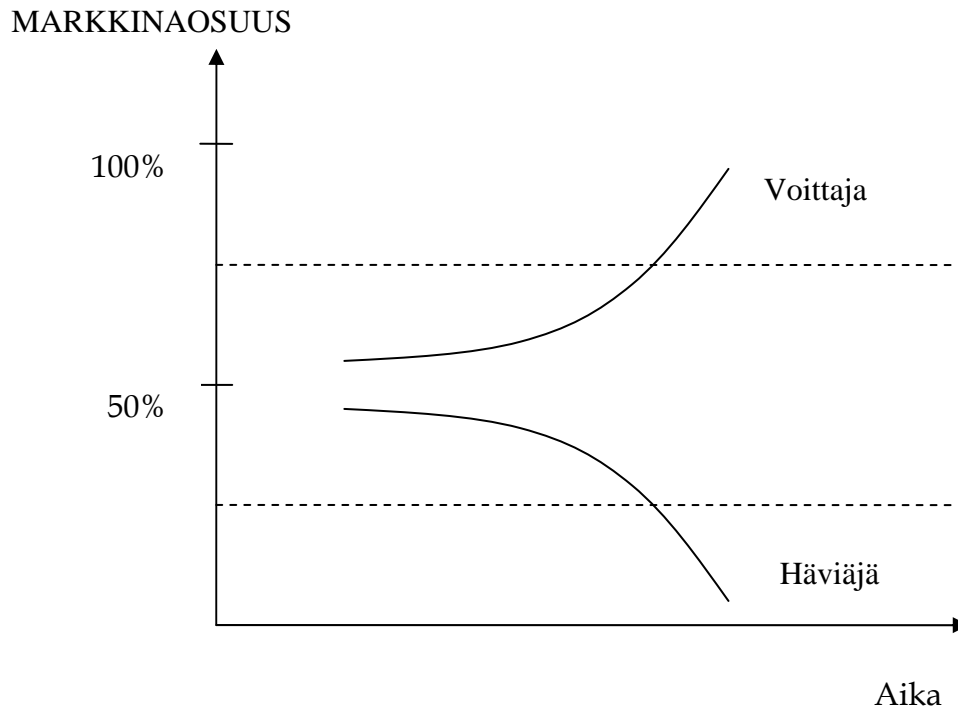
2.1.6 Määräävän markkina-aseman saavuttaminen

Informaatiotuotteilla on mahdollista saavuttaa helpommin määräävä markkina-asema kuin perinteisillä tuotteilla. Informaatiotuotteiden tuotannossa yhdistyvät kysynnän ja tarjonnan mittakaavaedut. Suorien ja epäsuorien verkostovaikutusten seurauksena kuluttajat pyrkivät valitsemaan tuotteen, josta on tulossa standardi, koska tällaisen tuotteen arvo tulee kasvamaan verkoston kasvaessa. (Oksanen 2001) Tuottaja joka saavuttaa kuluttajien keskuudessa ensimmäisenä määräävän markkina-aseman, pyrkii ylläpitämään laajaa asiakaskuntaa lukitsemalla heidät tuoteperheen asiakkaaksi ja nostamalla vaihtamiskustannuksia. Määräävän markkina-aseman aikana yritykset saavuttavat ylisuuria voittoja juuri kilpailussa esiintyvien epätäydellisyyksien johdosta. Yrityksen markkinaosuuksien kasvua ei rajoita tuotantotaloudelliset syyt. Tuotteiden monistaminen ja välittäminen on lähes ilmaista, siksi tarjonnan kustannukset eivät

nouse tuotantomäärien kasvaessa. Luonnollisessa kilpailussa yritysten määräävä asema murentuu yhä kovemman kilpailun tuloksena sitä mukaa, kun markkinoille astuu tuotetta imitoivia yrityksiä, jotka nakertavat voittomarginaaleja. (Stenbacka 2001)

Verkostovaikutusten, lukkiutumisen ja vaihtamiskustannusten vuoksi kuluttajat priorisoivat tiettyä tuotetta enemmän kuin muita vastaavia tuotteita. Tuote, jonka menestymiseen kuluttajat eivät usko, ei tule menestymään. Kuluttajakäyttäytyminen toteuttaa itse itsensä. Yrityksellä, joka saavuttaa kuluttajien luottamuksen ensimmäisenä, on hyvät mahdollisuudet saavuttaa dominoiva asema markkinoilla. Tekijänoikeustalouden markkinoiden tuottajilla on hyvin voimakas taipumus polarisoitua häviäjiin ja voittajiin. Polarisoituva kilpailu lopulta neutralisoi kilpailuympäristön ja markkinoilla olevat tuotteet. Kuluttajat ostavat tuotteen, ei tuotteen ominaisuuksien mukaan, vaan koska haluavat liittyä oletettuun voittajaan. (Farrell yms. 2006)

Towse (2005) arvioi, että tekijänoikeusdirektiivi johtaa informaatiotalouden keskittymisen, koska direktiivi antaa teknologioille lainsuojan. Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat auttavat tuottajia ylläpitämään määräävää markkina-asemaa. Monopolivoimaa voidaan käyttää tarkoituksellisesti huipputeknologian aloilla, koska henkisen omaisuuden suoja on vahva. Digitaalisen omaisuuden suojana toimivat tekijänoikeuslait, patentit muuttavat markkinaympäristöä vaikeaksi kilpailijoille. (Soramäki, 2004, 264) Markkinoilla ykkössijat ja voittaminen tuottaa suhteessa muihin sijoihin erittäin suuret edut ja palkkiot. (Soramäki 2004,234) Kuviossa 8. kuvataan kilpailun polarisoituminen informaatiotaloudessa.

KUVIO 8. Määrävän markkina-aseman saavuttaminen

Kuviossa 8. alkutilanteessa on kaksi tasavahvaa tuottajaa kilpailemassa markkinoilla. Ajan kuluessa Voittajan markkinaosuus kasvaa lähelle sataa prosenttia ja Häviäjän pienenee lähelle nollaa. Shapiro ym. (1999, 177)

2.2 Talouden ilmiöiden tulkintatavat

Informaatiotaloutta voidaan tulkita monelta eri näkökulmalta. Ilmiöiden tulkinta on synnyttänyt useita eri koulukuntia, joista tässä esittelen markkinaliberalismin, teknologialiberalismin ja teknologiakriittisen koulukunnan teorit. Nämä näkemykset vaikuttavat poliittisen päätöksenteon taustalla. Tarkastelun ulkopuolelle jätetään feministiset ja ekologiset teorit.

2.2.1 Markkinaliberalismi

Markkinaliberalismi korostaa markkinoiden autonomiaa ja toimivuutta. Schumpeterin (1987,81) teorioissa markkinataloutta luonnehditaan luovaksi tuhoksi. Markkinatalous ei ole koskaan tasapainossa, vaan talouden rakenne on jatkuvassa muutoksessa. Kilpailu

pakottaa tuottajia kehittämään uutta teknologiaa, jolloin vanha teknologia tuhoutuu paremman tieltä. Tuotantorakenne puhdistuu kun heikoimmin tuottavat yritykset häviävät, mikä parantaa talouden tuottavuutta pitkän aikavälin näkökulmasta. Markkinatalous palkitsee teknologiaa kehittäviä yrityksiä nopealla kasvulla ja monopolivoitoilla.

Schumpeter (1987,115) painottaa, että julkisen vallan on mahdollisimman vähän puututtava markkinoiden toimintaan, koska vapaa markkinamekanismi tuottaa yhteiskunnallisesti parhaan tuloksen. Vapaa markkinamekanismi allokoii parhaimmalla mahdollisella tavalla resurssit taloudessa, jolloin tuotteet tuotetaan siellä, missä niitä on kustannustehokkainta tuottaa. Yrityksen pyrkiessä tehokkuuteen tuotannossa sekä kuluttajat, tuottajat ja sijoittajat voivat päästä optimihyötyihin. Tuottajat ja sijoittajat tavoittelevat korkeata tuottoa ja kuluttajat uusia hyödykkeitä mahdollisimman alhaisilla hinnoilla. (Deardorff 2000)

Digitaalisten tuotteiden verkostovaikutusten vuoksi kilpailutilanne polarisoituu helposti yhden tuottajan voittotilanteeksi. Markkinaliberalistisen koulukunnan sisällä on pitkään väännetty kättä siitä onko kilpailuympäristön monopolisoituminen haitaksi vai eduksi kuluttajille ja kilpaileville tuottajille. (Farrell ym. 2006, 93) Missä määrin julkisen vallan tulisi puuttua monopolisoituvien markkinoihin? Tehokkaasti toimiva yritys voi saavuttaa luonnollisella tavalla monopoliaseman, jos muut tuottajat eivät pysty kilpailemaan tuotteiden laadussa tai hinnassa. Tehokkaasti toimivan yrityksen toiminnan rajoittaminen kilpailuympäristön vuoksi voi auttaa tehottomasti toimivia yrityksiä, eikä välttämättä edistä kansantaloudellista tehokkuutta. Toisaalta korkeita markkinaosuuksia voidaan ylläpitää tavalla, jossa laillisten ja laittomien keinojen välinen ero on hiuksenhieno. Keinoilla estetään tehokkaammin toimivien yritysten pääsy markkinoille, mikä ei edistä kansantaloudellista tehokkuutta. Kilpailua rajoittavien keinojen turvin tuottaja ja sijoittajat voivat nauttia monopolituotoista, mikä on pois toisilta tuottajilta ja kuluttajan kukkarosta. Markkinaliberaalilta pohjalta on kaksi erilaista tapaa ajatella informaatiotaloudesta. (Piraino 2007, 347)

Chicagon koulukunnan ajattelutapa on monopolimyönteinen. Chicagon koulukunnan mukaan viranomaisten ei pidä puuttua yritysten toimintaan, ellei kuluttajan etu suoranaisesti kärsi yrityksen toiminnan tuloksena. Yritysten suuri koko, markkinaosuus

tai poliittinen valta ei oikeuta kilpailuviranomaisia hajottamaan yritystä. (Etro 2007,4) Ylisuurilla monopolituotoilla on innovaatiotoimintaan kannustava merkitys, koska yritykset käyttävät ylisuuret voittonsa innovointiin. Suuryritykset ovat lisäksi innovatiivisempia kuin pienyritykset, koska innovointi on systemaattista toimintaa, joka vaatii resursseja. Monopolistiset yritykset voivat helpommin rahoittaa investointinsa. Markkinavoima ja voitot ovat välttämättömiä resurssien hankkimiseksi ja innovaatioiden turvaamiseksi. (Piraino 2007, 346) Koulukunnan mielestä esimerkiksi Microsoftin kasvu ja markkinoiden dominointi on laskenut hintoja ja luonut selkeän ohjelmistojen rajapinnan, jossa hyötyvät kuluttajat. (Soramäki 2004) Chicagon koulukunnan ajatukset ovat hyvin lähellä kansallisen kilpailukyvyn nostamiseen tähtäävää toimintaa. Koulukunnan mielestä Yhdysvalloissa markkinoita dominoiva yritys tarvitsee suuria markkinaosuuksia kotimaassa, jotta voi menestyä kansainvälisillä markkinoilla.

Harwardin koulukunnan mukaan monopolisoitunut kilpailutilanne ei edusta kansantaloudellista tehokkuutta. Täydellisen kilpailun, täydellisen informaation ja täydellisten markkinoiden oloissa kilpailutasapaino on tehokkaimmillaan. Täydellisessä kilpailutilanteessa resurssit jaetaan tavalla, jossa kaikki hyötyvät tasaisesti. Resurssien jakaminen muulla tavalla suosisi toista osapuolta toisen kustannuksella. (Deardorff 2000) Koulukunnan näkemyksen mukaan talouden ulkoisvaikutukset kuten epätäydellinen kilpailu, epäsymmetrinen informaatio, kilpailuympäristön monopolisoituminen saavat aikaan sen, että vapaa markkinamekanismi ei toimi kuluttajien ja yhteiskunnan kannalta optimaalisesti. (Piraino 2007, 349) Yritysten perimmäisenä tavoitteena on voiton maksimoiminen, eikä Chicagon koulukunnan ajattelema innovointi. Yritykset voivat käyttää hyödykseen monopolisoitunutta kilpailuympäristöä ja nauttia monopolituotoista, juuri lainkaan panostamatta innovointiin. (Piraino 2007, 346) Toimiva kilpailuympäristö pakottaa panostamaan tuotekehitykseen pääomasijoittajien tuottojen kustannuksella. Kilpailun puute lopulta on pois kuluttajien kukkarosta korkeiden hintojen sekä huonojen tuotteiden muodossa. Markkinaosuuksien noustessa yrityksen taloudellinen ja poliittinen valta kasvaa, siksi markkinoiden kilpailuympäristöä on parannettava pilkkomalla yrityksiä toimintakykyisiin osiin. Chicagon koulukunnan kritiikin mukaan Harwardin juristit tekivät monia virheitä pilkkoessaan toimintakykyisiä yrityksiä pienempien

markkinaosuuksien yrityksiin. Pilkotuista yrityksistä ei tullut toimintakelpoisia, eikä kuluttaja hinnat laskeneet kilpailun lisääntymisen myötä.

Markkinaliberalistinen ajattelumalli yhteiskunnan mahdollisimman vähäisestä sääntelystä on jättänyt jalkoihinsa muut tavat ajatella teknologian ja talouden integraatiosta. Muita tapoja pidetään lähes vaihtoehtoliikkeiden asemassa ja niillä on vain marginaalista merkitystä talouspoliittisessa suunnittelussa.

2.2.2 Teknologia-liberalistinen liike

Teknologia-liberalismin edustajien näkemysten mukaan kaiken tiedon tulisi olla lähtökohtaisesti vapaata, ilmaiseksi saatavilla olevaa sekä yhteisesti kehitettävää. Teknologia-liberalismia ja markkinaliberalismia yhdistää epäusko poliittisen hallinnan mahdollisuuteen. Teknologia-liberalismi eroaa merkittävästi markkinaliberalismista, koska se pyrkii vapauttamaan teokset kaikesta kontrollista, sekä yhteiskunnan että talouden kontrollijärjestelmistä, kun taas markkinaliberalistisen näkemyksen mukaan tekijänoikeuksista pyritään saamaan tuottoa maksimaalisella tavalla.

Liberaalin perinteen mukaisesti myös teknologia-liberalismi pyrkii vastustamaan erityisesti hallituksen pyrkimyksiä kontrolloida ihmisiä uuden teknologian avulla. Lessingin (1999) mielestä tietokoneen ohjelmointikoodi (engl. computer code) rajoittaa ihmisten olemista samalla tavalla kuin lainsäädäntö (engl. legal code). Ohjelmointikoodi sallii, kieltää, määrittää ja ajoittaa inhimillisen elämän arkirutiineja. Ohjelmointikoodia luovat Lessingin mukaan lait, normit, markkinat ja arkkitehtuurit. Tietokoneen koodi yhdistettynä lainsäädäntöön on sosiaalisen kontrollin väline. (engl. code is the law). Yhdysvaltojen länsirannikolla kehitetään tietokoneen ohjelmointikoodia (engl. west coast code) jota itärannikon koodi eli lainsäädäntö (engl. east coast code) pyrkii rajoittamaan ja hyödyntämään kontrollipyrkimyksien välineenä. Teknologia-liberaalit ovat ensisijaisesti huolestuneita valtiovallan kontrollipyrkimyksistä mutta he vastustavat myös markkinoiden polarisoitumista muutaman tuottajan monopoliksi.

Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat ovat teknologia-liberaalien näkemyksen mukaan harvojen mediayhtiöiden vallassa ja toimivat hallintavallan välineinä. Towsen (2005) mukaan juuri tekijänoikeusdirektiivi johtaa talouden keskittymisen. Kulttuurista

muodostuu harvojen mediakonsernien ja teknologiayhtiöiden suodattaman tiedon virtaa, joille julkinen valta antaa lainsäädännön keinoin siunauksensa. Tekijänoikeuslait keskittävät valtaa tekijänoikeuksien haltijoille, joiden omaisuutta lainsäädäntö suojelee voimakkailla sanktioilla ja kopiointirajoituksilla. Valtakeskittymät määrittävät mitä tietoa tuotetaan, millaista tietoa voidaan julkaista sekä minne teknologian kehitystä suunnataan. (Peltola 2001,99) Kulttuuri menettää autonomisuutensa, koska monikansalliset yritykset ovat kiinnostuneita vain tuoton kasvattamisesta, eivät vapaiden ideoiden tuottamisesta tai levittämisestä. Lessing (2004,170) näkee lainsäädännön, teknologian, arkkitehtuurien ja markkinoiden kontrolloivan vapaata kulttuuria massiivisella tavalla. Laista on tullut väline niille jotka haluavat suojata tuotteensa vapaalta innovaatioiden kilpailuilta. Tietoa ei voi myydä, patentoida tai kaupallistaa, koska sen tulee olla lähtökohtaisesti vapaata. Millään yhteisöllä ei tulisi olla yksinoikeutta omistaa ja käyttää jotakin mitä muut voivat käyttää ja omistaa samanaikaisesti. (Leppämäki 2006) Tekijänoikeuslait huonontavat innovaatiotoimintaa, eivätkä näin edusta kansantaloudellista tehokkuutta. (Lessing 2004,161)

Kritiikissä painottuvat uuden toimintaympäristön tuomat haasteet. Tulkintatavan mukaan tekijänoikeuksien suojan taso on oltava tasapainossa teosten käyttämisen ja muiden yhteiskunnassa voimassa olevien etujen ja oikeuksien kanssa. Lessing korostaa että tekijänoikeudet liittyvät aina kontrollointiin, siksi avoimen koodin käyttö vaikeuttaa kaikkea julkisen vallan kontrolloimista (Soramäki 2004, 78) Monet suuntauksen edustajat näkevätkin avoimen lähdekoodin välineenä purkaa kontrollia. (Välimäki 2005) Avoimen lähdekoodin ohjelmia voidaan käyttää mihin tahansa tarkoitukseen, muokata ja levittää vapaasti siten, että yhteisö voi hyötyä tekemistäsi muutoksista. Muita teknologiaiberaalien ideaalijärjestelmiä ovat Wikipedia ja YouTube, joihin mediasisällöt ja tieto ovat vapaasti lisättävissä, kehitettävissä ja muokattavissa.

2.2.3 Teknologia-kriittinen teoria

Teknologian ja talouden kehitys ei ole jäänyt ilman kriittisiä äänenpainoja. Teknologia-kriittisen koulukunnan mielestä taloudellisen vallan keskittymisestä seuraa poliittisen päätöksenteon painostuksen uhka, sekä avain vakaviin sosiaalisiin ongelmiin. Marxilaista teknologia-kriittisyyttä on edustanut erityisesti Frankfurtin kriittinen

koulukunta. Se syntyi 1930-luvulla Horkheimerin aloitteesta kritisoimaan länsimaisen kapitalismin piirteitä. Koulukunta suhtautui kriittisesti teknologiaa kohtaan ja pyrki löytämään teknologian sisäänrakennettuja poliittisia merkityksiä. Frankfurtin koulukunnan perustajajäsenet Horkheimer, Adorno, Benjamin ja Marcuse kritisoivat teknologiaa hyvin samankaltaisella tavalla. Horkheimer ja Adorno (1979,19) painottavat näkökulmaa jossa teknologia on ottanut luonnon ja ihmisen kontrolloitaviksi. Marcusen (2001, 45) mukaan teknologialla on totalitaarinen olemus. Teknologia ei ole neutraalia, vaan se kontrolloi sosiaalisia tarpeita, suhteita, työtä sekä asenteita ylläpitäen valtarakenteita. Teknologinen prosessi tuo lisää hyvinvointia yhteiskuntaan, mutta samalla orjuuttaa ihmistä. Teknologiset laitteet voivat dominoida tai emansipoida yhteiskunnallista kehitystä.

Kolmannen sukupolven frankfutilaiset kuten Larrain (1979), Kellner (1999) ja Feenberg (1991) arvostelevat talouden ja teknologian kehitystä kriittisestä näkökulmasta. Larrainin (1979, 206) mukaan teknologia ja tiede ovat verhoutuneet epäpoliittisiksi ilmiöiksi. Epäpoliittisuus antaa mahdollisuuden oikeuttaa päätökset teknisinä välttämättömyyksinä. Digitaalinen talous on johtanut yhteiskunnan asiantuntijoiden johtamaan teknokratiaan, joka on syrjäyttänyt kansalaisten demokraattisen osallistumisen itseään koskevaan päätöksentekoon. Informaatiotaloutta johtaa epäpoliittisoinut, totalitaarinen ja manipuloiva asiantuntijoiden valta.

Kellner (1999,190) kuvaa uutta maailmanjärjestystä teknokapitalismiksi. Hänen mukaansa informaatioyhteiskuntaa käsittelevät teoriat eivät näe markkinoiden ja teknologian yhteyttä, vaan teknologian kehittäminen nähdään autonomisena, positiivisena voimana organisoida yhteiskunta uudella tavalla. Informaatioyhteiskunnan profeetat ja promoottorit näkevät teknologian kehityksen itsestään selviönä yhteiskuntaa muuttavana voimana. Teknologinen kehitys ylläpitää kapitalistisen maailmantalouden järjestelmää, luoden uusia sosiaalisia käytäntöjä ja valtasuhteita sekä ylläpitäen vanhoja.

Teknokapitalismi on teoria pääoman ja teknologian synteesisistä yhteiskunnassa. Teknologian kehitys johtaa pääomien ja vallan keskittymiseen, jolle ei informaatiotaloudessa löydy vastavoimia. Teknokapitalismi vähentää valtioiden roolia ja kasvattaa markkinoiden ja ylikansallisten yritysten valtaa demokratian kustannuksella. Teknokapitalismissa teknologian kehitys synnyttää yrityksille uusia

tapoja kontrolloida tietoa, viihdettä ja kulutusta. Teknologian avulla markkinavoimat jatkavat sosiaalisten suhteiden, kulttuurin ja poliittisen järjestelmän dominointia. Markkinoille jätetään valta säädellä teknologian tuomia kontrolli- ja valtasuhteita. Valta siirtyy poliitikoilta markkinoille. Markkinoilta valta keskittyy yksittäisille markkinajohtajien asemassa oleville yrityksille. Yrityksillä on valta luoda elinympäristöömme vaikuttavat teknologiset ratkaisut, mihin on mahdotonta puuttua poliittisilla hallintamekanismeilla.

Feenbergin (1991,5) mukaan teknologia pitää valtaa yhteiskunnassa, koska lähes kaikki modernin yhteiskunnan toiminnot ovat teknologiavälitteisiä. Larrainin tavoin hän vastustaa teknologista determinismiiä, jonka mukaan teknologialla on autonominen kulttuurista ja politiikasta riippumaton toimintalogiikka. Feenbergin mukaan teknologinen determinismi kiistää teknologian sosiaaliset vaikutukset ja sen suunnitteluun liittyvän vallan. Teknologiavälitteinen ympäristö on demokratisoitava ja asiantuntijoiden dominoiva teknologinen hegemonia on kyseenalaistettava.

Feenberg tähdentää, että teknologia on poliittista ja siksi on tärkeää tietää, miten demokraattisessa järjestelmässä teknologisten järjestelmien suunnitteluun, toteuttamiseen ja vallankäyttöön voi osallistua. Teknologia on modernien yhteiskuntien voima, joka dominoi enemmän kuin poliittinen systeemi yhteensä. Teknologian demokratisointi on mahdollista kehittämällä poliittista hallintaa, standardointijärjestöjä ja -instituutioita joiden kokoonpanosta päätetään demokraattisissa vaaleissa. Teknologian suunnittelu alistetaan demokraattiselle kontrollille, siten niiden toimintaan voi jokainen kansalainen vaikuttaa. Feenberg valittaa että demokraattista vaikuttamista teknologian suunnitteluun pidetään usein tehottomuutena, byrokratiana, politikointina ja irrationaalisuutena eikä osallistuvana demokratiana. (Feenberg 1991)

Teknologiakriittinen teoria kyseenalaistaa pitkälti asiantuntijoiden roolin teknologian suunnittelussa. Lainsäätäjillä tulisi olla hyvät teknologiset taidot ja osaaminen. Jos lainsäätäjät eivät ymmärrä, mitkä ovat lainsäätämisen vaikutukset, he eivät tosiasiallisesti säädä lakeja. Ilman tarvittavaa perustietämystä, teknologinen lainsäädäntötyö lisää suoraan asiantuntijoiden päätösvaltaa. (Shapiro 2005) Lainsäätäjät voivat käyttää ministeriöiden tai eri intressiryhmiä edustavia asiantuntijoita. Jos asiantuntijat ovat itse jo jossain intressiryhmässä, he eivät edusta kansaa

kokonaisuudessaan. Lainsäätäjät eivät usein edes ymmärrä, mistä asiantuntijat puhuvat. Heidän on etsittävä konsensusta asiantuntijoiden mielipiteistä tietämättä tai kykenemättä arvioimaan yksittäisiä mielipiteitä.

Teknologiakriittisen teorian mukaan valta liukuu poliitikoilta asiantuntijoille ja asiantuntijoilta heidän edustamilleen intressiryhmille. Asiantuntijat edustavat tiedettä, markkinoita, mikä voidaan nähdä uhkana demokratialle. Teknistyvässä lainsäädännössä on jatkuva jännite demokraattisen kontrolloimisen ja asiantuntijavallan välillä. Asiantuntijoiden vallan avulla informaatiotalouden rakenteet oikeutetaan epäpoliittisina välttämättömyyksiä, jonka seurauksena demokraattinen hallintatapa muuttuu teknokraattiseksi. (Shapiro 2005) Seuraavaksi on syytä selvittää, mitkä ovat informaatiotalouden poliittisen hallinnan mahdollisuudet.

2.3 Talouden poliittinen ohjaaminen

Teknologian, talouden ja yhteiskunnan muutosta voidaan ohjata poliittisen hallinnan keinoilla. Shapiro ym. (1999,301) mukaan lainsäätäjillä on kolme eri lähestymistapaa vaikuttaa talouden toimintaan. Markkinaehtoisessa lähestymistavassa talouden kehitykseen ei juurikaan puututa. Ilmiöihin voidaan puuttua kilpailupolitiikalla ja –lainsäädännöllä. Kolmanneksi lainsäätäjät pyrkivät estämään markkinoiden monopolisoitumisen lainsäädännöllä ja rajoituksilla.

2.3.1 Markkinaehtoinen lähestymistapa

Markkinaehtoisessa lähestymistavassa viranomaiset ja lainsäätäjät jättävät yritysten välisen kilpailun markkinoiden tehtäväksi (engl. sit back and do nothing). Markkinoihin pyritään puuttumaan mahdollisimman vähän valtiovallan toimesta, koska ajattelutavan mukaan markkinat korjaavat itse itseään. Tuotteet, jotka saavuttavat kuluttajan luottamuksen saavat vapaasti kehittyä. Teknologiat, jotka eivät kestä kilpailua, kuolevat itsestään. Lainsäätäjillä voi olla jopa hyväksyvää asennetta monopoleja kohtaan. Mikäli yritys saavuttaa reilulla pelillä monopoliaseman, voi yritys käyttää sitä vapaasti hyödyksi. Näin useammat yritykset pyrkivät saavuttamaan ensimmäisenä johtoaseman,

mikä rohkaisee innovaatiotoimintaa. (Shapiro ym. 1999, 301) Lainsäätäjien markkinaehtoinen toiminta pohjautuu olennaisesti Chicagon koulukunnan tapaan ajatella markkinoiden toiminnasta.

Markkinalähtöistä toimintaa puolustetaan teknologian nopealla kehityksellä. Lainsäätäjien tulee laatia tulevaisuuskestävää lainsäädäntöä, jota ei tarvitse muuttaa jokaisen teknologisen kehitysaskelen jälkeen. (Escudero-Pascual & Hosein 2003) Tieteellinen ja teknologinen kehitys ei odota lainsäädännön kehitystä, odottaessaan lainsäädäntöprosesseja teknologian kehitys hidastuisi. Teknologian pitää kehittyä vapaasti kaiken poliittisen suunnittelun ulkopuolella, koska rajoittamaton kilpailuympäristö kannustaa yrityksiä innovaatioihin. (Alexiadis & Cole 2003)

Markkinalähtöisen toiminnan vaikutukset voivat olla kohtalokkaita, koska teknologia on hyvin poliittista. (Escudero-Pascual ym. 2003, 227) Teknologiset ratkaisut vaikuttavat informaatiotalouden ilmiöihin, kuten lukkiutumiseen, verkostovaikutuksiin, vaihtamiskustannuksiin ja siten kilpailuympäristön helppoon monopolisoitumiseen. Markkinalähtöisen toiminnan seurauksena hylätään haasteet, riskit sekä suorat ja epäsuorat seuraukset joita syntyy eri teknologioiden kehittämisen seurauksena. (Escudero-Pascual ym. 2003, 235)

2.3.2 Markkinoihin puuttuminen kilpailupolitiikalla

Shapiron ym. (1999, 302) mukaan lainsäätäjät voivat puuttua monopoleihin suorilla interventioilla (engl. attack) eli kilpailupolitiikan avulla. Kilpailusäännösten perimmäinen tavoite on yksinkertainen, turvata kuluttajille hyöty uusista ja paremmista tuotteista ja alemmista hinnoista. Kilpailupolitiikassa voidaan erottaa kaksi aluetta. Ensimmäinen koskee yritysten kiellettyjä toimintatapoja, joita voivat olla yrityksen määräävän markkina-aseman väärinkäyttö ja kilpailua vääristävät sopimukset kuten kartellit. Toisena osa-alueena on fuusioiden ja yrityskauppojen valvonta. (Soramäki 2004, 244) Kilpailupolitiikassa monopolit voidaan hajottaa, pilkkomalla suuryritykset osiin tai määrätä sakkoja kilpailua vääristävistä toimista. Monopoli ei sinänsä ole lain vastainen Yhdysvalloissa tai EU:ssa, vaan tietyt toimet monopolin luomiseksi ja ylläpitämiseksi ovat laittomia. (Soramäki 2004, 244)

Tunnetuin kilpailupoliittinen toimenpide on Yhdysvalloissa Microsoftia vastaan käyty oikeudenkäynti 1998-2002. Oikeudenkäyntiprosessin laukaisi Microsoftin Windows 95-käyttöjärjestelmään integroitu Explorer-selain. Yhtiön tarkoituksena oli lyödä WWW-selaintuotteiden markkinajohtaja Netscape. Microsoft saavutti tavoitteensa, koska kuluttajalla ei ollut enää tarvetta ostaa selainta käyttöjärjestelmän hankinnan lisäksi. Microsoftin haastoivat oikeuteen oikeusministeriö ja useat Yhdysvaltojen osavaltiot. Yhtiön syntilistalle oli laitettu määräävän markkina-aseman väärinkäyttö, kilpailua vääristävät sopimusjärjestelyt, yritys laittomaan markkina-aseman hankkimiseen, kilpailua vääristävä selaimen paketointi Windows-järjestelmään. (Soramäki, 2004, 263)

Microsoft todettiin syylliseksi monissa oikeusasteissa ja määrättiin hajotettavaksi useaan osaan. Vuonna 2000 käydyt Yhdysvaltain presidentinvaalit johtivat presidentti Clintonin hallinnon korvautumiseen republikaanisella presidentti Bushin hallinnolla, jonka seurauksena aikaisempien tuomioistuimien antamat päätökset kumottiin. Oikeusministeriössä vaihtuneet virkamiehet vetivät vaatimuksensa yhtiön hajottamisesta pois. Lopulta Microsoft jäi yhtiönä oikeudenkäyntiä edeltävään tilaan. Yhdysvaltain oikeusasteiden riippuvuutta poliittisesta hallinnosta nähdään yleensä negatiivisena asiana. Toisaalta poliittinen riippuvuus antaa äänestäjille mahdollisuuden vaikuttaa harjoitettuun politiikkaan. (Soramäki, 2004, 263) Tilanteessa voidaan nähdä lisäksi Harvardin ja Chicagon koulukuntien juristien välinen taistelu vallasta. Clintonin aikana kilpailupoliittikka oli selvästi harvardilaista. (Litan & Shapiro 2001, 18)

Kilpailupoliittikan ja monopolisoitumisen yhteyttä on tutkinut laaja-alaisesti Soramäki (2004). Kilpailupoliittikka on merkittävä osa teknologian poliittista hallintaa. Käsittelen tutkimuksessani tekijänoikeuslainsäädäntöä, siksi EU:n toimivaltaan kuuluva kilpailupoliittikka rajataan tutkimuksen ulkopuolelle.

2.3.3 Markkinoiden monopolisoitumisen rajoittaminen säädöksillä

Shapiron ym. (1999, 302) mukaan markkinoiden monopolisoituminen voidaan ennaltaehkäistä rajoituksilla ja lainsäädännöllisillä toimenpiteillä. Tällä hetkellä viranomaiset kannustavat innovaatiotoimintaan, mutta samalla unohtavat kilpailuympäristön kehittämisen. Monopolisoitunut kilpailuympäristö estää teknistä

kehitystä, siksi sääntöjen tavoitteena on avata markkinat kilpailulle. Markkinoille tulisi lisätä kilpailua sääntöjen avulla heti kun innovaatiot muuttuvat standardeiksi ja infrastruktuuriksi. Kun markkinoilla vallitsee terve kilpailu, markkinaympäristön monopolisoitumista estävät rajoitukset voidaan poistaa. Shapiro ym. pitää markkinoiden rahoittamista erityisesti kilpailuviranomaisten tehtävänä. Markkinoiden toimintaan voidaan puuttua luomalla lainsäädäntöä joka ennaltaehkäisee markkinoiden monopolisoivaa vaikutusta. (Shapiro 1999, 302)

Kuluttajansuojalain sekä tekijänoikeuslainsäädännön laatiminen ovat osa prosessia, jossa pyritään etsimään uudelle taloudelle rajoja. Uudessa taloudessa kilpailuympäristö polarisoituu helposti yhden voittajan tilanteeksi. Farrellin ym. (2006,93) mukaan parasta teknologiapolitiikkaa on yhteensopivuuden ja kilpailun lisääminen. Markkinoita dominoivat yritykset eivät halua lisätä yhteensopivuutta itsestään, koska kuluttajan sitouttaminen on heille tuottoisaa. Lainsäätäjien tulisi standardoida ja pakottaa tuottajat standardoimaan, siten vältettäisiin yhteentoimimattomuus ja tehottomuus. Samuelsonin mukaan digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioita koskeva lainsäädäntö voisi aivan hyvin sisältää peruseriaatteet yhteensopivuudesta ja henkilökohtaisesta käytöstä, jotta digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden tuottajat eivät voisi monopolisoida kilpailuympäristöä (Samuelsonin 2003) Myös Välimäen mukaan kuluttajansuojan rajat tulisi kirjoittaa joko osaksi tekijänoikeuslainsäädäntöä, kilpailulainsäädäntöä tai kuluttajansuojalakia. (Välimäki ym. 2006) Tässä tutkimuksessa tarkastellaan tekijänoikeuslainsäädännön roolia markkinoiden rajoittamisessa. Kilpailusäännökset sekä viranomaistoimenpiteet jäävät aineiston vuoksi tarkastelun ulkopuolelle.

Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat ovat kriittisin resurssi informaatiotaloudessa. Teknologioiden käyttäminen mahdollistaa tekijöille tuoton informaatiotuotteiden kehittämisestä. Kuluttajat joutuvat teknologioiden kanssa tekemisiin käyttämällä melkein mitä tahansa informaatiotuotetta. Tuotteen käyttäminen tapahtuu digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden kautta, välityksellä ja sallimuksesta. Teknologioista on muodostunut eri intressiryhmien säätöventtiili, joka säätelee sekä taloudellisia että moraalisia suhteita intressiryhmien välillä.

Seuraavaksi tarkastelen eri ryhmien intressejä digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioilla suojattuun aineistoon. Aihe rajautuu digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden ympärillä käytyyn tieteelliseen keskusteluun tuottajan ja kuluttajan välisestä näkökulmasta. Rajauksen ulkopuolelle jäävät ohjelmistopatentit ja muut suojausteknologiat. Tutkin kuluttajan intressejä vain laillisen suojatun ja suojaamattoman digitaalisen aineiston osalta.

3 INTRESSIT DIGITAALISTEN OIKEUKSIEN HALLINNAN TEKNOLOGIOILLA SUOJATTUUN AINEISTOON

Tämän luvun tavoitteena on selvittää kuluttajan ja tuottajan intressejä digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioilla suojattuun aineistoon. Aluksi on tärkeää selvittää digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioihin liittyvät intressiryhmät. Etsin tieteellisistä artikkeleista intressiryhmiä dekonstekstualisoivalla lukutavalla. (Palonen 1988,88) Maillard & Furon (2004) jakavat intressiryhmät tekijöihin, sijoittajiin ja yleisöön. Jacksonin & Ashishin (2005) mielestä intressiryhmiä ovat oikeuksien omistaja, tuotteen jakelija, järjestelmän hallinnoija ja loppukäyttäjä. Clarkin ym. (2002) mielestä intressiryhmiä on jopa kuusi; käyttäjät, verkkopalvelun tarjoajat, yksityinen sektori, julkinen hallinto, tekijänoikeuksien omistajat ja sisällöntarjoajat. Clark ym. painottaa intressiryhmien yhteiskunnallista ulottuvuutta. Acguistin (2005), Popescun, Crispon & Tanenbaumin (2005) ja Washin (2005) mukaan intressiryhmiä ovat sisällöntarjoajat (engl. content providers), laitteistovalmistajat (engl. platform providers) sekä kuluttajat.

Jamkhedkar ym. (2004) rajaa intressiryhmät tuottajiin ja kuluttajiin. Tuottajiin luetaan sekä sisällöntarjoajat ja sisällönjakajat (Jamkhedkar ym. 2004). Näitä voidaan pitää tuottajan osatekijöinä. Tuottaja on kiinnostunut aineistoon liittyvien tekijänoikeuksien hallinnasta ja kuluttaja monipuolisesta mahdollisuudesta käyttää aineistoa (Subramanya ym. 2006). Myös Arnabin & Hutchisonin (2005a) näkemyksen mukaan intressiryhmiä on kaksi. Käyttäjä ja tekijänoikeuden omistaja solmivat sopimuksen, jota osapuolet pyrkivät noudattamaan. Kuvio 9 esittää tutkijoiden näkemyksiä intressiryhmistä.

A	Tekijät		Sijoittajat		Yleisö
B	Oikeuksien omistajat		Sisällönjakelijat	Järjestelmän hallinnoijat	Käyttäjät
C	Oikeuksien omistaja	Julkinen hallinto	Yksityinen sektori	Sisällöntarjoajat	Verkkopalvelun tarjoajat
D			Sisällöntarjoajat	Laitteistovalmistajat	Käyttäjät
E	Oikeuksien omistajat				Kuluttajat
F	Tuottajat				Kuluttajat

KUVIO 9 Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden intressiryhmät

Kuviossa 9 on kuvattu tutkijoiden näkemyksiä digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioihin liittyvistä intressiryhmistä. Näkemystä A edustava Maillard ym. (2004) jakaa intressiryhmät tekijöihin, sijoittajiin ja yleisöön. B näkemyksen edustaja Jackson ym. (2005) jakaa ryhmät oikeuksien omistajiin, sisällön jakelijoihin, järjestelmän hallinnoijiin ja loppukäyttäjiin. Näkemyksessä C Clark ym. (2002) jakaa intressiryhmät käyttäjiin, verkkopalvelun tarjoajiin, yksityiseen sektoriin, julkiseen hallintoon, tekijänoikeuksien omistajiin ja sisällöntarjoajiin. Popescu ym. (2005), Wash (2005) ja Acquisti (2005) edustavat näkemystä D, jossa intressiryhmät on jaettu sisällöntarjoajiin, laitteistovalmistajiin sekä kuluttajiin. Arnabin ym. (2005a) rajaa intressiryhmät näkemyksen E mukaan käyttäjään ja tekijänoikeuden omistajaan. Jamkhedkar ym. (2004) rajaa kuvion F mukaisesti intressiryhmät tuottajiin ja kuluttajiin.

Keskivertokuluttajan on vaikea arvioida sisällöntarjoajan, sisällönjakajan tai laitteistovalmistajan keskinäisiä intressejä. Kuluttajan näkökulmasta intressiryhmät supistuvat digitaalisen aineiston tuottajan ja kuluttajan väliseksi kahden kaupaksi. Tällöin tuottajalla viitataan sisällöntarjoajiin, sisällönjakajiin, laitteiden valmistajiin, järjestelmän hallinnoijiin, jotka näyttäytyvät kuluttajalle yhtenä tuottajana. Tässä tutkielmassa käytetään intressiryhminä tuottajaa ja kuluttajaa, koska sisällöntarjoajan, sisällönjakajan tai laitteistotoimittajan intressit ovat pitkälle yhtenevät. Sisällöntarjoajien tehtävänä on valita välittäjäksi sopiva sisällönjakaja, ja tehdä mahdollisimman hyvä sopimus laitteistotoimittajan kanssa. (Acquisti 2005) Etu on molemminpuolinen. Laitteistotoimittajan, sisällönjakajan ja sisällöntarjoajan intressit ovat yhteenliittymisen jälkeen yhtenevät. He ovat kiinnostuneet tuotosta, laajasta asiakaskunnasta ja aineiston suojauksesta.

Intressiryhmien yksinkertaistus kuluttajaan ja tuottajaan on oikeutettua, koska selvää jakoa sisällöntarjoajan ja sisällönjakajan välillä ei reaali maailmassa ole. Tuottaja voi olla esimerkiksi musiikki- tai elokuvateollisuudessa samaan aikaan tekijä, sisällöntarjoaja ja -jakaja. Esimerkiksi SONY BGM on kehittänyt arvoketjun muusikolta suoraan kuluttajalle, sisältäen tekijänoikeudet, laitteistot ja verkkokaupat. Samoin Walt Disney Co. toimii tuottajana tarjoten tuotteet näyttelijältä kuluttajalle verkkokaupan avulla. Toisaalta yksittäinen muusikko omistaessaan verkkokaupan jakaa tuottamaansa materiaalia suoraan kuluttajalle. Digitaalisten oikeuksien hallinnan

teknologioiden arvoketjua ja intressiryhmiä on tutkinut tarkemmin esimerkiksi Rochet & Tirole (2004).

Tutkimukset sekä reaali maailma sisältävät varsin suuren variaation erilaisia tuottajia, joten säästäväisyyden periaate (Juti 2001) tukee tutkielman päämääriä. Säästäväisyyden periaatteen mukaan tutkijan pitäisi tulla toimeen mahdollisimman pienellä kategorioiden joukolla. Yksinkertaistus on tarpeen tutkielman fokusoimiseksi.

Seuraavaksi selvitetään ensimmäinen tutkimusongelma, kuluttajan ja tuottajan intressit digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioilla suojattuun aineistoon. Tieteellisiä artikkeleita dekontekstualisoivasti lukien (Palonen 1988,88) tarkastelen ovatko tuottajan intressit ristiriidassa kuluttajan intressien kanssa, ja jos ovat niin millaisia ristiriitoja voidaan tunnistaa. Löydöksen pohjalta muodostan intressien luokittelun.

3.1 Tuottajan intressit

Tässä luvussa perehdytään tuottajan intresseihin käyttäen digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioita. Tuottajan intressejä on tutkittu varsin paljon. Mulliganin ym. (2003) mukaan tuottajan perimmäisenä päämääränä on saada tuottoa tekijänoikeuksista. Jamkhedkar ym. (2004) on painottanut tuottavuutta ja liiketoimintaympäristöjä, Liu ym. (2003) ja Garnett (2005) suojauksen tehokkuutta, Popescu ym. (2005) kuluttajan kontrolloimista, Acquisti (2004) kuluttajan sitouttamista ja Cavoukian (2002) liiketoimintatiedon keräämistä. Edellä mainitut nousevat esiin useimmiten aikaisemmista tutkimuksista. Seuraavassa esitellään tuottajan intresseistä tuottavuuden saavuttaminen uudessa liiketoimintaympäristössä, teosten suojaaminen laittomalta käytöltä, kuluttajan kontrolloiminen ja sitouttaminen sekä liiketoimintatiedon kerääminen.

3.1.1 Tuottavuus uudessa liiketoimintaympäristössä

Digitaalisen aineiston tuottajat tarvitsevat digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioita kasvattamaan tuottavuutta. Internetverkon ja nopeiden verkkoyhteyksien kehittyminen ovat luoneet tuottajille uuden liiketoimintaympäristön. Internet vähentää transaktiokustannuksia ja tarjoaa lähes kustannuksettoman informaation välityspaikan,

koska välistä jää monta fyysistä välittäjäporrasta. (Kucuk & Krishnamurty 2007) Toisaalta digitaalisen tuotteen kehittämiskustannukset ovat kalliita ja kopiointi kustannuksettomissa vertaisverkoissa ei maksa mitään, jonka seurauksena suojaamattoman aineiston rajaton kopiointi ja levitys voi johtaa tappioihin (Saarinen 2001). Tuottajan tavoitteena on luoda liiketoimintamalleja, jotka tuottavat voittoa uudessa liiketoimintaympäristössä. Joustavan digitaalisten oikeuksien hallinnan avulla on mahdollista luoda uuteen liiketoimintaympäristöön voittoa tuottavia käyttö- ja hinnoittelumalleja (Jamkhedkar ym. 2004, Garnett 2003).

Luoman & Vahteran (2004) mukaan nopeasti kehittyvä liiketoimintaympäristö lisää kilpailua yhtiöiden välillä jotka pyrkivät luomaan uusia liiketoimintamalleja. Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat ovat ehdottoman tärkeitä uuden liiketoimintaympäristön kehittämisessä kannattavaksi. Niiden avulla pystytään luomaan liiketoimintamalleja, joihin sisältyy erilaisia mahdollisuuksia hinnoitteluun, käytön seuraamiseen, tilausmallien luomiseen, mainostulojen keräämiseen, luottomyyntiin ja laskutusjärjestelmien kehittämiseen. Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioita on mahdollista käyttää liiketoiminnan tukena selvittämään oikeuksia, maksujen turvaamiseen, käyttäytymisen jäljittämiseen ja oikeuksien valvontaan. (Smith 2004, Mulligan ym. 2003, Liu ym. 2003)

Arnab ym. (2005a) listaa joitain uusia liiketoimintamalleja. Hänen mukaansa digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologia mahdollistaa verkkokaupan kautta musiikin vuokraamisen ja kappalekohtaisen yksittäishinnoittelun. Internetin musiikkipalveluista voidaan ensin hankkia suorasoitto-oikeus, jolla musiikkia voidaan kuunnella edulliseen hintaan kuukausittain, jos kappaletta ei haluta ladata. Omalle koneelle ladattavat kappaleet voivat olla erihintaisia, riippuen siitä halutaanko niitä polttaa cd:lle tai siirtää toiselle koneelle. (Kotilainen 2004)

Tuottajat haluavat tekijänoikeuksista tuottoa, siksi digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologialla suojatulle aineistolle pitää löytää paljon asiakkaita (Jamkhedkar ym. 2004). Samuelsonin (2003) mukaan digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden perimmäisenä tarkoituksena ei ole piratismiin puuttuminen, vaan tarkoituksena on muuttaa kuluttajan käyttäytymistä. Uuden liiketoimintaympäristön kehittäminen tuottavaksi edellyttää tehokasta suojausta piratismia vastaan, kuluttajan kontrolloimista

ja sitouttamista. Liiketoimintatiedon kerääminen on tarpeellista liiketoimintamallien jatkokehittämiselle.

3.1.2 Aineiston suojaaminen laittomalta käytöltä

Digitaalisen aineiston tuottajat tarvitsevat digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioita ensisijaisesti suojaamaan aineistoa laittomalta käytöltä. Digitaalisen aineiston helppo jakelu vertaisverkkojen ja internetin kautta muodostaa uhan tekijänoikeuksien tehokkaalle hallinnoinnille (Rowlingson 2006, Smith 2004). Internetin vertaisverkoissa levitettiin luvatta noin 900 miljoonaa musiikkiedostoa vuonna 2006 (Antipiracy 2006). Sisällöntuottajat tarvitsevat järjestelmän joka hallinnoi oikeuksia, estää oikeudettoman pääsyn suojattuihin sisältöihin ja suojaa digitaalista omaisuutta piratismilta (Liu ym. 2003, 1). Näin tuottajat lisäävät kuluttajan kontrolloimista (Liu ym. 2003). Ovatko nämä digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat sellaisia, että niillä voidaan estää piratismi, jää kuitenkin kyseenalaiseksi (Mulligan ym. 2003).

Suojauksen taso riippuu paljon tietoturvaratkaisuista ja salausalgoritmien pitävyydestä. Sisällöntuottaja pyrkii käyttämään digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioita, jotka suojaavat tekijänoikeudet mahdollisimman tehokkaasti. Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologia on tehokas, jos se toimii aukottomasti. (Jamkhedkar ym. 2004) Suojausteknologioiden tulee Garnettin (2003) mukaan pystyä hallitsemaan aineiston tekijänoikeuksia teoksen elinkaaren pituisen tai lyhemmän määrätyn käyttöajan. Suojan tulisi siirtyä mukana kun digitaalisesta aineistosta tehdään laillisia kopioita. Mulligan ym. (2003) lisää teknologioiden tehokkuusvaatimukseen kopioinnin kontrolloimisen. Hänen mukaansa digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologia on tehokasta, mikäli se pystyy kontrolloimaan teoksesta otettujen kopioiden määrää. Tehokas suoja lisää tuottajien halukkuutta tarjota tuotteita netin välityksellä. (Guibault ym. 2005). Sisällöntuottajan on monessa tapauksessa luotettava käyttäjään. Ajan kuluessa tehokkaimmatkin suojaukset murtuvat ja suojaamaton aineisto valuu vertaisverkkojen kautta ilmaiseksi kaikkien saataville. Näin on käynyt muun muassa DVD:n suojaukselle. (Jamkhedkar ym. 2004) Liikkeelle laskettujen DVD-levyjen suojausta on mahdotonta korjata, kun ne on jaeltu liikkeisiin ja asiakkaille.

Digitaalisen aineiston monipuoliset käyttömahdollisuudet ja suojausten tehokkuus ovat usein ristiriitaisia päämääriä. Tehokasta suojausta on vaikea saavuttaa, mikäli teknologia sallii kuluttajalle monipuolisia käyttömahdollisuuksia. (Jamkhedkar ym. 2004) Loppukäyttäjälle suodut mahdollisuudet käyttää tuotetta vapaasti asettavat digitaalisen aineiston salausalgoritmille melkoisia vaatimuksia, eikä monipuolisen käytön sallivaa salausalgoritmia ole helppoa rakentaa (Armstrong 2006). Armstrongin (2006) mielestä kaikkia digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioita ei ole mahdollista rakentaa vastaamaan kuluttajan tarpeita monipuolisesta käytöstä. Tutkimuksessaan Mobiileista digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioista (MDRM) Beute (2004) on havainnut että mobiilit digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat aiheuttavat usein käytettävyysongelmia. Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden kehittämiseen mobiiliympäristöihin ei Beuten mielestä ole kiinnitetty riittävää huomiota.

Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden suunnittelijat etsivät myös keinoja, joilla pyritään vastaamaan paremmin loppukäyttäjän vaatimukseen (Armstrong 2006). Markkinatutkimukset osoittavat, että digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologian tulee vastata kuluttajan tarpeita menestyäkseen markkinoilla (Einhorn & Rosenblatt 2005). Tällä hetkellä suurin osa järjestelmistä pystyy vain suorittamaan ja esittämään sisältöä. Mulliganin ym. mukaan sisällön muokkaaminen ja kopiointi on mahdollista rakentaa järjestelmien sisään ilman, että tingitään digitaalisten oikeuksien hallinnan turvallisuusratkaisuista. Musiikkiteoksen muokkaaminen ja lainaaminen voitaisiin mahdollistaa vaikkapa rajoittamalla lainattavan musiikkipätkän kokonaisaika ja pätkien yhteen liittämistä. Riittävän lyhyet aineiston osat rajoittaisivat niiden myymistä alkuperäisen teoksen piraatteina. (Mulligan ym. 2003)

Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat ovat yleensä erikoistuneita, pitkän kehitystyön tuloksena aikaansaatuja järjestelmiä. Tarvitaan runsaasti pääomia helppokäyttöisen teknologian kehittämiseen. (Jamkhedkar ym. 2004) Laitteisto- ja verkkoteknologian muuttuessa nopeasti yrityksiä ei ole kustannustehokasta investoida uuteen digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiaan. Uuden järjestelmän kehittäminen on myös riski, mikäli edellinen suojaa oikeudet moitteettomasti vaikka ei toimisikaan kuluttajan kannalta kovin käytettävästi.

Sisällöntarjoajan kannalta digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden menestyminen riippuu siitä miten hyvin se turvaa suojattavaksi tarkoitetut oikeudet, ei niinkään käyttäjakeskeisyydestä. Sisällöntuottajat ovat haluttomia käyttämään järjestelmiä jotka tarjoavat liikaa vapautta käyttäjille. (Jamkhedkar ym. 2004) Coyle (2006) painottaakin, että tuotteiden myyjät haluavat kontrolloida loppukäyttäjän toimintaa ja määrätä olosuhteet joissa tuotteita voi kuluttaa.

3.1.3 Kuluttajakäyttäytymisen kontrolloiminen

Digitaalisen aineiston tuottajat tarvitsevat digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioita kontrolloimaan loppukäyttäjän toimintaa. Jamkhedkarin ym. (2004) mukaan digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat, jotka mahdollistavat kuluttajalle aineiston rajoittamattoman käytön, ovat paljon turvattomampia kuin järjestelmät jotka kontrolloivat kuluttajan toimintaa. Mulliganin ym. (2003) mukaan kuluttajakäyttäytymisen kontrolloiminen on suojauksen toimivuuden seuraamisen kannalta välttämätöntä.

Popescu ym. (2005) on painottanut että pelkkä aineiston tekninen suojaaminen ei turvaa tekijänoikeuksia. Teknologian pitää pystyä kontrolloimaan miten kuluttaja käyttää ja jakelee digitaalista aineistoa. Mulliganin ym. (2003) mukaan tuottajat saavat digitaaliseen aineistoon digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologian avulla lähes rajattoman, myynnin ja jakelun jälkeisen kontrollin. Samuelson (2003, 42) onkin kritisoinut, että sisällönomistajille annetaan enemmän valtuuksia kontrolloida aineiston hallintaa, mitä laki sallii.

3.1.4 Kuluttajan sitouttaminen

Digitaalisen aineiston tuottajat rakentavat digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioihin ratkaisuja, joiden tarkoituksena on kuluttajien sitouttaminen tuottajan tuoteperheen asiakkaaksi. Tuottajien tavoitteena on lisätä kuluttajan kokemaa hyötyä tarjoamassaan tuoteperheestä, mutta samalla tehdä teknologisia ratkaisuja siirtyminen kilpailijan tuoteperheen kuluttajaksi mahdollisimman vaikeaksi. (Jamkhedkar ym. 2004)

Laajan ja sitoutuneen käyttäjäkunnan saavuttamiseksi tuottajat pyrkivät rakentamaan täydellisiä digitaalisten oikeuksien hallinnan ratkaisuja, sovelluksista laitteistoihin, jonka seurauksena käyttäjät ovat sidoksissa yhdelle palveluntarjoajalle. (Jamkhedkar ym. 2004) Kokonaisratkaisujen tarjoaminen rajoittaa merkittävästi kilpailua, koska pienillä yksittäisillä toimijoilla ei ole mahdollisuutta suureen tuotekehitykseen. Suuren tuoteperheen kehittämiseen pitää olla paljon pääomaa. (Jamkhedkar ym. 2004) Kokonaisratkaisujen tarjoamisen tavoitteena on kilpailijoiden pitäminen pois markkinoilta. Käyttäjät ovat pakotettuja valitsemaan vain yhden kokonaisratkaisun, vaikka käyttäjällä ei olisi tarvetta keskittää yhdelle valmistajalle. Näin tuottajalla on mahdollisuus parempiin tuottoihin kuin kilpailevalla valmistajalla (Jamkhedkar ym. 2004).

Acquisti on kritisoinut erityisesti laitteistovalmistajien taipumusta monopolisoida digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat tietyille laitteistolle (Acquisti 2004). Tuottajat haluavat määrätä millä laitteistoilla digitaalista aineistoa on mahdollista kuunnella tai katsella (Jamkhedkar ym. 2004). Esimerkiksi Microsoftin Zune-verkkokaupasta ostetut suojatut musiikkikappaleet eivät toimi Applen iPod-soittimessa tai käyttöjärjestelmässä. Toisaalta Microsoftin MediaPlayer-ohjelma ei toista Appl-yhtiön FairPlay formaatilla suojattua musiikkia. (Adkins 2006) Applen verkkokaupasta saa ladata kappaleita, jotka toimivat ongelmitta Apple-yhtiön laitteissa, iPod MP3-soittimissa ja ohjelmistopäivityksellä Microsoftin MediaPlayer-ohjelmassa. Apple on saavuttanut merkittävän valta-aseman menestyksekkäällä tuotekonseptilla iTunes/iPod.

3.1.5 Liiketoimintatiedon kerääminen

Digitaalisen aineiston tuottajat tarvitsevat digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioita keräämään asiakastietoa liiketoimintatarpeisiinsa. Teknologioilla on mahdollista seurata sisällön ja oikeuksien käyttöä sekä luoda kuluttajista käyttäjämalleja. Käyttäjämallien avulla on mahdollista parantaa teknologiaa, digitaalista aineistoa ja liiketoimintaa. (Cavoukian 2002, 5)

Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat vaativat toimiakseen käyttäjän henkilökohtaista informaatiota. Perustiedot kuten nimi, osoite, sukupuoli on

välttämätöntä luovuttaa vaikkapa verkkokauppaan kirjautuessa. Näiden avulla sovellus pystyy erottamaan asiakkaan luvattomasta käyttäjästä. (Cavoukian 2002) Kerätyllä tiedolla yritykset seuraavat kuluttajakäyttäytymistä ja tekevät markkinatutkimuksia. (Helberger 2005, Cohen 2003, Samuelson 2003, Cavoukian 2002) Tuottajat keräävät digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologian avulla tietoa kuluttajakäyttäytymisestä myös myynti- ja mainostamistarkoituksiin. Tieto voidaan myös myydä kolmannelle osapuolelle kuten markkinointiyritykselle (Cohen 2003). Kuluttaja menettää mahdollisuuden yksityisyyteen ja anonymiseen ostamiseen.

Liiketoimintatietoa voidaan kerätä esimerkiksi pitämällä tilastoa tietyn käyttäjän ostoksista verkkokaupassa, mutta myös asentamalla vakoiluohjelmistoja käyttäjän tietokoneelle. Vuonna 2004 Sony BMG asensi XCP-kopiosuojauksen avulla CD-levylle Rootkit-teknologialla piilotettuja vakoiluohjelmistoja (engl. Spyware). Ohjelmistojen tavoitteena oli vakoilla käyttäjän tietokoneen sisältöä. Käyttäjän laittaessa Sonyn tuottaman levyn tietokoneeseen ohjelmat asentuivat tietokoneeseen. Virustorjuntaohjelmistot eivät havaitse Rootkit-teknologialla piilotettuja ohjelmistoja. Sonyn ohjelmat havaittuaan hakkerit asensivat niiden yhteyteen viruksia, jotka jopa vioittivat muutamien käyttäjien tietokoneita. (Bhattacharjee, Gopal, Lertchwara & Marsden 2006; Schulz 2005)

Tässä luvussa osoitettiin että tuottajan perimmäisenä intressinä käyttää digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiaa on tuottavuuden kasvattaminen uudessa liiketoimintaympäristössä. Tuottavuutta kasvatetaan erityisesti suojaamalla aineisto laittomalta käytöltä, kontrolloimalla käyttäjän toimintaa, sitouttamalla käyttäjä oman tuoteperheen asiakkaaksi ja keräämällä liiketoimintatietoa liiketoimintamallien kehittämiseen.

3.2 Kuluttajan intressit

Tässä luvussa tarkastellaan kuluttajan intressejä digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologialla suojatun aineiston käyttöön. Kuluttajan intresseissä ei ole ensisijaisesti käyttöä digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologialla suojattua aineistoa, mutta mikäli

muuta sisältöä ei ole tarjolla hänen on pakko ottaa suojaukset annettuna. Suojausten perimmäisenä tarkoituksena on muuttaa kuluttajan käyttäytymistä. (Samuelson 2003) Näin ollen kuluttaja on pakotettu digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioilla suojatun aineiston kuluttamiseen suojaamattoman sijasta. Laiton suojaamaton aineisto voisi olla käyttäjän intresseissä alhaisen hinnan tai käytettävyyden vuoksi, mutta tutkielmassa keskitytään laillisen digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologialla suojatun aineiston käyttöön.

Tutkimusartikkelit sisältävät joukon kuluttajan intressejä. Kucukin ym. (2007) mukaan kuluttaja on kiinnostunut taloudellisesti hinnasta, teknologisesti muokattavuudesta, sosiaalisesti sosiaalisista verkoista ja laillisesti suojasta. Rochelandet, Le Guel, Bazot & Dourgnon (2005) on painottanut alhaisen hinnan merkitystä. Mulliganin ym. (2003) mukaan kuluttajan intresseissä on digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologialla suojatun tuotteen siirrettävyys ja muokattavuus. Lisäksi kuluttaja haluaa myös pitää etäisen suhteen tuottajaan, jotta voi halutessaan vaihtaa palveluntarjoajaa (Jamkhedkar ym. 2004, Mulligan ym. 2003). Kuluttaja haluaa säilyttää yksityisyytensä ostaessaan ja käyttäessään digitaalista aineistoa (Arnab & Hutchison 2005b, Helberger 2005). Jamkhedkar ym. (2004) näkee kuluttajan intresseinä lisäksi monipuoliset oikeudet käyttää aineistoa ja mahdollisuuden monipuolisiin palveluihin. Aikaisemmassa tutkimuksessa ilmenevät kategoriat ovat osittain sisäkkäisiä, joten tutkielmassa tarkastellaan kuluttajan intressejä hinnan, käyttömahdollisuuksien, riippumattomuuden ja yksityisyyden näkökulmasta.

3.2.1 Hinta

Digitaalisen aineiston kuluttajat haluavat digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologialla suojatulta aineistolta mahdollisimman edullista hintaa. Internetin verkkokaupat ovat tuoneet kuluttajan ulottuville mahdollisuuden hankkia musiikkia mihin vuorokauden aikaan tahansa vaivattomasti (Kucuk ym. 2007) Samalla internet mahdollistaa helpon hintavertailun kauppojen välillä (Kucuk ym. 2007).

Rochelandetin ym. (2005) Ranskassa tehdyssä tutkimuksessa ihmiset kertoivat kopioivansa ilmaista musiikkia vertaisverkkojen kautta, koska alkuperäisteoksien hinta

on liian kallis. Colletin, Tamin & Yaon tutkimuksessa vastaajat arvioivat digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologialla suojatut musiikkiedostot merkittävästi halvemmiksi kuin suojaamattomat. Kaikki vastaajat määrittivät musiikin arvoksi yhden dollarin tai vähemmän, useimmiten alle 50 senttiä. Verkkokauppojen hinnanalennukset voisivat siten johtaa kasvavaan myyntiin. (Collet ym. 2005) Lisäksi vastaajat olivat valmiita maksamaan digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologialla suojatusta musiikista paljon vähemmän, kuin suojaamattomasta musiikista (Collet ym. 2005, 3; Thompson & Yon 2001). Tuotteen hinta riippuu Colletin ym. tutkimuksen mukaan eduista joita käyttäjä uskoo saavansa kaupassa. Domon tähdentääkin että digitaalisen aineiston kuluttajan kokemat hyödyt eivät riipu pelkästään hinnasta, vaan myös monipuolisista käyttömahdollisuuksista (Domon 2006).

3.2.2 Aineiston monipuolinen käyttö

Digitaalisen aineiston kuluttajat haluavat käyttää mahdollisimman monipuolisesti digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologialla suojattua aineistoa. Rochelandetin ym. tutkimuksessa ihmiset kertoivat kopioivansa ilmaista musiikkia vertaisverkkojen kautta, koska suojaamattoman musiikin käyttömahdollisuudet ovat paremmat. (Rochelandet ym. 2005). Monipuoliset käyttömahdollisuudet tarkoittavat Mulliganin ym. (2003) mukaan digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologialla suojatun tuotteen siirrettävyyttä laitteistosta toiseen ja muokattavuutta. Käyttäjien käyttötarpeisiin on listattu myös yhteentoimivuus ja henkilökohtaisen käytön helppous. (Helberger 2005)

Siirrettävyys tarkoittaa mahdollisuutta siirtää digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologialla suojattu aineisto toiselle laitteistolle tai toiseen paikkaan (engl. space-shifting). Yhteentoimivuus on siirrettävyyden kannalta tärkein asia. Kuluttajat haluavat vapautta siirtää aineistoa laitteesta ja ohjelmistosta toiseen, mikä on mahdotonta ilman laitteistojen yhteentoimivuutta. (Helberger 2005)

Henkilökohtaisen käytön helppous sisältää oikeuden yksityiseen kopiointiin. Hän haluaa kuluttajalle oikeutta lainaamiseen, leikkaamiseen, osien poimimiseen, jälleenmyyntiin ja muuhun muotoiluun. (Helberger 2005) Nämä intressit ovat ainakin tällä hetkellä Suomen lain vastaisia, koska tavasta muokata tai kopioida aineistoa päättää

tekijänoikeuksien omistaja. (Tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404) Aineiston tulisi olla käytettävissä myös tulevaisuudessa (engl. time-shifting). Tämä mahdollistaisi esimerkiksi TV-ohjelmien nauhoittamisen ja katselun myöhempänä ajankohtana. (Mulligan ym. 2003, Helberger 2005). Popescu ym. (2005) ja Jamkhedkar ym. (2004) täydentävät, että kuluttajat haluavat käyttää digitaalista aineistoa valitsemallaan laitteilla, kuten perinteistäkin mediaa.

3.2.3 Riippumattomuus tuottajasta

Digitaalisen aineiston kuluttajat haluavat olla riippumattomia tuottajasta. Kuluttaja vaatii tuottajan tarjoamiin palveluihin joustavuutta, valtaa päättää palvelun laajuudesta sekä mahdollisuutta vaihtaa tuottajaa minimaalisilla kustannuksilla. (Jamkhedkar ym. 2004) Kuluttaja pyrkii välttämään tilannetta, jossa hän on riippuvainen yhdestä tuottajasta (engl. vendor lock-in). Kuluttaja haluaa suorittaa aineistoa itse valitsemillaan laitteistoilla ja käyttöjärjestelmillä. (Sutor 2006, Jamkhedkar ym. 2004) Helbergerin mielestä kuluttajien tulee voida valita erilaisten yhteentoimivien ohjelmisto- ja laitteistotoimittajien väliltä. (Helberger 2005)

3.2.4 Yksityisyyden suoja

Digitaalisen aineiston kuluttajat haluavat säilyttää yksityisyytensä ostoksia tehdessään. Fyysisestä kaupasta ostaessa kuluttaja voi säilyä anonyyminä halutessaan. Verkkokaupasta ostaessa tai digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologialla suojattua aineistoa käyttäessä kuluttajan tiedot jäävät tuottajan rekistereihin. (Helberger 2005, 23)

Kuluttajat välttävät luovuttamasta henkilökohtaisia tietojaan, kuten sosiaaliturvatunnusta tai luottokorttien numeroita, koska pelkäävät tietojen väärinkäyttöä tai yksityisyyden menettämistä (Mueller, Park, Lee & Tai-Yoo 2006). Hohl & Zugenmaier (2004) ovat kehittäneet ensimmäisten joukossa mallin, jonka avulla digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologia voidaan suunnitella siten, että se suojaa henkilön yksityisyyttä.

Kuluttajien edustajat ovat kiinnittäneen erityistä huomiota digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioihin, jotka varastoivat käyttäjän henkilökohtaista tietoa

liiketoimintatarpeisiin. (Helberger 2005) Kuluttajajärjestöt ovat vaatineet, että tuottajat eivät saisi kerätä kuluttajan tietoa enempää kuin on tarpeellista. Varastoitu tieto tulee hävittää heti kun sille ei ole järjestelmän toimivuuden kannalta merkitystä (Helberger 2005) Kuluttajilla tulisi olla oikeus päättää yksityisyyden tasosta ja henkilökohtaisen tiedon jatkokäytöstä. (Helberger 2005, Edwards 2004)

Tieto asiakkaan henkilökohtaisesta kuluttajakäyttäytymisestä voi johtaa epäedullisiin tarjouksiin. Amazon.com -verkkokauppa muutti hinnoitteluaan liiketoimintatiedon avulla. Kauppa hankki liiketoimintatietoa, jonka jälkeen tarjosi eri asiakkaille samoja tuotteita eri hinnalla. Uusille asiakkaille tarjottiin tuotteita edullisemmalla hinnalla asiakaskunnan laajentamiseksi, jo vakiintuneille asiakkaille tarjottiin samoja tuotteita kalliimmalla hinnalla. Järjestelmä oli rakennettu laskemaan automaattisesti hinnat vanhoille ja uusille asiakkaille. (Kucuk ym. 2007)

Tässä luvussa todettiin, että kuluttaja vaatii digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologialla suojatulta aineistolta edullisuutta, monipuolisia käyttömahdollisuuksia, yksityisyyden suojaa sekä riippumattomuutta tuottajasta.

3.3 Intressiristiriita

Tässä luvussa kuvataan kuluttajan ja tuottajan välistä intressiristiriitaa. Aikaisemmista tutkimuksista on löydettävissä ristiriitoja tuottajan ja kuluttajan intressien välillä. Clarkin ym. mukaan jossain tapauksissa tasapainotilaa (engl. win-win balance) eri intressien välille ei voida saavuttaa jonkin toimijan etuja huonontamatta. Tuottajalla on voimakas intressi rakentaa digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat rakentaa siten, että niiden käyttäminen synnyttää informaatiotalouden ilmiöitä kuten vaihtamiskustannuksia ja lukkiutumisefektin. Clark ym. huomauttaa varsin osuvasti että arvovapaata digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologian suunnittelua (engl. Value-neutral design) ei ole olemassakaan. (Clark ym. 2002)

3.3.1 Hinnoittelu

Luonnollisin ristiriita syntyy hinnoittelusta (Clark ym. 2002). Kuluttaja haluaa maksaa tuotteestaan mahdollisimman alhaisen hinnan. (Collet ym. 2005) Kuluttaja pyrkii

minimoimaan hinnan kilpailuttamalla palveluntarjoajia (Kucuk ym. 2007), mikäli siihen on mahdollisuus. Tuottaja pyrkii minimoimaan kustannuksia ja maksimoimaan tuottoa. Tuoton maksimoimiseksi tuottaja pyrkii kontrolloimaan kuluttajakäyttäytymistä ja suojaamaan aineistoa laittomalta käytöltä. Tuottaja pyrkii teknologisilla ratkaisuilla pitämään kilpailijat poissa markkinoilta ja kuluttajat riippuvaisina omista tuotteista. Tuottaja pyrkii myös minimoimaan digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden kehittämiseen käytetyn pääoman. (Jamkhedkar ym. 2004) Näin tuottaja pyrkii nauttimaan kilpailua rajoittavista monopolituotoista, jotka lopulta ovat pois kuluttajan hyvinvoinnista.

3.3.2 Kontrolli

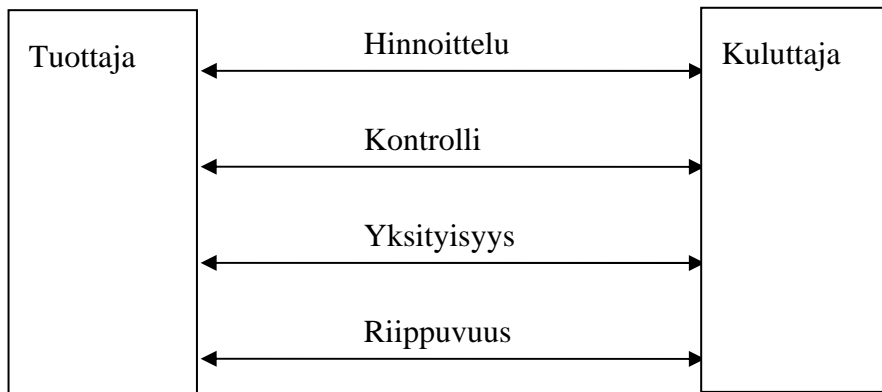
Tuottaja on kiinnostunut aineistoon liittyvien tekijänoikeuksien hallinnasta ja kuluttaja monipuolisesta mahdollisuudesta käyttää aineistoa. (Subramanya ym. 2006). Jamkhedkar ym. kutsuu tätä kontrolliristiriidaksi (engl. usage kontrol tussle), jossa sisällöntuottaja vaatii maksimaalista kontrollia aineiston käytölle, kuluttaja haluaa monipuolisia mahdollisuuksia käyttää aineistoa (Jamkhedkar ym. 2004). Tuottajan ja kuluttajan intressit ovat ristiriidassa, koska tehokas suojaus rajoittaa kuluttajan monipuolisia käyttömahdollisuuksia (Jamkhedkar ym. 2004). Monipuoliset käyttömahdollisuudet sallivan digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologian kehittäminen vaatii paljon pääomia, koska muokattavuus, siirrettävyys ja yhteentoimivuus vaativat salausalgoritmeilta erittäin paljon. (Armstorg 2006, Helberger 2005) Guibaultin ym. (2005) mielestä piratismi ja henkilökohtaisen käytön rajaa on vaikea määritellä.

3.3.3 Yksityisyys

Tuottaja on kiinnostunut kuluttajan henkilökohtaisen käyttäytymisen selvittämisestä digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden avulla (Samuelson 2003). Kerätyllä liiketoimintatiedolla on mahdollista kehittää omaa liiketoimintaa tai myydä tieto kolmannelle osapuolelle tuotteena. (Cavoukian 2002). Kuluttaja haluaa säilyttää yksityisyytensä ostaessa verkkokaupasta tai käyttäessään digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioilla suojattua digitaalista aineistoa. (Helberger 2005)

3.3.4 Riippuvuus

Kuluttajan tavoitteena on saavuttaa riippumattomuus palvelun tarjoajasta (engl. Service provider independence) ja mahdollisuus valita laitteistot sekä tuotteet itse. Tuottaja tahtoo sitouttaa kuluttajat asiakkaikseen teknologisilla ratkaisulla, joiden seurauksena käyttäjät ovat riippuvaisia yhdestä palvelun tarjoajasta. (Jamkhedkar ym. 2004) Näin digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologian tuottajat yrittävät estää asiakkaiden valumisen kilpailijalle (Jamkhedkar ym. 2004). Tuottajan tavoitteet ovat ristiriidassa riippumattomuutta haluavan kuluttajan intressien kanssa.

KUVIO 10 Tuottajan ja kuluttajan intressiristiiriita

Kuviossa 10 esitetään tuottajan ja kuluttajan intressiristiiriita neljän nuolen avulla. Nuolet kuvaavat ristiriitoja, laatikot kuvaavat kuluttajaa henkilönä ja tuottajaa yrityksenä. Tuottaja on kiinnostunut korkeasta tuotosta, kuluttaja mahdollisimman alhaisesta hinnasta. Tuottaja pyrkii kontrolloimaan kuluttajan käyttäytymistä, kuluttajan intresseissä on aineiston monipuolinen käyttö. Tuottaja tarvitsee liiketoimintatietoa kehittääkseen liiketoimintaa, kuluttaja haluaa säilyttää yksityisyytensä. Tuottajan tavoitteena on lisätä kuluttajan riippuvuutta omasta tuotteesta, kuluttaja haluaa säilyttää autonomisuutensa ja riippumattomuutensa tuottajasta.

Tutkijat näkevät intressiristiriidan varsin eri tavalla. Burk & Tarleton (2006) näkevät tilanteen kuluttajan kannalta pessimistisesti. Heidän mukaansa tuottajat hoivaavat digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologian avulla käyttäjää kuin vanhemmat lastaan. Einhornin ym. (2005) mielestä kuluttajat ovat kritisoineet digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioita aiheellisesti koska ne siirtävät tasapainoa tekijänoikeuksien haltijoiden suuntaan. Jamkhedkar ym. vaatii tasapainoa tuottajan ja käyttäjän intressien välille. Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden tulisi olla kannattavia tuottajille, mutta tuottaa hyötyä myös käyttäjille. Jos tasapainoa ei saavuteta, tuote ei voi menestyä markkinoilla. (Jamkhedkar ym. 2004) Seuraavaksi tarkastellaan miten kansanedustajat politisoivat kuluttajien ja tuottajien intressit ja politikoivat säätäessään tekijänoikeuslain.

4 TEKIJÄNOIKEUSLAIN EDUSKUNTAKÄSITTELY

"... regulators must have high technical skills themselves. One cannot regulate what one does not understand." Shapiro 2005, 11

"... lainsäätäjillä tulee olla itsellään hyvät teknologiset kyvyt. On mahdotonta säätää lakia asiasta, jota ei itse ymmärrä." Shapiro 2005, 11

Tässä luvussa selvitän miten kuluttajan ja tuottajan intressejä politisoidaan kansanedustajien argumentaatioissa ja miten kansanedustajat politikoivat, toimivat poliittisesti säätäessään tekijänoikeuslain. Politisointi on ymmärrettävissä tulkinnallisena toimintana, politikointi taitona toimia poliittisesti. (Palonen 1993) Käytän johdantoluvussa esittelemääni Perelmanin (1996) metodia luokitellessani kansanedustajat hallituksen esitystä puolustaviin ja vastustaviin, sidos- ja erottelumuotoisen argumentoinnin tapoja käyttäviin edustajiin. Aluksi on syytä kuvata keskustelun lähtötilanne sekä mitkä intressiryhmät näkyvät kansanedustajien argumentaatioissa.

4.1 Keskustelun lähtötilanne

Hallituksen esitys laeiksi tekijänoikeuslain ja rikoslain 49 luvun muuttamisesta 28/2004 tuodaan sivistysvaliokunnasta ensimmäiseen käsittelyyn täysistuntoon 7.9.2005. Tällöin ministeri Karpela kertoo puheenvuorossaan lakiesityksen ratkaisuihin. Hän tähdentää, että esityksessä päädyttiin ratkaisuihin, jotka estävät teknisen suojauksen murttamisen myös yksityiskäyttöön kopioidessa, koska muutoin suojattu sisältö valuisi helposti tietoverkkojen kautta kaikkien saataville. Ilman suojauksia piratismia ei saada kuriin. Hänen mukaansa kuluttajaintressit pakottavat tuottajat kehittämään yhteentoimivuutta sekä antamaan mahdollisuuden yksityiseen kopiointiin vapaaehtoista tietä. Ministeri Karpela on rakentanut argumentaationsa sidosmuotoisesti. Hän pyrkii luomaan todellisuuden rakenteeseen vetoavilla argumenteilla piratismiin ja teknisen suojauksen välille riippuvuussuhteen. Hän näkee kausaalisen yhteyden myös kuluttajaintresseillä ja teknologian kehittymisellä. Kuluttajaintressit ovat ennenkin kehittäneet teknologiaa, teknologia tulee kehittymään myös tulevaisuudessa. Ministeri Karpelan

argumentaatiossa tekijänoikeuslaki on riippuvainen EU:n direktiivistä, siten lakiesitys ei ole syntynyt ministerin tulkinnasta, vaan EU:n vaatimuksesta.

Ministeri Karpelan puheenvuoron jälkeen edustaja Kasvi esittelee oman näkemyksensä lakiesityksen sisällöstä varsin erilaisesta näkökulmasta. Edustaja Kasvi kritisoi puheenvuorossaan voimakkaasti teknisen suojauksen osalta lakiehdotukseen tehtyjä ratkaisuja. Hänen mukaan kuluttajan omistusoikeutta ostamiinsa teoksiin on heikennetty voimakkaasti, jonka seurauksena tuottajat voivat määritellä millä laitteistoilla teosta voi katsella tai kuunnella. Kuluttaja sidotaan laitteistoihin, koska tekijänoikeuksien haltijat haluavat lisää voittoja. Edustaja Kasvin argumentaatiossa on huomattavissa erottelumuotoinen taktiikka, jossa pyritään erottamaan Ministeri Karpelan yhteenliittämiä asioita sekä riippuvuus- ja rinnakkaisuussiteitä. Kvasiloogisin argumentein hän pohtii kenelle tieto kuuluu, kuka hallitsee mediaa ja miten sananvapaus toteutuu. Edustaja Kasvin argumentaatiossa ministeri Karpelan näkemys kuluttajaintressien muuttavasta voimasta kääntyy mediateollisuuden harjoittamaksi kuluttajan sorroksi. Mediateollisuus riistää ja kontrolloi kuluttajaa taloudellisten etujen toivossa. Mediateollisuus on syyllinen myös lakiesityksen muotoiluun, koska sen edustajat ovat lobbanneet merkittäväällä tavalla hallituksen ministereitä ja virkamiehiä. Hän pyrkii kumoamaan myös direktiivin tulkinnan väittämällä, että muissa EU-maissa on käytetty kansallista liikkumavaraa eri tavalla. Edustaja Kasvin argumentaatiossa hallituksen esitys pyritään saamaan naurunalaiseksi leimaamalla ratkaisu vain yhden virkamiehen käsitykseksi. Hän antaa ymmärtää että eduskunta joutuu luottamaan sattumoisin tavatun virkamiehen subjektiiviseen näkemykseen.

Edustaja Kasvin puheenvuoron jälkeen kansanedustajat asemoivat itsensä suhteessa ministeri Karpelan esittämiin arvioihin ja edustaja Kasvin puheenvuoroon. Kansanedustajien puheista löytyy useita samoja väitteitä ja viittauksia kuin edustaja Kasvin ja ministeri Karpelan puheenvuoroista. Tekijänoikeuskäsittelyn aikana syntyy kaksi diskursiivista valtapiiriä, jotka laajenevat käsittelyn yhteydessä. Kahden diskurssin välillä käydään kolmessa puheaineistossa dialogia. Olen jäsentänyt aineiston dialogimuotoon, jossa hallituksen esitystä puolustavat ja vastustavat saavat suunvuoron vuorotellen. Väitteet eivät siis ole kronologisessa järjestyksessä. Olen järjestänyt

aineiston pääargumenttien varaan kehittyväksi ketjuksi. Puheaineistojen käsittelyn aluksi on tärkeää selvittää mitkä intressiryhmät ovat kansanedustajien puheen kohteena.

4.2 Intressiryhmät kansanedustajien argumentaatioissa

"... tässä on myös kysymys aidosta intressiriidasta. Minun mielestäni tämän hallituksen esityksen tulkinta on liikaa kallellaan tekijöiden oikeuksien suuntaan käyttäjien ja kuluttajien oikeuksien kustannuksella." Edustaja Hautala 29.9.05

Eri ryhmien välisen intressit ja intressiristiriita tulevat esiin kansanedustajien argumentaatioissa. Lukuisat edustajat korostavat lakiesityksen säätelevän tekijänoikeuden haltijoiden ja teosten käyttäjien oikeuksien välistä tasapainoa (esim. Dromberg, Lapintie, Rundgren; 7.9.05) tai tekijöiden ja kuluttajien oikeuksia (esim. Sirnö, Kankaanniemi, Vilèn, Kiljunen, Hautala; 29.9.05, 4.10.05). Kuluttajien synonyymina käytetään usein myös sanaa käyttäjät. Suuri osa kansanedustajista pyrki lähestymään intressiryhmiä konsensushenkisesti "tekijät, mutta myös kuluttajat" - rakenteella. Se on tyypillinen retorinen rakenne konsensushenkiselle lähestymistavalle. Samalla rakenne tuo esiin oletetut intressiryhmät. Edustaja Essayahin argumentaatioissa tekijät ansaitsevat palkkansa, mutta myös kuluttajilla on oikeuksia.

"... suuri sali on yhtä aikaa huolissaan tekijänoikeuksista ja haluaa turvata ne ja haluaa taistella piratismia vastaan, mutta samalla myöskin haluaa turvata kuluttajan aseman," Edustaja Essayah 4.10.05

Voimakkaimmin värittyneenä intressiryhmät esiintyivät edustaja Alhon (7.9.05) argumentaatioissa. Hän näkee tekijänoikeuslakiesityksen tekijöiden ja kuluttajien vastakkainasettelun sijaan mediateollisuuden harjoittamana kuluttajien ja tekijöiden riistona. Hän kuvaa tekijät alisteisessa asemassa mediateollisuuden torppareina, jotka joutuvat pakosta ajamaan suurten mediayhtiöiden kaupallisia intressejä. Edustaja Kasvi käyttää termejä tekijänoikeuksien haltijat ja mediateollisuus lähes synonyymeina. Toisessa käsittelyssä edustaja Sirnö kritisoi Alhon ja osittain Kasvin argumentaatiota mediayhtiöiden ja tekijöiden intressien vastakkaisuudesta. Edustaja Sirniö painottaa, että Teoston keräämistä korvauksista jää musiikkikustantajille vain kolmannes, kaksi

kolmannesta kuuluu tekijälle. Lisäksi tekijät voivat myös itse kustantaa teoksensa, jolloin kaikki tekijänoikeuskorvaukset kuuluvat heille itselleen.

Edustaja Krohn näkee intressiristiriidan tekijänoikeuksien haltioden ja laitteiden valmistajien välillä. Tekijänoikeuksien haltijat puhuvat taitelijoiden suulla, laitteiden valmistajat kuluttajien suulla. Näin laitteiden valmistajat haluavat tuottoa riistämällä sen tekijöiltä.

"... ihanaa, me valmistamme laitteita, joihin saa sisältöä ilmaiseksi ... laitevalmistaja kyllä saa rahansa, ei hän sitä laitetta anna ilmaiseksi, mutta kuinka kätevää olisi ollut, että sisältö näihin laitteisiin tulisi ilmaiseksi." Edustaja Krohn 29.9.05

Edustaja Krohin puheenvuoro laajentaa merkittävästi intressiryhmiä ja tuo esiin uusia näkökulmia, mutta hänen puheenvuoronsa jää vain yksittäisen edustajan mielipiteeksi pääsemättä muodostumaan valtakurssiksi. Hänen esittämiä näkemyksiä ei tue kukaan muu edustaja.

Edustaja Tahvanainen (29.9.05) näkee lainsäätäjän tavoitteeksi taiteilijan, tuottajan, tuotteen myyjän ja käyttäjän intressien tasapainottamisen. Toisessa käsittelyssä hän puhuu luovan työn tekijöistä, käyttäjistä, tuottajista, elokuvateollisuudesta ja teknologiateollisuudesta ja toteaa, että lakiesitys on tasapainoinen kaikkien eri intressitahojen kanssa. Hänen puheenvuoroissa eritellään monia osapuolia, syventymättä intressien tarkempaan analysointiin. Edustaja Särkiniemen (29.9.05) mukaan lakiesityksessä etsitään oikeutta monien intressitahojen välille. Edustaja Valppaan (4.10.05) mielestä laki säätelee erilaisia talousintressejä. Useiden edustajien puheenvuoroissa annetaan ymmärrystä monille eri intressitahoille.

Intressiryhmien olemassaoloa ei kiistä kukaan edustajista. Toisessa käsittelyssä edustaja Virtasen mukaan kuluttajat ja taitelijat ovat joutuneet kohtuuttoman ristiriitaiseen vastakkainasetteluun. Edustaja Virtanen on kolmessa eduskuntakeskustelussa ainoa edustaja, joka epäilee intressiristiriidan olemassaoloa, kuitenkin kiistämättä sitä. Kuviossa 11 esitetään kootusti kansanedustajien näkemykset intressiryhmistä. Kuviota 11 voi verrata sivulla 46. sijaitsevaan Kuvioon 9, joka kuvaa tutkijoiden näkemyksiä intressiryhmistä.

A	tekijänoikeuksien haltijat			käyttäjät	
B	tekijät			kuluttajat	
C	mediateollisuus	tekijänoikeuksien haltijat		käyttäjät	
D	taiteilijat			kuluttajat	
E	taiteilijat	tekijänoikeuksien haltijat	laitteistovalmistajat	kuluttajat	
F	taiteilijat	tuottajat	myyjät elokuvateollisuus	teknologiateollisuus	käyttäjät

KUVIO 11 Intressiryhmät kansanedustajien argumentaatiossa

Kuviossa 11 on kuvattu kansanedustajien näkemykset digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioihin liittyvistä intressiryhmistä. Näkemystä A edustavat edustajat Dromberg ja Lapintie jakavat intressiryhmät tekijänoikeuksien haltioihin ja käyttäjiin. Näkemystä B edustavat edustajat Kankaanniemi, Vilén, Kiljunen ja Hautala jakavat ryhmät tekijöihin ja käyttäjiin. Näkemyksessä C edustajat Kumpula, Alho ja Kasvi jakavat intressiryhmät mediateollisuuteen, tekijöihin ja käyttäjiin. Mediateollisuus pitää edustaja Kasvin argumentaatiossa sisällään myös tekijänoikeuksien haltijat. Edustajat Sirniö ja Pulliainen korostavat näkemystä D, jossa intressiryhminä ovat taiteilijat ja kuluttajat. Edustaja Sirnön argumentaatiossa taiteilijat esiintyvät usein myös tekijöinä. Edustaja Krohn jakaa näkemyksessään E intressitahot neljään ryhmään, tekijänoikeuksien haltijoihin, jotka puhuvat taitelijoiden suulla, laitteiden valmistajiin jotka puhuvat kuluttajien suulla. Edustaja Tahvanainen edustaa näkemystä F, jossa jaetaan intressiryhmät luovan työntekijöihin, käyttäjiin, tuottajiin, elokuvateollisuuteen ja teknologiateollisuuteen.

"Tämän yksittäisen kysymyksen osalta ongelma oli sikäli hankala, että selvästi näimme, että tekijänoikeuksien haltijoiden oikeudet ja kuluttajien oikeudet tässä yksittäisessä kysymyksessä olivat selvästi vastakkaisia." Edustaja Kiljunen 4.10.05

Intressiristiriita tulee näin ollen selkeästi esille. Edustajat käyttävät synonyymeinä käyttäjää ja kuluttajaa, koska ne esiintyvät useiden, esimerkiksi edustajien Alhon, Kasvin, Sirnön puheenvuoroissa limittäin tarkoittaen samaa asiaa. Edustajien Kasvin ja Alhon näkemystä mediateollisuuden ja taiteilijoiden välisestä intressiristiriidasta himmentää edustaja Sirnön osuva kritiikki. Edustaja Sirniö osoittaa, että mediateollisuudelle tuotosta jää vain yksi kolmasosa, tekijän saadessa suurimman osan. Edustaja Krohnin mukaan intressiryhminä ovat taiteilijat, tekijänoikeuksien haltijat,

kuluttajat ja laitteistovalmistajat, mutta hän jää mielipiteensä kanssa yksin. Samoin edustaja Tahvanainen erittelee joukon eri intressitahoja, jotka kuuluvat tuottajan arvoketjuun.

"Meillä vallitsee tässä salissa siis suuri yhteisymmärrys siitä, että näitten molempien tahojen intressit ja oikeudet pitäisi ottaa huomioon, mutta siitä huolimatta me emme pysty poliittisesti pääsemään yksimielisyyteen, mitä tulisi tehdä," Edustaja Essayah 4.10.2005

Kuluttajien ja tuottajien välinen intressiristiriita, oikeudet, intressit sekä tasapaino intressien välillä esiintyy usein kansanedustajien puheissa. Eduskunnan puheaineistoista on nähtävissä keskustelun polarisoitunut luonne tuottajan ja kuluttajan väliseksi intressiristiriidaksi. Tuottajat yleisterminä rinnastuu mediateollisuuteen ja näin ollen pitää sisällään sekä taiteilijat, tekijät, tekijänoikeuksien haltijat, että myös laitteistovalmistajat.

4.3 Tekijänoikeuslakiesityksen politisointi

Politisoinnilla Palonen (1993) tarkoittaa jonkin ilmiön tai asian uudelleenmäärittelyä poliittisesta näkökulmasta käsin. Luonnollinen poliittinen näkökulma on esimerkiksi puolueen ideologia. Kansanedustajien argumentaation lähtöoletuksena on hallituksen esitys ratkaisut, johon perustuen he väittävät lain muuttavan kuluttajan ja tuottajan suhdetta eli politisoivat esityksen vaikutuksia kuluttajan ja tuottajan näkökulmista. He pyrkivät osoittamaan että käsiteltävällä kysymyksellä on vaihtoehtoisia tulkintatapoja eli pelivaraa. Esittelen otsikossa politisoivan pääväitteen, vuorotellen hallituksen esitystä puolustavan ja vastustavan väitteen ja tuon esiin siitä käydyn keskustelun sekä kritiikin. Analysoin argumentaation pätevyyttä Toulminin metodin avulla vertaamalla kansanedustajien argumentaatiossa esiintyvien väitteiden perusteita edellisen luvun löydöksiin.

4.3.1 Markkinat tarvitsevat teknisiä suojauksia kehittyäkseen

"Tekijänoikeuksien kunnioittaminen digitaalisessa ympäristössä ja tietoverkoissa sekä verkossa tapahtuvan kaupankäynnin kehittyminen edellyttävät, että aineistoja suojaavia teknisiä suojauksia ei saa murtaa," Ministeri Karpela 7.9.05

Ministeri Karpelan argumentaatiossa tekijänoikeuslakiesitys politisoidaan markkinoiden kehittymisen edellytykseksi. Markkinoiden kehittyminen edellyttää tekijänoikeuksien suojaamista verkkoympäristössä, siksi hänen mukaansa teknisiä suojauksia ei saa murtaa missään tilanteessa. Väitteen perusteena on nähtävissä käsitys, että tekniset suojakeinot estävät piratismia verkkoympäristössä. Taustatukea ministerille antaa edustaja Alatalo (7.9.05). Hänen mielestään äänitemyynti on laskussa vertaisverkkopiratismiin vuoksi. Näkemystään hän perustelee äänitemyyntiin laskua osoittavilla tilastotiedoilla. Edustajat Alatalo ja Särkiniemi (7.9.05) pitävät suojauksia tärkeinä myös uusien liiketoimintatapojen kehittämiseksi. Tuotteiden myyminen verkon välityksellä ei ole mahdollista ilman teknisiä suojauksia. Ministeri ja taustatukea antavat edustajat pyrkivät peräkkäisyysiteisiin vetoavalla argumentointitavalla osoittamaan, että suojauksien murtamista seuraisi piratismi. Hän pyrkii luomaan todellisuuden rakenteeseen vetoavilla argumenteilla piratismiin ja teknisen suojauksen välille riippuvuussuhteen. Hän näkee kausaalisen yhteyden myös kuluttajaintresseillä ja teknologian kehitymisellä.

Argumentaatiossa pyritään politisoimaan digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat erityisesti kaupankäynnin edellytykseksi sekä tuottajille kuuluvaksi oikeudeksi. Politisoinnin taustalla voidaan nähdä Locken käsitys tekijänoikeudesta. Locken mielestä työntekijä saa työstä palkaksi omistusoikeuden, mikä kannustaa yrittämään enemmän. Digitalisoituneessa ympäristössä piratismi uhkaa tekijänoikeudellisten teosten ja tuotteiden kauppaa (Karpela 7.9.05). Se on vienyt tekijöiltä taloudelliset kannustintekijät, siksi teknisille suojauksille tarvitaan vahva lainsuoja. Tekijänoikeuksien kontrolloiminen on siten tuottajien intresseissä. Samalla ministeri Karpela (7.9.05) muistuttaa, että tekijänoikeusteollisuus tuottaa merkittävän osuuden bruttokansantuotteesta. Suomen talouskasvu voi hidastua, mikäli tekijänoikeuksille ei suoda riittävää suojaa.

”Tässä on kyse monenlaisista asioista ja myös Suomen tulevaisuudesta. Jos katsomme uusia visioita, millä Suomi menestyy ja miten Suomi menestyy, niin puhutaan paljon luovasta työstä ja luovasta luokasta.” Edustaja Kumpula 7.9.05

Kritiikkiä näkemykselle esittää edustaja Kasvi. Hänen mukaansa lailla ei pystytä estämään piratismia, koska kaikki salausteknologiat ovat helposti murrettavissa. Näin ollen piratismi säilyy entisellään, mutta rehelliset kuluttajat, jotka eivät harrasta piratismia, joutuvat kärsimään lain vaikutuksista. (29.9.05) Hän pyrkii purkamaan erottelumuotoisella argumentoinnilla ministeri Karpelan näkemystä piratismiin ja teknisten suojauksien kausaalista yhteydestä.

Rowlingson (2006), Guibault ym. (2005), Smith (2004), Liu ym. (2003), Mulligan ym. (2003) mukaan tuottajien intresseissä on teoksien tehokas suojaaminen. Suojausteknologioiden tulee Garnettin (2003) mukaan pystyä hallitsemaan aineiston tekijänoikeuksia teoksen elinkaaren pituisen tai lyhemmän määrätyn käyttöajan. Coyle (2006) painottaakin, että tuotteiden myyjät haluavat kontrolloida loppukäyttäjän toimintaa ja määrätä olosuhteet joissa tuotteita voi kuluttaa. Tutkittaessa perusteen pitävyyttä ministerin ja kansanedustajien huoli aineiston kontrolloimattomasta leviämisestä vertaisverkkojen kautta on aiheellinen.

4.3.2 Kuluttajan mahdollisuudet käyttää digitaalista aineistoa heikkenevät

”Oikeastaan ostaminen ei ole enää oikea sana tässä yhteydessä, enemmän pitäisi puhua käyttölisenssistä. Tällä hetkellä kuluttaja saa siirtää musiikkia kopiosuojatulta cd-levyltä mp3-soittimeensa, mutta tulevaisuudessa tämän lain voimassa ollessa ei.” Edustaja Kasvi 7.9.05

Edustaja Kasvi pyrkii antamaan tekijänoikeuslakiesitykselle vaihtoehtoisen poliittisen merkityksen. Hän politisoi lakiesityksen kuluttajien oikeuksia sortavaksi. Digitaalisen aineiston käyttömahdollisuudet tulevat heikkenemään lain voimaan astuessa. Väitteen perusteena on käsitys, jonka mukaan tekniset suojaukset voivat estää aineiston monipuolisen käytön. Taustatukea väitteelle antaa edustaja Rundgren.

”Näyttää siltä, että he pyrkivät siihen, että vapaa käyttö rajataan mahdollisimman kapeaksi alueeksi, ja ilmeisesti he katsovat, että he saavat näin työstään mahdollisimman suuren taloudellisen edun.” Edustaja Rundgren 7.9.05

Edustaja Rundgren liittää argumentaatioon käsityksen, jonka mukaan tuottajat pyrkivät parantamaan tulosta kuluttajan käyttömahdollisuuksia heikentämällä. Mediajätit pyrkivät näin tekemään edustaja Alatalon (7.9.05) mukaan mahdollisimman suurta voittoa. Näin kiista politisoidaan tuottajan pyrkimykseksi saada lisää taloudellista etua. Taustatukea väitteelle antaa edustaja Alho (7.9.05). Hänen mukaansa tuotteen ostanut henkilö voi käyttää, kuunnella ja katsella teosta vapaasti tuottajan kontrolloimatta. Se on käyttäjän oikeus. Tässä esityksessä kuluttajan oikeutta murretaan. Edustajat Kasvi, Rundgren ja Alho pyrkivät erotteluun pyrkivän argumentaation keinoin purkamaan ministeri Karpelan yhteenliittämiä asioita. Peräkkäisyysiteisiin vetoavassa argumentaatioissa lain ratkaisujen syyksi leimautuu tuottajan voiton tavoittelu, jonka seurauksena kuluttajan käyttömahdollisuudet heikkenevät. He pyrkivät näin kääntämään huomion pois piratismista tuottajan taloudellisen voiton tavoitteluun.

Politisoinnin taustalla on teknologialiberaalijattelutapa. Teknologialiberaalit pyrkivät vapauttamaan digitaaliset tuotteet kaikesta kontrollista, koska rajoitukset huonontavat innovaatiotoimintaa, estävät vapaita ideoita sekä kaupallistavat kulttuuria (Kasvi 7.9.05). Ajattelutavan mukaan digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat monopolisoivat kulttuurin harvojen teknologiayhtiöiden välittämäksi tiedon virraksi. Teknologiat antavat mediayhtiöille uusia välineitä kontrolloida tietoa. (Kasvi 7.9.05) Kasvi paljastaa oman ideologisen lähtökohtansa hyvin selkeästi.

"Mutta kuten Lawrence Lessing toteaa kirjassaan Code and other Laws of Cyberspace, ne tekniset yhteiskunnat nimenomaan määrittävät tietoyhteiskunnan perusrakenteet, mikä siinä yhteiskunnassa on mahdollista ja mikä ei." Edustaja Kasvi 29.9.05

Hänen siteeraamaansa Lawrence Lessing on teknologialiberaalin ajattelutavan johtavia ideologeja. Toisaalta edustaja Kasvi pyrkii politisoimaan kysymyksen myös puolueensa Vihreiden liberaalista ideologiasta käsin. Se toimii luonnollisena viitekehystenä hänen argumentaatiolleen. Tekijänoikeuslaki politisoidaan kuluttajan käyttömahdollisuuksien näkökulmasta. Näin ollen kuluttajien intresseissä on digitaalisen aineiston monipuolinen käyttö.

Edustaja Kasvia kritisoi voimakkaasti puoluetoveri edustaja Pulliainen (7.9.05). Hänen mukaansa edustaja Kasvi on nostanut kuluttajaoikeudelliset asiat tekijänoikeudellisten

asioiden rinnalle ja jopa ohitse. Teknologiat edistävät harmaantalouden vastaista taistelua, siksi niitä tulee myös käyttää. Lain tulee ensisijaisesti palvella tekijöiden oikeuksia, koska jos kukaan ei tuota sisältöä, kuluttajilla ei ole mitään kulutettavaa. Saman puolueen ideologista lähtökohdista edustajat päätyvät päinvastaisiin tulkintoihin.

Väitteen mukaan digitaalisen aineiston käyttömahdollisuudet heikkenevät lain voimaan astuessa. Argumentin perusteena on käsitys, jonka mukaan tekniset suojaukset voivat estää aineiston monipuolisen käytön. Lisäksi perustetta tuetaan väittämällä, että tuottajien taloudellisen edun tavoittelun seurauksena käytettävyys heikkenee. Subramanya ym. (2006) mukaan tuottaja on kiinnostunut aineistoon liittyvien tekijänoikeuksien hallinnasta ja kuluttaja monipuolisesta mahdollisuudesta käyttää aineistoa. Jamkhedkar ym. (2004) kutsuu tätä kontrolliristiriidaksi, jossa sisällöntuottaja vaatii maksimaalista kontrollia aineiston käytölle, kuluttaja haluaa monipuolisia mahdollisuuksia käyttää aineistoa. Kontrollonin seurauksena käytettävyys heikkenee.

4.3.3 Markkinat kehittävät kopioinnin yksityiseen käyttöön

"Me teemme lainsäädäntöä tulevaisuutta varten ja myös nykyhetkeä varten, emme historiaa varten. Juuri tästä syystä direktiivi kieltää teknisten suojausten murtamisen, jotta markkinat kehittyisivät viipymättä suuntaan, että kohtuullinen määrä yksityisiä kopiointeja olisi sallittu." Ministeri Karpela 7.9.05

Ministerin Karpelan argumentaatiossa lakiesitys politisoidaan edelleen markkinoiden kehittymisen edellytykseksi. Hänen mukaansa markkinat tulevat kehittämään kopioinnin yksityiseen käyttöön, jolloin aineiston käyttömahdollisuudet monipuolistuvat. Väitteellä hän vastaa edellä esitettyihin argumentteihin, joiden mukaan lakiesitys heikentää digitaalisen aineiston käyttömahdollisuuksia. Näin hän pyrkii epä-politisoimaan ja osoittamaan edustaja Kasvin nostamat ongelmat näennäisiksi. Kuluttajien kokemat ongelmat ovat poistumassa, koska markkinat tulevat kehittämään teknologiaa kuluttajien mieltymyksiä vastaavaksi. Taustatukea käsitykselle esittää edustaja Alatalo. Hän pitää esitettyä ongelmaa lähinnä teknisenä.

"Ehkä jopa semmoinen tekniikka löydetään, jolla kopiosuojatustakin cd:stä saa omaan käyttöön sen yhden kopion esimerkiksi mp3-soittimelle." Edustaja Alatalo 29.9.05

Edustajien Kiljunen (4.10.05), Ojansuu (29.9.05) ja Krohn (29.9.05) mielestä markkinat tulevat hoitamaan yksityiskäyttöön kopioinnin vapaaehtoista tietä.

"... kopiosuojaukset, jotka estävät laitteen käytön, kuin olisi leivänpaahdin, joka ei paahda leipää tai muuta, ovat ongelma. Mutta minä uskon siinä mielessä kapitalismiin ja markkinaan, että tässä kuluttajat ja sitten laitteen tarjoajat löytävät uuden tasapainon." Edustaja Krohn 29.9.2005

Peräkkäisyyssteisiin vetoavassa argumentaatiossa kuluttajan kokemat ongelmat tulevat poistumaan, koska markkinat tulevat kehittämään kopioinnin yksityiseen käyttöön. Todellisuuden rakennetta muokkaavat argumentoijat näkevät ongelman teknisenä. Tekniikka on ratkaissut ennenkin lukuisia ongelmia, myös tämä ongelma tulee poistumaan, koska se on rinnastettavissa muihin jo ratkaistuihin teknisiin ongelmiin.

"Kyllä tekniikka ja markkinat kehittyvät, ed. Zyskowicz. Eivät ne ennenkään ole olleet pysähtyneet. Miten tässä suhteessa kävisi sillä tavalla, että ne eivät kehittyisi eteenpäin?" Ministeri Karpela 4.10.05

"... markkinat ovat keksineet sen tavan, millä tämä dilemma hoidetaan. Sitä kautta, että, kuten ministeri täällä moneen kertaan jo totesi, meillä on niin sanotut toisen polven suojaustekniikat olemassa, jotka mahdollistavat muutaman kopion tekemisen kotikäyttöön, jolloin täältä markkinoiden kautta tämä ilmiö tässä mielessä voidaan yrittää ratkaista." Edustaja Kiljunen 4.10.05

Politisoinnin taustalta voidaan havaita markkinaliberaali näkemys, jossa markkinat korjaavat itse itseään. Schupeterin teorioissa markkinavoima näyttäytyy luovana tuhona. Markkinamekanismi hoitaa pois huonomman teknologian ja tuo käyttöön paremman, siksi teknologian pitää kehittyä poliittisen prosessin ja suunnittelun ulkopuolella. Poliittinen prosessi voi pahimmillaan haitata teknologian kehittymistä. Lainsäätäjien on laadittava tulevaisuuteen suuntautuvaa lainsäädäntöä, jota ei tarvitse muuttaa jokaisen teknisen edistysaskeleen jälkeen. Markkinaliberaalinäkemys voi välittyä esityksen puolustajille suoraan direktiivin tekstistä, jossa uskotaan tekniikan kehityksen poistavan kuluttajan kokemat ongelmat. Teknologian politisointi ei seuraa puoluejakoa. Vihreiden edustaja Krohn ilmaisee voimakasta uskoa kapitalismiin, edustaja Kasvin omaksuessa negatiivisemmän kuvan markkinoista.

Edustajat Soininvaara, Alho ja Thors (4.10.05) kritisoivat puolustajien näkemystä tekniikan automaattisesta kehityksestä naiviksi. Heidän mukaansa yksityiseen käyttöön

kopioinnin sallivat kopiosuojaukset sidotaan tietokoneohjelmiin tai laitteistoihin, jotka eivät ole ilmaiseksi saatavilla. Teknologia muuttuu mutta vain silloin kun tuottaja hyötyy optimaalisesti.

Väitteen perusteena on oletus, että kuluttajaintressit painostavat kehittämään tekniikkaa. Armstrongin (2006) mukaan digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden suunnittelijat etsivät myös keinoja, joilla pyritään vastaamaan paremmin loppukäyttäjän vaatimuksiin. Markkinatutkimukset osoittavat, että digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologian tulee vastata kuluttajan tarpeita menestyäkseen markkinoilla (Einhorn & Rosenblatt 2005). Jamhedkar ym (2004) kuitenkin huomauttaa, että teknologiat ovat kalliita kehitettäväksi, eikä siten suuremmin inspiroi tuottajaa. Sisällöntuottajat ovat haluttomia käyttämään järjestelmiä, jotka tarjoavat liikaa vapautta käyttäjille.

4.3.4 Kuluttaja sidotaan laitteistoihin

"Tekijänoikeudet omistavalle mediayhtiölle jää valta päättää, miten, missä ja millä laitteella kuluttaja saa ostamaansa tietoa käyttää." Edustaja Kasvi 7.9.05

Edustaja Kasvi väittää lakiesityksen huonontavan digitaalisen aineiston siirrettävyyttä laitteesta toiseen. Hän politisoi lakiesityksen kuluttajan etua sortavaksi, koska sen avulla kuluttaja sidotaan myös tuottajan laitteistojen käyttäjäksi. Tuottaja haluaa luoda riippuvuussuhteen kuluttajaan taloudellisen voiton tavoittelun vuoksi. Väitettä tukee edustaja Alatalo (4.10.05), jonka mukaan suuret mediakonsernit haluavat myydä myös tallennusformaatteja, siksi digitaalinen aineisto ei ole siirrettävissä laitteista toiseen. Taustatukea Kasvin väitteelle antavat myös edustajat Soininvaara ja Alho. Soininvaara (4.10.05) näkee toisen sukupolven kopiosuojaukset välineenä sitouttaa kuluttaja myös muiden tuotteiden asiakkaaksi.

"... pelkään toisen sukupolven kopiosuojauksia, ne sidotaan johonkin tietokoneohjelmaan, joka varmasti ei ole ilmaiseksi saatavilla" Edustaja Soininvaara 4.10.05

Edustaja Alhon mielestä tuottajalle annetaan täydellinen määräysvalta siitä, millaisia laitteita ja ohjelmistoja kuluttajien on hankittava. Hän näkee kehityksen uhkana moniarvoiselle tietoyhteiskunnalle.

"... mediateollisuus aikoo rajoittaa käyttäjän mahdollisuutta valita tuotteen käyttöjärjestelmän, kun se alkaa tehdä suojauksia niin, että vain tietyillä laitteilla voi käyttää tiettyjä tuotteita." Edustaja Alho 4.10.05

Edustajat pyrkivät argumentaatioissaan erottamaan kuluttajaintressien ja teknologian kehittymisen yhteyden. Peräkkäisyysiteisiin vetoavassa argumentaatioissa kuluttajan kokemat ongelmat muuttavat muotoaan. Markkinat kehittävät teknologiaa, mutta sen seurauksena tuottajat pystyvät kontrolloimaan kuluttajaa vielä voimakkaammin. Näkemystä kritisoivat edustajat Kiljunen ja Krohn, joiden mielestä markkinat tulevat hoitamaan kuluttajan kokemat ongelmat.

Politisoinnin taustalta voidaan havaita teknologiakriittinen ajattelutapa. Ajattelutavan mukaan teknokapitalismissa yksittäiset markkinajohtajien asemassa olevat yritykset pyrkivät hallitsemaan markkinoita, mikä johtaa harvojen yritysten pääomien ja vallan keskittymiseen. Mediyhtiöt pyrkivät lakiesityksen avulla lisäämään itselleen mahdollisuutta myös päättää kuluttajan puolesta laitteistovalinnoista, jotta voisivat lisätä tuottojaan. Näin teknologian kehitys johtaa tilanteeseen jossa markkinoita dominoivat vain harvat yritykset. Kehityksen seurauksena pienemmät tuotantoyhtiöt tulevat kuolemaan mikä antaa harvoille yritysten mahdollisuuteen kontrolloida kulttuuria ja ohjata talouden suuntaa.

Argumentin perusteena on käsitys tuottajan intressistä sitoa kuluttaja tuoteperheen laitteistoihin. Acquisti (2004) on kritisoinut erityisesti laitteistovalmistajien taipumusta monopolisoida digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat tietyille laitteistolle. Tuottajien tavoitteena on lisätä kuluttajan kokemaa hyötyä tarjotusta tuoteperheestä, mutta samalla tehdä teknologisilla ratkaisuilla siirtyminen kilpailijan tuoteperheen kuluttajaksi mahdollisimman vaikeaksi. (Jamkhedkar ym. 2004, Varianin ym. 1999) Tuottajat haluavat määrätä millä laitteistoilla digitaalista aineistoa on mahdollista kuunnella tai katsella (Jamkhedkar ym. 2004). Varianin ym. (1999) mukaan kuluttajan tavoitteena on saavuttaa riippumattomuus palvelun tarjoajasta. Kuluttajan intresseissä on riippumattomuus tuottajasta, tuottajan intressissä on sitoa kuluttaja tuoteperheen laitteistoihin.

4.3.5 Markkinat kehittävät laitteistojen yhteentoimivuutta

"... teknisten suojausten ja toistolaitteistojen yhteensopimattomuus sekä sitten kuluttajaintressien voimistuminen ovat saaneet aikaan sen, että aineistojen tuottajat ja niiden jakelijat etsivät teknisiä ratkaisuja, joilla esimerkiksi mahdollistetaan aineistojen rajattu kopioiminen erilaisille tallennusmedioille." Ministeri Karpela 7.9.05

Ministeri Karpelan mukaan toistolaitteistojen yhteentoimimattomuus tulee vähenemään, koska tuottajat kehittävät teknologiaa yhteensopivaksi. Hän pohjaa argumentaatioissaan markkinaliberaaliin ajattelutapaan. Väitteen perusteena on edelleen käsitys kuluttajan markkinoita muuttavasta voimasta, joiden seurauksena yhteentoimivuus paranee. Taustatukea ministerin väitteelle antaa edustaja Krohn. Hän uskoo että kuluttajat sekä laitteiden valmistajat löytävät tasapainon. Ministeri Karpela ja edustaja Krohn jatkavat todellisuuden rakenteeseen perustuvaa argumentointia.

Väitteen perustetta voidaan tutkia erityisesti tekijänoikeustalouden teoriakehyksen pohjalta. Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden käytön yhtenä tavoitteena on nostaa vaihtamiskustannuksia sekä lukkiutumiskustannuksia, jotta käyttäjät olisivat mahdollisimman riippuvaisia tuottajasta. Tuottaja tahtoo sitouttaa kuluttajat asiakkaikseen teknologisilla ratkaisulla, joiden seurauksena käyttäjät ovat riippuvaisia yhdestä palvelun tarjoajasta. (Jamkhedkar ym. 2004) Näin digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologian tuottajat yrittävät estää asiakkaiden siirtymisen kilpailijalle (Jamkhedkar ym. 2004). Yhteentoimimattomuus on keskeinen kilpailutekijä, jolla ylläpidetään etumatkaa kilpailijoihin (Shapiro 1999). Tuottajan tavoitteet ovat ristiriidassa riippumattomuutta haluavan kuluttajan intressien kanssa. Ministeri Karpelan väitteen perusteena toimiva oletus kuluttajaintressien muuttavasta voimasta ei saa tukea luvussa 3. käsitellyistä tieteellisistä artikkeleista.

4.3.6 Kuluttajan omistusoikeus heikkenee

"Tekijänoikeuslaki määrää kenelle biljoonat kuuluvat.. Tämän lain myötä kuluttajalle jää ostamaansa tietoon vain käyttöoikeus. " Edustaja Kasvi 7.9.05

Edustaja Kasvi politisoi tekijänoikeuslakiesitystä väittämällä että sen ratkaisut heikentävät kuluttajan omistusoikeutta. Perusteena hän käyttää argumenttia, jonka

mukaan kopiosuojaukset määrittävät tavan, millä digitaalista aineistoa voi toistaa. Kontrolloinnin tavoitteena on siirtää omistajuuden painopistettä kuluttajalta takaisin mediateollisuudelle. Kiistan perimmäinen syy on taloudellinen, tiedon omistaminen. Mediatatolot haluavat kahmia lisää rahaa itselleen.

Taustatukea edustaja Kasvin väitteelle antavat edustajat Nurmi (29.9.05), Alho (29.9.05) ja Rundgren (7.9.05). Edustaja Rundgrenin (7.9.05) mukaan teoksien kontrolloimisen avulla tekijät pyrkivät saamaan mahdollisimman suurta taloudellista etua. Edustaja Alhon (4.10.05) mukaan tuottajalla ei ole oikeutta kontrolloida teosta ostotapahtuman jälkeen. Edustaja Nurmi (29.9.05) painottaa, että omistusoikeus siirtyy ostotapahtumassa kuluttajalle, joka voi tehdä omistamalleen teokselle mitä haluaa. Lakiesitys murtaa tätä oikeutta. Edustajat Kankaanniemi ja Satonen (4.10.05) väittävät, että jos omistusoikeus ei siirry ostotapahtuman yhteydessä tuottajalta kuluttajalle, niin rikotaan perustuslain turvaamaa omistusoikeutta. Hallituksen esitystä vastustavien tavoitteena on pyrkiä kumoamaan oletus tuottajien hyväntahtoisuudesta, jonka mukaan teknisiä suojakeinoja käytetään vain piratismiin estämiseen. He pyrkivät rinnastamaan kvasiloogisesti digitaalisen teoksen mihin tahansa muuhun fyysiseen tuotteeseen. Myyjä luovuttaa ostotapahtuman yhteydessä ostajalle omistusoikeuden fyysiseen tuotteeseen ja tuotteen ostaja voi tehdä tuotteelle mitä haluaa. Kvasiloogisesti oikeudenmukaisuuteen vedoten kuluttajan pitää voida kuluttaa sekä digitaalista että fyysistä tuotetta samalla tavalla.

Hallituksen esitystä puolustavat pitävät omistusoikeutta yksinomaan tekijöiden oikeutena. Tekijöillä on oikeus luoda teoksesta kopioita sekä päättää teoksen esitysmuodot. Kaikki poikkeukset tästä säännöstä murentavat tekijöiden oikeuksia. Edustajat Sirnö ja Hemming (29.9.05) väittävät, että tuottajalla tulee olla oikeus päättää, saako hänen teoksestaan ottaa kopioita, kunhan asia on kuluttajan tietona. Tekijän respektio-oikeuden vuoksi teosta ei saa muuttaa, vaikka teoksen osana on tekninen suojaus. Heidän pyrkivät rinnastamaan kvasiloogisesti suojatun ja suojaamattoman teoksen samaksi asiaksi. Molempia on kohdeltava samalla tavalla. Tässä voidaan nähdä Locken käsitys tekijälle kuuluvasta omistusoikeudesta. Käyttäjät saavat käyttää tuotteita, mutta tekijänoikeuksien haltijat omistavat tuotteet.

Väitteen mukaan kuluttajien omistusoikeus heikkenee lain voimaan astuessa. Näin kuluttajan intresseissä ovat myös omistusoikeudelliset kysymykset. Tämä on mielenkiintoinen ja uusi havainto, jota ei esiintynyt voimakkaasti käsittelemissäni tieteellisissä artikkeleissa. Politisoinnin taustalta voidaan edelleen nähdä teknologialiberaali ajattelutapa. Hallituksen esitystä vastustavien edustajien mukaan digitaalisten teosten sekä tuotteiden mahdollisimman vapaa ja moniarvoinen jakelu on moniarvoisen yhteiskunnan kannalta tärkeää. Vallitsevien tekijänoikeuslakien mukaan tekijöillä on oikeus ensisijaisesti asettaa nähtävälle teos, johon heillä on taloudelliset ja moraaliset oikeudet. Kuluttajilla ei ole ostotapahtuman jälkeen teokseen samanlaisia omistusoikeudellisia valtuuksia.

4.3.7 Tekijät saavat ja ansaitsevat paremman korvauksen työstään

"Muuttuneen toimintaympäristön sekä löyhtyneen työnteettämisen- ja työstämaksamismoraalin näkökulmasta täytyy rehellisesti tunnustaa, että jo eduskuntaan tullut pohjaesitys oli hyvä.. taiteen ja kulttuurin ammattilaiset ovat 99-prosenttisesti joko työssäkäyviä köyhiä tai pätkittyjä, ketjutettuja, kutsutaan jos tarvitaan -toita tekeviä osa-aika- tai kokopäivätyöttömiä." Edustaja Sirnö 7.9.05

Edustaja Sirnö politisoi tekijänoikeuslakiesityksen tekijöiden palkkakysymykseksi. Piratismi on heikentänyt tekijöiden asemaa, minkä vuoksi heidän ansionsa ja työolonsa ovat surkeat. Lakiesityksellä puututaan piratismiin, mikä tulee parantamaan tekijöiden asemaa. Edustaja Kasvin leimaama mediateollisuus biljoonineen maalautuu edustaja Sirnön puheessa romanttiseksi ullakkotaiteilijaksi, joka on 99-prosenttisesti köyhä, pätkätyöläinen tai jopa kokopäivätyötön. Musiikinkuuntelijat ovat vieneet ahneuksissaan taiteilijalta leivän. Taustatukea edustaja Sirnön väitteelle antavat edustajat Pulliainen (7.9.05), Krohn (29.9.05) ja Ojansuu (29.9.05), mutta edustaja Alho epäilee tekijöiden mediayhtiöiden ahneen toiminnan pelinappuloiksi.

"... onkohan tässä koko prosessissa ja kaikissa näissä liikuttavissa vetoamuksissa, joita esimerkiksi muusikot ja musiikin tekijät ovat eduskunnalle tehneet, käynyt niin, että tekijöistä on tullut huomaamattaan mediateollisuuden torppareita." Edustaja Alho 7.9.05

Hallituksen esityksen puolustajat pitävät edustajat Alhon ja Kasvin kritiikkiä tuottajien ahneudesta aiheettomana. Edustaja Sirnön mukaan eduskuntakäsittelyn aikana on

tarpeettomasti levitetty käsitystä, jonka mukaan korvaukset päätyisivät kansainvälisille mediayhtiöille.

"Suomessa kuitenkin musiikkikustantajien vakio-osuus Teoston keräämistä korvauksista on vain kolmasosa eli taiteilijalle, musiikin tekijälle, jää kaksi kolmannesta Teoston maksuista.. Tästä voi nyt sitten laskea, ketkä ovat Teoston tilityksessä suurimmat kärsijät aina, kun Suomessa jää piratismiin tai laittoman kopioinnin vuoksi äänite ostamatta." Edustaja Sirnö 4.10.05

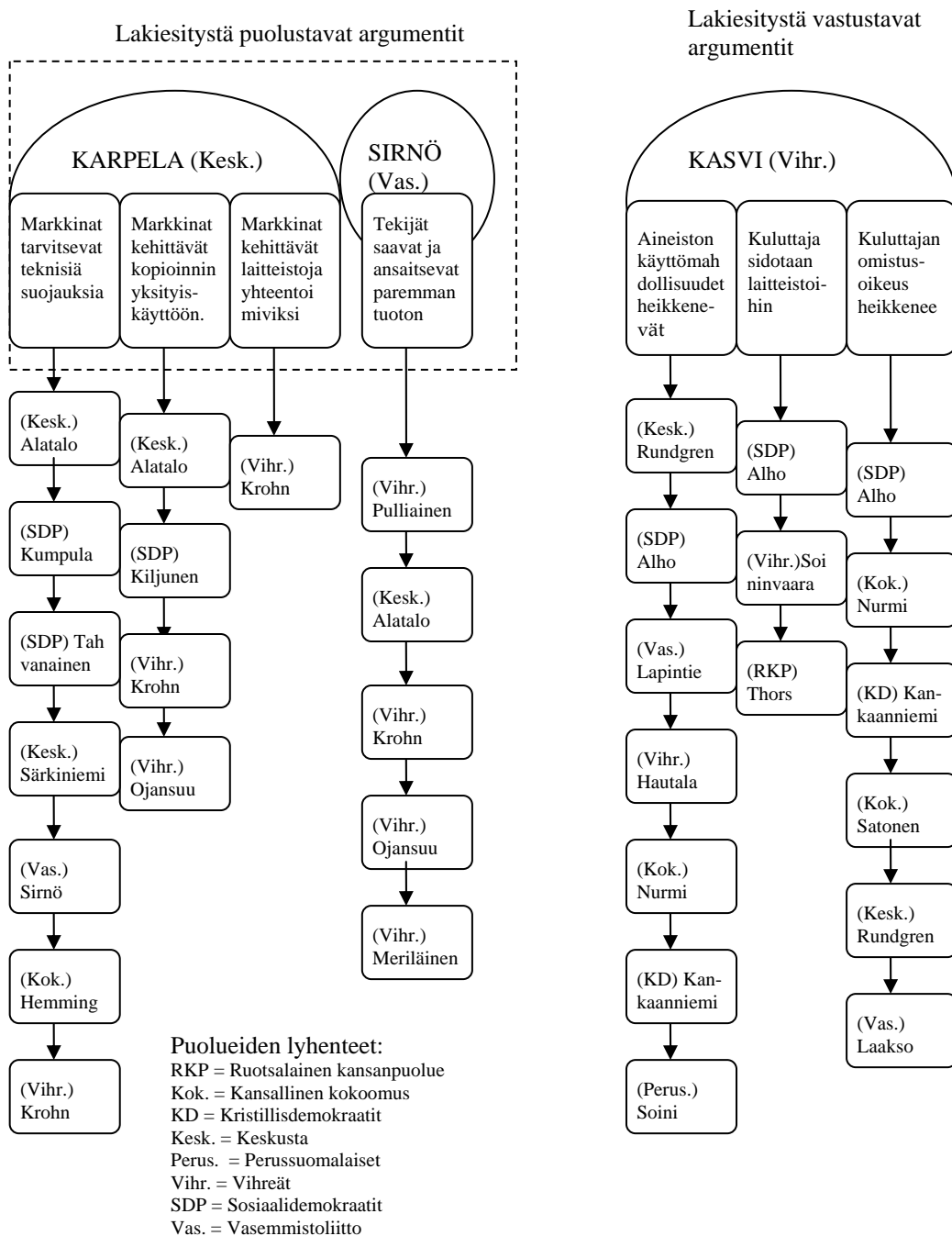
Politisoinnin taustalla voidaan nähdä edustaja Sirnön oma puoluetusta Vasemmistoliitto. Vasemmistolaiseen ideologiaan sopii köyhien ja syrjittyjen puolustaminen riistäjiä vastaan, mutta erityisesti vasemmistopuolueilla on vaikeuksia politisoida kysymys tietyn intressiryhmän asiaksi. Sosiaalidemokraattien edustaja Alho käyttää vasemmistolaista retoriikkaa edustaja Sirnöstä poikkeavalla tavalla. Viittaukset torpparikysymyksen toistumisesta tekijänoikeuslainyhteydessä vie monien vasemmistolaisten mielikuvat vuoden 1918 sisällissotaan, jonka syttymisen yhtenä syynä pidetään torppareiden huonoa asemaa. Poliittisesti erityisen arka ja leimaava tulkintatapa jakaa vasemmistopuolueiden edustajat jyrkästi kahtia. Edustaja Alhoa tukee Vasemmistoliiton edustaja Laakso (4.10.05), joka leimaa tuottajat kuluttajaa riistäviksi suuryrityksiksi. Edustaja Sirnön tulkintatapaa tukevat Vihreiden edustajat Krohn ja Ojansuu. Näin ollen vasemmistopuolueet eivät pysty yhtenäisesti päättämään kuka on kärsijän asemassa tekijä, tuottaja vai kuluttaja.

4.3.8 Argumentaation politisoituminen

Perelmanin mukaan argumentaation viitekehys eli yleisösuhte määrittää puhujan argumentaatiotavan. Puolueen ideologia muodostaa luonnollisen viitekehysten kansanedustajien argumentoinnille. Edustajien mielipiteet jakaantuvat perinteisissä poliittisissa kysymyksissä siten Ranskan vallankumouksen ajoilta periytyvään vasemmisto-oikeiston ajattelutavan mukaan. Tekijänoikeuslain eduskuntakeskustelussa kansanedustajat politisoivat teknologiaan liittyviä ongelmia oman puolueen ideologiasta käsin. Edustaja Kasvi vetoaa argumentaatioissaan Vihreitä lähellä olevaan liberaaliin ajatusmaailmaan. Samoin edustaja Sirnö vetoaa tietyn kansanryhmän alisteiseen asemaan ja heikkoon tulotasoon, mikä on lähellä vasemmistopuolueiden aatemaailmaa. Tulkitessaan uusia politiikan ilmiöitä puolueen ideologiasta käsin, samojen puolueiden

eri edustajat päätyvät soveltamaan puolueen ideologiaa tavalla, joka vie heidät erilaisiin tulkintoihin. Kansanedustajilla on vaikeuksia merkityksellistä käsiteltävää asiaa perinteisten puoluejaotteluiden mukaan.

Vihreiden edustajat Krohn, Ojansuu ja Pulliainen puolustavat lakiesitystä vetoamalla kulttuurin ja taiteen arvoon. Vasemmistoliiton edustaja Laakso vastustaa lakiesitystä, koska hänen mielestään sen avulla suuryritykset pystyvät riistämään kuluttajaa. Sosiaalidemokraattien edustaja Alho näkee konfliktissa uuden torpparikysymyksen, jossa tekijät lobbaavat alisteisessa asemassa mediateollisuuden puolesta. Myös Kokoomuksen ja Keskustan edustajien argumentaatio jakaantui vastustajiin ja puolustajiin. RKP:n ainoa keskusteluun osallistunut edustaja Thors käsitteli aihetta analyttisesti tuoden esille sekä lain ongelmia että hyviä puolia. Eduskuntaryhmistä vain Kristillisdemokraatit ja Perussuomalaiset olivat täysin lakia vastaan. Perussuomalaiset moittivat lakiesitystä EU:n vuoksi ja Kristillisdemokraatit, koska esityksessä olevat kohdat heikentävät merkittävästi kuluttajan omistusoikeutta. Kuviossa 12 esitetään argumentaation kulku.

Puolueiden lyhenteet:
RKP = Ruotsalainen kansanpuolue
Kok. = Kansallinen kokoomus
KD = Kristillisdemokraatit
Kesk. = Keskusta
Perus. = Perussuomalaiset
Vihr. = Vihreät
SDP = Sosiaalidemokraatit
Vas. = Vasemmistoliitto

KUVIO 12. Argumentaation kulku

Kuviossa 12 havainnollistetaan miten tekijänoikeuslakiesitys politisoitui kansanedustajien argumentaatiossa. Argumentit on kuvattu laatikkoihin, joista lähtevät nuolet argumenttia toistavien kansanedustajien suuntaan. Näin kuvataan argumentaation kulku. Katkoviivalla kehystettyyn laatikkoon on kuvattu hallituksen esitystä puolustavat argumentit. Ministeri Karpela ja edustaja Sirnö esiintyivät keskustelussa hallituksen

esitystä puolustavien argumenttien kehittäjinä. Edustaja Kasvi esiintyi keskustelussa hallituksen esitystä vastustava argumentaation luojana. Keskustelussa esiintyvät edustajat on kirjattu kuvioon yhden kerran siinä järjestyksessä, jossa he esiintyvät keskustelussa. Aktiivisimmat keskustelijat olivat yhtäjaksoisesti äänessä. Esimerkiksi edustaja Alho puolustaa edustaja Kasvin argumentteja jokaisessa käsittelyssä useita kertoja. Kuvioon on listattu vain ne edustajat, joiden argumentaatiosta oli havaittavissa selkeä kanta lakiesitykseen.

Tuottajan ja kuluttajien intressien politisoituminen avasi toiminnalle vaihtoehtoja. Luonnollisesti lakiesityksen puolustajat yrittävät viedä esityksen päätökseen sellaisenaan, ja esityksen vastustajat pyrkivät torjumaan esityksen tietyt kohdat. Edustaja Kasvi ehdottaa aluksi (7.9.05) pykälämuutosta ja lopulta koko lain hylkäämistä (29.9.05).

"Mitä tulee siihen, pitääkö koko laki hylätä parin huonon pykälän takia, niin kyllä, jos ne pykälät ovat riittävän huonoja tai riittävän vaarallisia lain kokonaisuuteen verrattuna. Ei kai lain tärkeys saa olla tekosyy hyväksyä miten huonoja pykälää tahansa?" Edustaja Kasvi 29.9.05

Pelivaraksi ilmenee lakiesityksen hyväksyminen sellaisenaan, pykälämuutos tai lain hylkääminen. Lisäksi on mahdollista esittää erilaisia ponsilauselmia, joilla velvoitetaan eduskuntaa seuraamaan tilanteen kehittymistä ja ryhtymään lainsäädäntöhankkeisiin tulevaisuudessa.

Eduskuntakeskustelussa esitetyt argumentit ovat avanneet vaihtoehtojen vaikutukset kuluttajiin että tuottajiin. Näin avatun pelivaran käyttäminen riippuu kansanedustajan tavasta politikoida, toimia poliittisesti ristiriitatilanteessa. Eduskunnan työjärjestys rajoittaa vaihtoehtojen määrää. Eduskunnan ensimmäisessä käsittelyssä 7.9.05 ja 29.9.05 on mahdollista esittää pykälämuutosta ja toisessa käsittelyssä 4.10.05 on mahdollista hyväksyä tai hylätä laki. Seuraavaksi tarkastellaan miten kansanedustajat toimivat poliittisesti säätäessään tekijänoikeuslain.

4.4 Tekijänoikeuslakiesityksellä politikointi

Palosen (1997) mukaan politikointi on taitoa toimia poliittisesti. Toiminnassa käytetään hyödyksi politisoinnin avaamaa pelivaraa, uusia merkityksiä ja vaihtoehtoja. Tarkastelen seuraavaksi miten kansanedustajat pyrkivät toimimaan niin että laki saadaan sellaisenaan hyväksytyksi tai siihen saadaan muutoksia. Toiminta on retorista nimeämistä ja politisoinnilla avattujen vaihtoehtojen esittämistä poliittisen päämäärän saavuttamiseksi. Politikointi pyrkii siten supistamaan sekä rajaamaan avattuja vaihtoehtoja ja osoittamaan vain tietyn mahdollisuuden olemassaolon.

4.4.1 Politikointi kansallisella liikkumavaralla

Tekijänoikeuslain eduskuntakeskustelussa kansanedustajat pyrkivät rajaamaan ratkaisun vaihtoehtoja. Hallituksen esityksen puolustajat politikoivat väittäen, ettei lakiesityksen muotoilu ole kansallisen liikkumavaran tulkintaa, vaan komission yksiselitteinen vaatimus. Näin ollen kopiosuojausta ei saa rikkoa kopioitaessa teosta yksityiskäyttöön. Markkinoita voidaan ohjata velvoittavalla ponsilauselmalla, mikä on eduskunnan ainoa käytettävissä oleva pelivara (Kiljunen, 4.10.05). Ministeri Karpelan (29.9.05) mukaan tästä on annettu virkamiehen välityksellä selvät kirjalliset ohjeet. Hallituksen esitystä vastustavien edustajien kritiikissä ponsilauseلمان laatimista pidettiin huonona tapana ratkaista kuluttajien ja tuottajien kokema intressiristiriita. Edustaja Kasvin väitteen (7.9.05) mukaan direktiivi olisi sallinut suojauksen kierron yksityiskäyttöön kopioidessa. Ministeri Karpela kiistää väitteen.

"... eikä tässä ole mahdollista Suomen ministerin käyttää omaa harkintavaltaansa, vaan direktiivi on direktiivi ja samat säännöt koskevat kaikkia jäsenvaltioita. Se lienee kaikille selvää. Ehkä se puhe oli huumoriksi tarkoitettu." Ministeri Karpela 29.9.05

Ministeri Karpela pyrkii epäpolitisomaan ajatuksen kansallisen liikkumavaran toisenlaisesta käytöstä. Toisinajattelu leimataan huumoriksi. Puhe välttämättömästä, mahdottomasta, luonnollisesta tai tosiasiaista on politiikassa pelin väline, keino peittää vaihtoehtoja ja oikeuttaa omaa kannanottoa. (Palonen 1993)

Hallituksen esityksen vastustajat kyseenalaistavat ministerin varman tiedon asiasta. Edustaja Kasvi pitää ministeri Karpelan ja edustaja Kiljusen näkemystä direktiivin ehdottomuudesta ja ponsilauselmasta virheellisinä. Edustajat Hautala (29.9.05) ja Vilèn (4.10.05) arvelevat vain yhden komission virkamiehen ilmoittaneen, että kopiosuojauksen murtaminen yksityiseen käyttöön kopioidessa olisi vastoin direktiiviä. Väitteen tueksi Vilèn (4.10.05) kertoo saaneensa keskustelumuistion, joka pohjautui vain yhden virkamiehen kanssa käytyihin keskusteluihin. Tähän yhteen mielipiteeseen koko hallitus pohjaa esityksensä (Hautala, 29.9.05).

"... jos laittaisimme asialle toisen virkamiehen ministeriöstä soittamaan toiselle pääosastolle tästä samasta kysymyksestä, tulkinta olisi varmastikin sävyltään toisenlainen" Edustaja Vilèn 4.10.05

Hallituksen esitystä vastustavat edustajat pyrkivät kyseenalaistamaan ministeri Karpelan näkemyksen direktiivin tulkinnasta. He leimaavat sen yhden komission virkamiehen tulkinnaksi. Kyseenalaistamalla hallituksen tapa käyttää kansallista liikkumavaraa, he pyrkivät pelaamaan useille ratkaisulle tilaa. Osa hallituksen esitystä kritisovista kansanedustajista esittivät pykälämuutosta ensimmäisessä käsittelyssä (Nurmi, Huotari, Alho; 29.9.05) ja lain hylkäämistä toisessa käsittelyssä (Kasvi, Vielma, Kankaanniemi, Soini; 4.10.05) tai uutta ponsilauselmaa (Uotila, Ojala; 4.10.05). Edustaja Soini (29.9.05) väittää ongelman olevan yksi EU:n syytä. Eduskunnassa ei voida enää säätää lakeja, koska Suomi on menettänyt itsenäisyytensä.

"... me olemme saaneet tehdä matkan pimeyden ytimeen, Brysselin käytäville, joilta ei löydy edes sitä virkamiestä, johonka ed. Vapaa vuori viittaa ja jolla ministeri Karpela perustelee, että tämä pitää hyväksyä." Edustaja Soini 4.10.05

Edustaja Soinin retoriikka on nähtävissä osana Perussuomalaisten EU:n vastaista missiota. EU:n vuoksi pitää säätää mielivaltaisia lakeja, jotka sotivat oikeustajua vastaan.

Kyseenalaistamalla hallituksen esityksen tulkinnan esityksen vastustajat pyrkivät pelaamaan esitykselle lisää aikaa sekä saamaan omille muutosesityksille eduskunnan tuen. Hallituksen esityksen puolustajat pyrkivät leimaamaan muut tulkinnat huumoriksi ja osoittamaan esityksen komission vaatimaksi pakoksi. Näin he pyrkivät hiljentämään lakiesityksestä syntyneitä kritiikkiä

4.4.2 Politikointi intressiryhmillä

Eduskuntakeskustelussa esiintyy useasti väitteet intressiryhmien sekaantumisesta negatiivisella tavalla päätöksentekoon. Kansanedustajien argumentaatioissa intressiryhmiä syytetään koko lainsäädäntöprosessin vaarantamisesta. Keskustelun aluksi hallituksen esityksen puolustajat kiittelevät asiantuntijoita hyvästä valmistelutyöstä. Edustaja Kasvin tuodessa esille näkemyksiään laista, kansanedustajien luottamus asiantuntijoihin sekä intressiryhmiin alkaa horjua. Monista kriittisistä puheenvuoroista käy ilmi, että on jouduttu luottamaan liikaa asiantuntijoiden työhön. Toisaalta monet edustajat vetoavat keskustelun aikana siihen, että he ovat kuulleet 66 asiantuntijaa, joiden tietojen pohjalta tehty lakiesitys saa kelvata. Uuteen asiantuntijakuulemiskierrokseen ei ole tarvetta. Intressiryhmät sekä asiantuntijat leimautuvat kansanedustajien argumentaatioissa varsin värikkäällä tavalla.

"Tästä esityksestä kuuluu läpi mediayhtiöiden ääni. Niiden lobbarit ovat olleet ahkerina, mutta kuluttajajärjestöt eivät ole huomanneet olla yhtä aktiivisia." Edustaja Kasvi 7.9.05

Hallituksen esitystä vastustavien mielestä lakiesitys edustaa yksipuolisesti tekijänoikeusjärjestöjä. Tekijät ovat torppareina lobbanneet mediateollisuuden piikkiin (Alho, 7.9.05), jonka seurauksena mediatalojen vaatimukset on havaittavissa esityksestä. (Särkiniemi, 7.9.05) Esitys on siksi kelvoton ja hylättävä (Kankaanniemi, 4.10.05). Hallituksen esitystä vastustavan politikoinnin tavoitteena on pelata aikaa ja aloittaa koko prosessi alusta. On valmisteltava uusi esitys, jonka valmisteluun kutsutaan kaikki osapuolet (Vilèn, 4.10.2005)

Intressiryhmillä politikoivat myös hallituksen esitystä puolustavat edustajat. He pyrkivät puolustamaan tekijänoikeusjärjestöjä kyseenalaistamalla kansalaispalautteen.

"... kuka huolehtii kokonaisuudesta, kun kansalaisaktivismikin kohdistuu vain yhteen yksityiskohtaan, jonka vielä kaiken lisäksi Bitti-niminen tuote on hyvin suurelle kansakunnalle julkisuuteen tuonut?" Edustaja Sirnö 29.9.05

"MikroBitin nettisivulla 8.9. sanotaan näin, että kansalaisaktivismia tekijänoikeusmunausta vastaan, ja se sai aikaan tällaisen vyöryn. Olen syvästi huolissani, kuinka te kunnioitatte tätä lainsäädäntöprosessia tässä talossa, kun tällainen pyöritys kevyin perustein lähtee liikkeelle." Edustaja Ojansuu 29.9.05

Asianomaisten kuluttajien osallistuminen päätöksentekoon leimautuu edustaja Ojansuun argumentaatiossa vyöryksi ja edustaja Sirniön argumenteissa masinoinniksi. Rungas kansalaispalaute on syntynyt melkein tyhjästä, vain yhdestä pykälästä, ja edustaa vain yhden erityisalan lehden sekaantumista lainsäädäntöprosessiin. Kuluttajien aktiivisuutta selittää myös heidän toimintansa laittomuus.

"Valitettavasti meidän suomalaisetkin on jo kauan sitten opetettu unohtamaan tekijöiden oikeudet korvauksiin tekemästään työstä, kun piratismista on tullut epävirallinen sananvapauden ja oikeuksiemme julistus – ainut varastamisen laji muuten, joka on yleisesti hyväksytty" Edustaja Sirnö 7.9.05

Edustaja Ojansuu rinnastaa kuluttajat media- ja teknologiayhtiöiden kanssa samaan kategoriaan, jotka haluaisivat kaiken ilmaiseksi. Edustaja Krohn selvittää miksi kuluttajan oikeuksien heikennetään.

"... miksi kuluttajien ehkä vanhoja oikeuksia on heikennetty, niin syyhän on aivan selvä: kuluttajat eivät ole olleetkaan kuluttajia vaan varkaita.. kansalaisten hätä ei päättäjänä kiinnosta, mutta kun kuluttajat eivät halua maksaa, niin tämä sitten on sellainen asia, joka hätkähdyttää perustuslakivaliokuntaakin." Edustaja Krohn 29.9.05

Edustaja Krohn rinnastaa kvasiloogisella argumentoinnilla kuluttajat varkaisiin, koska molemmat haluavat kaiken ilmaiseksi ja molempien intresseissä on suojausten purkaminen. Myös siksi kuluttajille ja varkaille vaaditaan yhtäläistä kohtelua, mikä oikeuttaa siten säädösten tiukentamisen sekä kuluttajien kontrolloimisen. Kuluttajan rinnastusta varkaaseen kritisoi erityisesti edustaja Alho (29.9.05). Hänen mukaansa mediateollisuus pyrkii leimaamaan kaiken käytön varastamiseksi, jopa niin että loukataan kuluttajan omistusoikeutta ja sananvapautta.

Keskustelua ilmentää intressiryhmien ottaminen argumentaation pelinappuloiksi. Kansanedustajien retoriikka kovenee keskustelun aikana, mikä osoittaa lakiesityksen tärkeyden muutamille edustajille. Kyseenalaistamalla lainsäädäntöprosessiin osallistuvat intressiryhmät edustajat pyrkivät hiljentämään lakiesityksestä syntynyttä kritiikkiä ja toisaalta pelaamaan lisää aikaa.

4.4.3 Ajalla politikointi

Tekijänoikeuslain eduskuntakeskustelua ilmentää vahvasti ajalla politikointi. Poliitiikan ajallisuudelle voidaan antaa kaksi merkitystasoa, ajassa pelaaminen ja ajalla pelaaminen. Edellisessä aika toimii pelikenttänä, jälkimmäisessä myös pelivälineenä. (Palonen, 2000) Tässä tutkimuksessa ajalla politikointi ymmärretään ajan käyttämisenä pelivälineenä.

"... jos emme hyväksy tätä lakia, meidät voidaan haastaa EY-tuomioistuimeen, ja siitä sitten tulee sellaisia kustannuksia, joihin en taas halua lähteä. Meillä on niille rahoille muuta käyttöä esimerkiksi lapsiperheiden puolella tai vanhusten puolella, terveydenhuollossa, opiskelijoille, ympäristöön jne. Tämä on todellinen uhka. Me olemme jo uhanalaisessa tilanteessa." Edustaja Matikainen-Kallström 4.10.05

"Emme pelkää kansalaisten yhteydenottoja vaan sitä, että puolitoistavuotiseen prosessiin, joka nyt on ollut, tulee lisää puolitoista vuotta. Kohta me olemme siellä Eurooppa-oikeudessa." Edustaja Tahvanainen 4.10.05

Ajalla politikoivat edustajat väittävät, että lainsäätämisen aika on jo mennyt.. Uhanalaisessa tilanteessa pitää suuremman vahingon välttämiseksi tehdä nopeita ratkaisuja, siksi lakiesitys pitää saada säädettyä heti huolimatta siihen sisältyvistä epäkohdista. Vastuullinen poliitikko pyrkii nyt minimoimaan vahinkoja ja säästämään veronmaksajien rahoja. Näkemystä kritisoidaan harhaanjohtavaksi, koska tuomioistuin ei langeta sakkoja direktiivin implementointiprosessin ollessa käynnissä. (Vilèn, 4.10.05) Lakiesityksen vastustajat politikoivat ajalla pyrkien saamaan lainkäsitteelyyn aikalisän.

"... [eduskunta saisi] tarvittaessa aikalisän tehdä perusteellinen selvitys vaikkapa sivistysvaliokunnan asiantuntemuksella tarkemmin näistä epäkohdista, mitä nyt on noussut esille, katsoa, onko lopputulos edelleenkin sama vai onko ministerillä omalta osaltaan tarve käydä myös komission kanssa tarkentavat keskustelut näistä yksityiskohdista." Edustaja Vilèn 4.10.05

Aikalisää vaaditaan koska eduskunnan pitäisi saada tarkempaa tietoa kansallisesta liikkumavarasta ja teknologisista yksityiskohdista. Palonen (2000, 196) kuvaa ajalla pelaamista erityisesti pelin viivyttämisen taktiikkana. Ajalla taktikointi tyrmätään väittämällä, että hallituksen esityksen vastustajat ovat myöhässä kuvitteellisesta lainsäädäntöaikataulusta.

"... on turha puhua siitä, että kyseessä on laki, johon ei olisi ollut mahdollisuutta perehtyä aikaisemmin. Tähän lakiin on ollut mahdollisuus perehtyä vuodesta 2001 lähtien" Edustaja Sirnö 4.10.05

Muutaman selventävän asiantuntijakuulemisen järjestäminen pitkän lainsäädäntöprosessin päätteeksi tuntuu lakiesityksen puolustajista mahdottomalta ajatukselta. Edustaja Sirnön (4.10.05) pelkona on että muutamassa viikossa pilataan kuuden vuoden työ. Eduskunta on tuhannut jo riittävästi aikaa valiokuntakäsittelyyn ja kuullut olennaisen määrän asiantuntijoita. Tässä vaiheessa lainsäädäntöprosessia pitää kunnioittaa valiokuntien ja eduskunnan työtä.

Ajalla politikoidaan erityisesti väittämällä, että hallituksen esityksen vastustajat eivät arvosta aikaa, jonka valiokunnat ovat käyttäneet lakiesityksen käsittelyyn. Nopeassa aikataulussa tuodut muutosesitykset asetetaan näin huonompaan asemaan, vaikka eduskunnan ensimmäisessä käsittelyssä voi juuri esittää muutoksia eduskunnan työjärjestyksen mukaan. Ajalla politikoidaan myös väittämällä, että laki tulee säätää tulevaisuutta varten. Ponsi edellyttää markkinoilta vapaaehtoisia toimia epäkohtien korjaamiseksi, mikäli markkinat eivät toimi halutulla tavalla, eduskunta korjaa lainsäädäntöteitse syntyvät virheet myöhemmin.

"... meillä on vaihtoehtona joko muuttaa direktiiviä, jolloin kansallinen lainsäädäntö voi edelleen olla hyvä, mutta se olisi varmasti aika vaikeaa, tai sitten toinen vaihtoehto: me ohjaamme markkinoita siihen suuntaan, kuten ne tälläkin hetkellä ovat jo kehittyneet, että tasapuoliset kopiointisuojat tulevat yleisemmiksi." Ministeri Karpela 4.10.05

Ministeri Karpelan politikointi ajalla näyttöytyy hallituksen esityksen vastustajien argumentaatiossa ristiriitaiselta. Edustaja Vapaavuoren mukaan tulevaisuudessa lainsäädännön pelivaraa ei voi olla enemmän kuin nyt. Sama direktiivi toimii kotimaisen lainsäädännön pohjalla myös tulevaisuuden muutoshankkeissa.

"Ensin todetaan, että direktiivi ei mahdollista jotakin, sitten vedotaan suuryrityksiin ja sitten todetaan, että elleivät suuryritykset nyt noudata meidän vienoa toivomustamme, sitten muutetaan lainsäädäntöä sen direktiivin vastaiseksi, jolla perustellaan sitä, että sitä ei nyt voi tehdä (Ed. Laakso: Suomi panee Microsoftin polvilleen! - Naurua)" Edustaja Vapaavuori 4.10.05

"Jos markkinat eivät toimi siten kuin tämä teidän pontenne edellyttää, antaako hallitus ponnemukaisesti esityksen, joka teidän oman tulkintanne mukaan on vastoin EU-direktiiviä?" Edustaja Zyskowicz 4.10.05

Edustaja Vapaavuori tuo selkeästi esille, ettei hallitus voi direktiivin voimassaoloaikana muuttaa kansallista lainsäädäntöä ponnem vaativaan suuntaan, muutoin muutos voitaisiin tehdä jo nyt. Edustaja Laakso ironisoi tilannetta, jossa ponsiesityksellä voitaisiin pakottaa tuottajat omien etujen vastaisiin toimiin

"... hallituksen ponsiesitys lähtee siitä että kansainväliset suuryritykset muka voitaisiin pakottaa vapaaehtoisin toimiin, joissa ne toimivat etujaan vastaan." Edustaja Laakso 4.10.05

Myös edustaja Kankaanniemi pitää ratkaisua ristiriitaisena.

"Eduskunta harhauttaa itseään ja Suomen kansaa tällaisella ponnella. Laki ja pykälät ovat ne, joita tulkitaan oikeudessa, ja kun ne johtavat siihen tilanteeseen, että sadattuhannet suomalaiset rikkovat lakia, sitä ei ponsi miksiäkään muuta." Edustaja Kankaanniemi 4.10.05

Ponsilauselema on kuin luotu syötiksi, jolla sillä saadaan epäilevät kansanedustajat lakiesityksen taakse, mutta todellisia kuluttajien asemaa parantavia vaikutuksia ei ponnella vastustajien mukaan ole.

Hallituksen esityksen vastustajat pyrkivät viivyttämään ratkaisua pelaamalla aikaa. Puolustajat tyrmäävät ajalla peluun väittämällä, että lainsäädäntöä on jo valmisteltu tarpeeksi. He pyrkivät kuvaamaan eduskunnan välttämättömän pakon edessä. EY-tuomioistuim uhkaa eduskuntaa sakoilla, ja lisäksi markkinat eivät kehity ilman kopiosuojausteknologioiden lainsuojaa. Nyt pitää säätää laki, ja korjata virheet myöhemmin.

Politikointi kansallisella liikkumavaralla, intressiryhmillä sekä ajalla johti eduskunnan säätämään 5.10.05 lakiesityksen tekijänoikeuslaiksi sellaisenaan. Lisäksi eduskunta liitti lakiin ponsilauseleman, jossa vaaditaan hallitusta seuraamaan markkinoiden kehitystä. Seuraavaksi arvioidaan politisoinnin ja politikoinnin vaikutusta digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioihin.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa pyrin vastaamaan esitettyihin tutkimuskysymyksiin sekä pohtimaan millaisia haasteita digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat tuovat lainsäädäntöprosessille. Pohdin myös voiko lainsäädäntöprosessia vahvistaa teknologiaa koskevia lainsäädäntöhankkeita varten.

5.1 Päätöksentekoprosessin arviointi

Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat herättivät eduskunnan keskustelemaan teknologian poliittisista merkityksistä. Seuraavaksi esitän tutkimuksen tärkeimmät tulokset: Miten ja mitkä kuluttajien ja tuottajien intressit politisoituvat kansanedustajien argumentaatioissa ja miten kansanedustajat politikoivat, toimivat poliittisesti säätäessään tekijänoikeuslain. Samalla pohdin mitkä tekijät selittävät kansanedustajien argumentaation politisoitumista ja politikoimista sekä millaisia vaikutuksia lain säätämällä on digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioihin.

5.1.1 Intressiristiriitojen politisoituminen

Eduskuntakeskustelussa kansanedustajat politisoivat esityksen vaikutuksia kuluttajan ja tuottajan näkökulmista. Argumentaatiosta oli löydettävissä intressiristiriitoja kuluttajan ja tuottajan väliltä. Ristiriitaulottuvuudet tulevat esiin kontrollin, riippuvuuden ja hinnoittelun ongelmina, jotka muistuttivat luvussa 3. esiin nostettuja ongelmia. Näiden lisäksi löytyi omistusoikeudellinen ristiriita, mitä käsiteltiin vähemmin tieteellisissä artikkeleissa.

Hinnoittelun intressiristiriita on löydettävissä argumentaatioista varsin värittyneenä. Hallituksen esitystä vastustavat pitivät tuottajia ahneina mediataloina, toisaalta hallituksen esitystä puolustavat leimaavat kuluttajat maksuhaluttomiksi varkaiksi. Argumentaation keskiössä on digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden rooli kuluttajien ja tuottajien taloudellisia suhteita säätelevänä teknologiana.

Omistusoikeudellinen intressiristiriita on havaittavissa. Hallituksen esitystä vastustavien mukaan kuluttajien omistusoikeutta rikotaan. Hallituksen esitystä puolustavassa

argumentaatiossa tuottajalla on oikeus luoda sellaisia teoksia joita hyväksi katsoo. Kyse on tuottajan omistukseen kuuluvista teoksista.

Kontrolloinnin intressiristiriita nähtiin hallituksen esitystä puolustavien argumentaatiossa luonnollisena tuottajan oikeutena sekä piratismiin vastaisena taisteluna. Vastustavien argumentaatiossa korostuivat kuluttajan monipuoliset käyttömahdollisuudet, kuten kopiointi yksityiseen käyttöön. Argumentaation keskiössä on digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden rooli kuluttajien ja tuottajien käyttöä ja käytettävyyttä säätelevänä teknologiana.

Riippuvuuden intressiristiriita nähtiin lähes yksinomaan negatiivisena asiana. Vastustavien argumentaatiossa mukaan tuottaja haluaa sitouttaa kuluttajan tuoteperheen asiakkaaksi. Hallituksen esitystä puolustavassa argumentaatiossa yhteensopimattomuuden ongelma nähtiin teknisenä. Kuluttajaintressit tulevat poistamaan ongelman.

Tekijänoikeuslain eduskuntakeskustelussa nousivat esiin erityisesti perusoikeudelliset ja tekijöiden tulotasoon liittyvät ongelmat. Keskustelu pysähtyi erityisesti omistusoikeudellisten ongelmien pariin. Perustuslakivaliokunnan ja sivistysvaliokunnan rooliin kuuluu pohtia juuri lakiesitysten näitä puolia. Yksityisyyden intressiristiriitaa ei keskustelussa suoranaisesti esiintynyt, vaikka tieteellisissä artikkeleissa se nähtiin varsinaisena ongelmana. Yksityisyyden ristiriitaulottuvuus tulee edustaja Kasvin argumentaatiossa heikosti esille, mutta ei riittävän vahvasti, jotta se voisi muodostaa diskurssia. Mielestäni yksityisyyden puuttuminen voi johtua siitä, että yksityisyysongelman havainnointi vaatii paljon teknologista osaamista. Riippuvuuden ja kontrolloinnin intressiristiriidat tulevat myös esiin vain muutamien edustajien argumentaatiossa. Näin ollen nämä teknologiaan liittyvät näkökulmat jäivät taustalle.

Mielestäni perusoikeudellisten ja omistuskysymysten korostuminen teknologiaa koskevassa lainsäädännössä osoittaa eduskunnan teknologian arviointitoiminnan heikkouden. Opetusministeriön valmisteleva tekijänoikeuslaki lähetettiin sivistysvaliokunnan käsiteltäväksi, vaikka eduskunnan tulevaisuusvaliokunta toimii teknologiakehityksen ja teknologian yhteiskunnallisten vaikutusten arviointitoimintaa suorittavana parlamentaarisenä elimenä. Tulevaisuusvaliokuntaa ei edes kuultu sen

toimialaan liittyvässä lainsäädäntötyössä. On mahdollista että tulevaisuusvaliokunnan syrjäytyminen tekijänoikeuslakikäsittelystä johti suppeampaan teknologiatietoisuuteen myös eduskuntakeskustelussa. Mikäli teknologiaan olisi paneuduttu yksityiskohtaisemmin valiokunnassa, keskustelu kuluttajan yksityisyydestä olisi voinut nousta keskustelussa esille. Perusoikeudellinen ristiriita jäi keskustelussa abstraktille tasolle, eikä sitä kyetty syventämään lainsäädäntötekstiin asti.

5.1.2 Kansanedustajien argumentaation viitekehys

Kansanedustajien jako esitystä puolustavaan ja vastustavaan argumentaatioon ei syntynyt puolueiden välille vaan puolueiden sisälle. Mielestäni argumentaatiota selittävänä viitekehystenä vaikuttivat puoluetta enemmän taustayhteisöt. Tutkimuksessa keskitytään kolmen puheaineiston analysointiin, siksi valotan vain vähän puhujien viitekehystä, menemättä tarkastelemaan muista aineistoista yksityiskohtaisesti kansanedustajien taustaorganisaatioita. Viitekehys tulee ilmi vain niiden edustajien kohdalta, jotka näkevät tarpeelliseksi korostaa sitä puheessaan. Edustaja Kasvi paljastaa argumentaation viitekehyksensä jatkettussa ensimmäisessä käsittelyssä. Hän ilmoittaa tekijänoikeuslakia kohtaan kriittisesti suhtautuvat piirit vahvoiksi tukijoikseen, joiden avulla hän nyt istuu eduskunnassa.

"Otin itse asiassa kantaa julkisuudessa useaan kertaan jo edelliseen tekijänoikeuslakiesitykseen, vaikka en silloin ollut vielä kansanedustajana, mutta koin, että se oli kriittinen osa minun kansanedustajakampanjaani, senkin esityksen kritisointi, mikä sitten johti siihen, että istun täällä nyt." Edustaja Kasvi 29.9.05

Edustaja Kasvin toiminta tekijänoikeuskriittisissä piireissä nosti hänet kansanedustajaksi. Hän vastustaa hallituksen esitystä tekijänoikeuskriittisten piirien lähtökohdista. Hallituksen esitystä puolustavassa diskurssissa ministeri Karpela puolustaa luonnollisesti virkansa ja asemansa puolesta esitystä. Opposition puolella suoranaista tarvetta hallituksen esityksen puolustamiseen ei ole, mikäli opposition edustaja puolustaa hallitusta, hänellä on siihen yleensä merkittävät perusteet. Edustaja Sirnö toimii voimakkaasti sekä kehittäen että puolustaen hallituksen esitystä puolustavaa diskurssia. Edustaja raottaa omaa viitekehystään.

"Tähän kiitokseen yhtyvät myös tekijänoikeusjärjestöt mukaan lukien Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto, jossa itse toimin puheenjohtajana." Edustaja Sirnö 7.9.05

Edustaja Sirnö toimii Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liiton puheenjohtajana puolustamassa työntekijöiden asemaa. Hänen on helppo kokea että hallituksen esitys parantaa liitossa olevien ja vastaavien työntekijöiden asemaa, minkä vuoksi on hänelle luonnollista myös opposition kansanedustajana puolustaa hallituksen esitystä. Hallituksen esitystä puolustavat, mutta myös kriittisiä huomioita antavat, edustajat Alatalo ja Rajala kertovat saavansa tai saaneensa tuottoa tekijänoikeuksista.

"Totta kai, en kiellä sitä, etteikö tämä olisi tärkeä myös tekijöille. Itsekin saan sieltä rahaa jonkin verran, sanotaan voita leivän päälle, näin voi sanoa." Edustaja Alatalo 7.9.05

"... itsekin olen kulttuurin tekijä ollut, 11-vuotiaana aloitin näyttelijänä, sitten siirryin patarumpujen ääreen, sinfoniaorkesteriin jne., eli liippaa läheltä." Edustaja Rajala 29.9.05

Hallitusta puolustavan diskurssin viitekehyksessä korostuvat edustajat joilla on kytköksiä kulttuuri- ja mediamaailmaan. He ovat joko mukana etujärjestötoiminnassa, saavat tuottoja tekijänoikeuksista tai ovat työskennelleet kulttuurin ammattilaisina. Edustaja Kasvin puheenvuoro lähtölaukauksena keskustelulle on nähtävä osana hänen tekijänoikeuslakikriittistä missiotaan. Voimakkaasti perustellen ja pyrkien erottamaan hallituksen esityksessä esitettyjä väitteitä edustaja Kasvi saa puolelleen lukuisia edustajia, joiden puheista ei viitekehys näy selkeästi ilmi.

Tutkimus osoittaa että tekijänoikeuslain herättämien kysymysten politisoiminen puolueen ideologiaan sopivaksi ei onnistu yhdeltäkään suuremmalta puolueelta. Puolueiden on hankala muodostaa uudelle poliittiselle kysymykselle yhtenäistä kosketuspintaa arvomaailmansa pohjalta, koska saman puolueen ideologisista lähtökohdista eri edustajat päätyvät vastakkaisiin johtopäätöksiin. Teknologian poliittisuus ei kulje vanhoja puoluejakolinjoja pitkin, mikä voi olla hankalaa äänestäjille. Jos puolueet eivät pysty politisoimaan uusia yhteiskunnallisia kysymyksiä, niin teknologiaa käyttävät ihmiset eivät vieraannu yhteiskunnallisista kysymyksistä vaan puoleista.

Mielestäni puolueiden merkityksen väheneminen teknologisissa lainsäädäntöhankkeissa voi uhata eduskunnan toimivuutta. Hallitus- tai oppositiovastuussa olevat puolueet

voivat menettää valtaansa erityisesti asiantuntijoille, joiden tehtäväksi annetaan teknologiaa koskevien asioiden valmistelutyö. Toisaalta perinteisten puolueiden rinnalle on muodostunut uusia poliittisia liikkeitä. Suomeen on perustettu Tietoyhteiskuntapuolue ja Ruotsiin Piraattipuolue. Ruotsin parlamenttivaaleissa 2006 Piraattipuolue sai 34 918 ääntä noin 0,63 % Ruotsin kaikista äänistä.

5.1.3 Intressiryhmät argumentaatiossa

Eduskuntakeskustelua ilmentää intressiryhmillä politikointi. Kansanedustajat toistelevat erityisesti ministeri Karpelan sekä edustajien Kasvin ja Sirnön kehittelemiä argumentteja. Nämä intressiryhmistä olevat poliitikot pystyvät kehittelemään argumentteja, joihin intressiryhmiin kuulumattomat ja asiaan vähemmän perehtymättömät edustajat samaistuvat.

Intressiryhmiin kuuluvat kansanedustajat pyrkivät negatiivisessa sävyssä leimaamaan lakikäsittelyn intressiryhmien syyksi. Kuluttajat nimetään varkaiksi, tekijänoikeusjärjestöt leimaataan suuren rahan lobbareiksi ja tekijät rinnastetaan torppareiksi, jotka lobbaavat rikkaiden isäntien etujen puolesta. Kansanedustajien sitoutuminen kansalaisjärjestöihin ja etujärjestöihin on luonnollista. Retoriikka on ymmärrettävissä kansanedustajan pyrkimyksenä ajaa intressiryhmän asioita eduskunnan päätöksenteossa, mutta silti retoriikan voimakkuus yllättää. Varkaksi ja lobbareiksi nimetyt intressiryhmät luonnollisesti loukkaantuivat keskustelusta (esim. Alho 29.9.05, Sirnö 4.10.05), mikä lisäsi kuluttajien ja tuottajien vastakkainasettelua ja esti kompromissiratkaisun etsintää. Lainsäädäntökäsittelyä ei ilmennä osallistuvuus vaan sitä voisi kutsua paremminkin syyllistäväksi käsittelyksi.

Eduskunnan voimakas vastakkainasettelu kertoo mielestäni osallistavan keskustelun puutteesta. Deliberatiivisen demokratia teorian mukaan keskustelu ja harkinta ovat demokratian tärkeimmät ominaisuudet. Teoria edellyttää keskustelijoilta sitoutumista julkiseen harkintaan. Julkisen harkinnan puute voi aiheuttaa sen, että yksilöiden mielipiteet määräytyvät ulkoisesti eivätkä itsenäisen harkinnan perusteella, yksilöt tavoittelevat omaa tai ryhmäkohtaista etuaan. (Setälä 2003,138) Habermassin (1996, 278) mukaan keskustelulla ja harkinnalla pyritään etsimään ratkaisu joka on kaikkien

hyväksyttävissä. Keskustelijoiden on pohdittava missä määrin heidän esittämät periaatteet ovat yleisesti hyväksyttävissä. Julkisessa keskustelussa päätöksiksi jalostuvat sellaiset vaihtoehdot, joilla on parhaat perustelut. Kommunikatiivinen toiminta pystyy luomaan yksimielisyyttä kun kyseessä on arvokonflikti.

Mielestäni eduskuntakeskustelua ei ilmentänyt Habermassin kuvaama kommunikatiivinen ratkaisunetsintä, vaan Palosen realistinen kuvaus politiikasta kamppailuna ja pelinä. Intressiryhmien tavoitteena on tällöin kamppailla oma näkemys eduskunnan päätökseksi. Osana strategiaa voidaan nähdä intressiryhmien pyrkimys lisätä kytköksiä yksittäisiin kansanedustajiin. Kansanedustajien sitouttaminen intressiryhmiä edustavien liittojen puheenjohtajiksi, voi olla hyvä keino tuoda ryhmien näkemykset eduskuntakeskusteluun.

5.1.4 Kansallisen liikkumavaran poliittisuus

Eduskuntakeskustelu johti erilaisiin tulkintoihin siitä mitä tulee tehdä ja mitä voidaan tehdä kansallisen liikkumavaran puitteissa. Hallituksen esitystä perusteltiin erityisesti vetoamalla lainsäädännön liikkumavaran pienuuteen. Ministeri Karpelan mukaan hänellä on selkeä komission virkamiehen tulkinta siitä miten direktiivi pitää implementoida kansalliseen lainsäädäntöön. Toisaalta eduskunnan EU-asioista vastaavan Suuren valiokunnan puheenjohtaja edustaja Vilènin (4.10.05) arvelee että kenelläkään ei ole selvää käsitystä siitä mikä kansallinen liikkumavara on. Hän leimaa ministeri Karpelan edustaman mielipiteen vain yhden virkamiehen käsitykseksi. Samalla hän tulee myöntäneeksi, että eduskunnan käytettävissä ei ole tietoa muiden EU:n jäsenmaiden implementointiprosessista (Vilèn 4.10.05).

Edustaja Vilènin Suuren valiokunnan puheenjohtajana tulisi edustaa eduskunnan puolesta suurinta tietoa EU-asioista. Ilman vaihtoehtoja tietolähdettä, johon hallituksen lakiesitystä voisi verrata, eduskunta joutuu luottamaan yksinomaan ministerin tulkintaan direktiivistä. Mielestäni eduskunnan toiminta kansanvallan turvaajana ei voi perustua ministerin käyttämän yhden virkamiehen mielipiteeseen. Oletan että ministeri Karpela ei taktisista syistä puhunut muunneltua totuutta eduskunnan edessä, vaan keskustelu virkamiehen kanssa on käyty. Kansallisen

liikkumavaran osoittautuminen väitettyä paljon laajemmaksi, osoittaa virkamiesten ja asiantuntijoiden poliittisuuden.

Tutkimus osoittaa että asiantuntijat ja virkamiehet voivat harhauttaa eduskunnan päätöksentekojärjestelmää argumenteilla, joille ei ole perustetta, mikäli vaihtoehtoisia tietolähteitä ei ole eduskunnan käytettävissä. Tilanteessa on mahdollista luisua EU-lainsäädäntöjohtoiseen teknokratiaan, jossa asiantuntijat voivat määritellä tahtonsa mukaisesti kansallisen liikkumavaran sekä ratkaista päätökset. Tilanne voi halvaannuttaa eduskunnan toiminnan ja jättää lainsäädännön ylikansallisen päätöksenteon, asiantuntijoiden ja markkinoiden armoille.

5.1.5 Lain säätämisen vaikutus digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioihin

Tekijänoikeuslainsäädäntöprosessi näyttäytyy ongelmallisena. Eduskuntakeskustelussa lukuisten kansanedustajien mukaan on havaittavissa selkeä intressiristiriita kuluttajan ja tuottajan välillä. Kansanedustajien heikko käsityskyky teknologisista asioista, asiantuntijavallan korostuminen sekä tietämättömyys kansallisen lainsäädännön liikkumavarasta saavat eduskunnan jättämään havaitun intressiristiriidan ratkaisemisen markkinoiden tehtäväksi. Eduskunnan ratkaisu antaa tuottajille täydet mahdollisuudet tehdä mielensä mukaisia teknologisia ratkaisuja, joille annetaan automaattisesti lainsuoja. Yksityisen käytön tavat ja tason määrittelee tuottaja, ei demokraattinen lainsäädäntöprosessi.

Tapa ratkaista intressiristiriita on mielestäni markkinalähtöinen, jossa teknologian ajatellaan kehittyvän kuluttajaintressien painostamana lopulta kuluttajia suosivaan suuntaan. Ministeri Karpelan (7.9.05) mukaan tulevaisuuteen suuntaava lainsäädäntö ei voi ottaa kantaa teknologiaan, koska se voimaan tullessa voisi olla jo vanhentunut. Näkemystä puolustaa erityisesti Chicagon koulukunnan ajatussuunta, missä uskotaan markkinoiden automaattisesti korjaavan itseään. Lainsäädäntö pyrkii olemaan taka-alalla ja odottamaan markkinoiden ratkaisuja. Näin lainsäädäntö ei hidasta markkinoiden kehitystä. Lainsäätäjät ajattelevat markkinoiden hoitavan intressiristiriidan tasapainottamisen paremmin kuin lainsäädäntötyö itse. Lainsäädäntöä

luodaan markkinoiden tarpeisiin eikä ohjaamaan teknologian kehitystä tiettyyn suuntaan.

Näkemyksintressiristiriidan tasapainottamisesta lähenee Shapiron (1999,301) kuvaamaa markkinaehtoista lähestymistapaa, jossa lainsäätäjät jättävät teknologian kehittämisen markkinoiden tehtäväksi. Markkinaehtoisessa ratkaisussa ei oteta huomioon informaatiotalouden ilmiöitä. Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat voidaan suunnitella hyvin monella tavalla, jolla on vaikutuksensa eri intressiryhmiin. Teknologia voidaan suunnitella tavalla, joka estää kilpailijoiden tulon markkinoille, mikä hidastaa teknologian kehittymistä. Verkostovaikutusten ja vaihtamiskustannusten vuoksi informaatiotuotteet polarisoivat markkinat helposti yhden tuottajan voitoksi. Tuottajilla on mahdollista vaihtamiskustannusten ja lukkiutumiseffektin avulla saada aikaan ylisuuria monopolivoittoja, mikä on pois kuluttajan kukkarosta. EU:n viimeaikaisista asiakirjoista Välimäen (2006) mukaan näkyy, että komissio on itse asiassa pettynyt. Odotukset yhteensopivuuden lisäämiseksi ovat kaikuneet kuuroille korville. Markkinat eivät ole kehittäneet direktiivin luomisesta asti teknologiaa siten, että kuluttajien intressit olisivat tulleet huomioiduksi.

Lainsäädäntöprosessia kuvaa hyvin Frankfurtin kriittisen koulukunnan teoria, jossa markkinat valtaavat alaa lainsäädäntöprosessilta. Kellnerin mukaan teknokapitalismi synnyttää uusia tapoja kontrolloida tietoa, viihdettä ja kulutusta. Larrainin teorioissa informaatiotalous on johtanut yhteiskunnan asiantuntijoiden johtamaan teknokratiaan, jossa he pyrkivät oikeuttamaan ratkaisut epäpoliittisina. Lakia puolustavien että vastustavien kansanedustajien argumentaatiossa oli havaittavissa merkittävää epäuskoa lainsäädännön mahdollisuuksiin. "Suomi laittaa Microsoftin polvilleen" (Laakso, 4.10.05) on naurun aihe, vaikka kansallisvaltiossa vallan perinteisesti ajateltu olevan eduskunnassa. Kansanedustajien deterministinen asenne, jossa Suomen lainsäädännöllä ei voida vaikuttaa markkinoiden toimintaan voi olla itsensä toteuttava ennuste. Jos kansanedustajat eivät itse usko mahdollisuuksiinsa ohjata markkinoiden kehitystä, on vaikea kuvitella, että markkinoiden valta vähenisi tulevaisuudessa.

5.2 Päätöksentekoprosessin vahvistaminen

Lainsäädäntöprosessia voi vahvistaa teknologiaa koskevia lainsäädäntöhankkeita varten teknologian arviointitoimintaa kehittämällä, osallistamalla intressiryhmät mukaan lainsäädäntökeskusteluun ja lisäämällä kansanedustajille tietoa kansallisesta liikkumavarasta.

5.2.1 Teknologian arviointitoiminnan kehittäminen

Suomessa parlamentaarista teknologian arvioinnista vastaa eduskunnan tulevaisuusvaliokunta. Tulevaisuusvaliokunta tilaa asiantuntija-arviointeja eritahoilta sekä pyrkii integroimaan kansanedustajia mukaan toimintaan. Näin heidän teknologinen osaaminen kasvaa. Tekijänoikeuslain käsittelyssä tulevaisuusvaliokunnalta ei pyydetty lausuntoa sen toimialaan kuuluvassa lainsäädäntötyössä. Menettelytapa selittyy osittain Tulevaisuusvaliokunnan roolilla. Tulevaisuusvaliokunta ei ota kantaa päivänpoliittisiin kysymyksiin vaan pyrkii luotaamaan suuria linjoja ja harjoittamaan teknologian arviointia tulevaisuudentutkimuksen keinoin. Tulevaisuusvaliokunta on saanut tehtäväkseen teknologian arvioinnin, mutta se lähinnä tuottaa laajoja raportteja laajoista aiheista. (Kuusi 2004) Tulevaisuusvaliokunnan tavoitteena on lisätä kansanedustajien tietämystä teknologian vaikutuksista, mielestäni parhaiten tähän päästään syväluotaamalla hallituksen esitysten vaikutuksia.

Suomalaista teknologian arviointia on haitannut erityisesti vahva tulevaisuusvisio Suomesta teknologian edelläkävijämaana. Valiokunnan asennetta leimaa voimakas teknologiaoptimismi. Uusiin teknologioihin liittyvien uhkien ja riskien kartoitusta ei systemaattisesti sisällytetä tulevaisuustarkasteluihin. Tavoitteena ei ole myöskään ollut laajemman kriittisen teknologiakeskustelun herättäminen. Teknologian arviointitoiminnassa ei ole riittävästi kiinnitetty huomiota teknisten ratkaisujen hyväksyttävyyteen kansalaisen ja kuluttajan näkökulmasta. Lisäksi tulevaisuusvaliokunnan teknologian arviointitoiminta on ollut varsin vaatimattomasti resursoitua. (Eerola ym. 2002)

Mielestäni valiokunnan syrjäyttämistä tekijänoikeuslain säätämisestä ei voida perustella täysin valiokunnan erilaisella roolilla. Monivuotisen prosessin aikana jopa kahden

hallituksen valmisteleva esitys olisi voitu lähettää lausunnolle tulevaisuusvaliokuntaan. Valiokunnan olisi saanut pohtia hallituksen esitykseen sisältyviä teknologian vaikutuksia. Tulevaisuusvaliokunnan käsittelemänä teknologiaan sisältyvät intressiristiriidat olisivat voineet nousta herkemmin esille. Tulevaisuusvaliokunnan toimintaa voisi kehittää siten, että se huomioisi suurten visioiden ohella tarkemmin myös ajankohtaisissa lainsäädäntöhankkeissa esiintyvien teknologioiden vaikutukset. Jokaiseen merkittävään teknologiaa koskevaan lainsäädäntöhankkeeseen tulisi liittää tulevaisuusvaliokunnan teknologian arviointia.

5.2.2 Intressiryhmien huomioiminen lainsäädäntöprosessissa

Kansanedustajat tarvitsevat lukuisten asiantuntijoiden ja virkamiehistön apua säätäessään teknologiaa koskevaa lainsäädäntöä. Asiantuntijoiden käyttäminen muodostuu ongelmalliseksi silloin kun kansanedustajat eivät tiedä, mistä asiantuntijat puhuvat. Teknologiakomissaari Pattenin mielestä poliitikoilla ei ole teknologista osaamista, siksi he joutuvat luottamaan asiantuntijoiden mielipiteisiin miltei sokeasti (Espiner 2006), jolloin asiantuntijoilla on mahdollisuus tehdä politiikkaa kansanedustajien tietämättömyydellä. (Shapiro 1999) He voivat tuoda kansanedustajat tilanteeseen, jossa ratkaisuvaihtoehdot on supistettu näennäisesti minimiin.

Mielestäni asiantuntijoiden poliittista toimintaa voidaan minimoida paljastamalla kansanedustajille teknologiaan kätkeytyvät intressiristiriidat. Tekijänoikeuslain valiokuntakäsittelyn tapainen laaja asiantuntijakuuleminen ei ole ainoa tapa syventää kansanedustajien tietoa intressiristiriidoista. Parhaiten intressiristiriitoja saa selville osallistavan lainsäädäntökäsittelyn avulla. Teknologian arviointiin tulisi osallistua kaikkien, joita lainsäädännön muutokset koskevat. Tekijänoikeuslain käsittelyssä kuluttajavirastoa, kuluttajien edustajia ei kuultu lainkaan. Osallistavassa käsittelyssä teknologian arviointia ei jätetä vain asiantuntijoiden tehtäväksi. Mukana arvioimassa ovat myös teknologian käyttäjät, kansalaiset, koska juuri he ovat teknologian loppukäyttäjiä.

Mielestäni deliberatiivista demokratiaa, jossa kaikille avoin keskustelu sekä julkinen harkinta edeltävät päätöksentekoa, voisi soveltaa teknologian arviointiin. Vastakkaisia

intressiryhmiä edustavat asiantuntijat sekä maallikot voisivat tuoda näkemyksiään kansanedustajille neuvoa-antavissa paneeleissa. Näin tietoa intressiristiriidoista saataisiin pelkkää asiantuntijakuulemista paremmin selville. Eduskuntakäsittelyä ilmensi intressiryhmien syyllistäminen varkaiksi ja lobbareiksi. Mikäli varkaat ja lobbarit kokoontuisivat yhteen, näiden asianosaisten keskustellessa saataisiin kansanedustajien käsitys eri tahojen intresseistä syventyä. Julkisella harkinnalla saataisiin ymmärtämystä myös intressiryhmien välille. Tällaisessa keskustelussa päätöksiksi voisivat jalostua sellaiset vaihtoehdot, joilla on parhaat perustelut.

Keskustelussa voisi löytyä jopa uusia intressiristiriitoja. Näin aluksi täysin vieraasta asiasta voi kehittyä teknologista näkemystä, jonka avulla päättäjät pystyvät havainnoimaan keiden intressit ovat vastakkaiset ja miten tehdyt ratkaisut vaikuttavat. Päättäjillä tulisi olla selkeä käsitys siitä mitä voidaan tehdä ja mitkä intressiryhmät ja –ristiriidat teknologiaan liittyvät ennen lain säätämistä. Tavoitteeseen päästään lisäämällä intressiryhmät osallistavaa keskustelua teknologian arviointitoiminnan osaksi.

Tässä tutkimuksessa osoitettiin asiantuntijatiedon ongelmallisuus teknologiaa koskevilla lainsäädäntöhankkeissa sekä intressiryhmät osallistavan keskustelun puuttuminen. Asiantuntijat voivat pyrkiä oikeuttamaan lakiesityksen ratkaisut vetoamalla direktiivin velvoitteisiin, siksi on tärkeää tiedostaa muiden EU-maiden tekemät ratkaisut.

5.2.3 Tiedon lisääminen kansallisesta liikkumavarasta

Markkinoiden ja Euroopan unionin lainsäädännön puristuksessa asiantuntijoilla on valta epäpolitisoida ja halvaannuttaa koko poliittinen keskustelu, mikäli vaihtoehtoisia tietolähteitä tai asiantuntemusta ei ole saatavilla. Tietoa jäsenmaiden ratkaisuksista ei ole vaikeaa hankkia. Euroopan komissio valvoo ja kerää tietoa direktiivien implementointiprosesseista jäsenmaissa. Tiedot tekijänoikeusdirektiivin implementoinnista eri jäsenmaissa päivittyivät komission ylläpitämille internetsivuille, josta eri jäsenmaiden ratkaisutavat olisivat olleet jokaisen kansanedustajan tarkastettavissa. Tekijänoikeuslakikäsittelyn aikana useiden jäsenmaiden ratkaisut olivat

jo sivustoilla. Näiltä internetsivuilta työstetty kooste olisi voinut viedä eduskunnan keskustelua aivan erilaiseen suuntaan.

Mielestäni eduskunnan työskentelyä voitaisiin vahvistaa erityisesti lisäämällä tutkimusta muiden kansallisten parlamenttien implementointiprosessista. Valiokunnat voisivat käydä valmistelutyön aikana läpi yksityiskohtaisesti vertailevaa tutkimusta siitä, miten jäsenmaiden lainsäädännöissä ymmärretään direktiivin jättämä liikkumavara. Näin erilaiset tulkinnat ja ratkaisut olisivat kansanedustajien tiedossa, silloin ei asiantuntijoille tai ministereille jäisi mahdollisuutta oikeuttaa päätöksiä epäpoliittisina välttämättömyyksinä. Kansallisen liikkumavaran tulkinta ei olisi vain muutaman asiantuntijan varassa.

Tässä luvussa pohdin mitä haasteita digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat tuovat lainsäädäntöprosessille sekä miten lainsäädäntöprosessia voisi vahvistaa. Seuraavaksi esitän yhteenvedon tutkimuksesta sekä jatkotutkimusaiheet.

6 YHTEENVETO

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioita eduskunnan päätöksenteon kohteena. Ensimmäisenä tutkimusongelmana oli selvittää kuluttajan ja tuottajan intressejä digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioilla suojattuun aineistoon. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen aineistona ovat digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioita käsittelevät tieteelliset artikkelit, joita luin dekonstekstualisoivalla lukutavalla. Toisena tutkimusongelmana tarkastelin miten ja mitkä kuluttajien ja tuottajien intressit politisoituvat kansanedustajien argumentaatiossa. Kolmanneksi selvitin miten kansanedustajat politikoidivat, toimivat poliittisesti säätäessään tekijänoikeuslain. Toisen ja kolmannen tutkimuskysymyksen aineistona ovat tekijänoikeuslakikäsittelyn kolme puheaineistoa, joiden jäsentämisessä käytin tutkimusmetodeina Perelmanin ja Toulminin argumentaatioanalyysijä ja Palosen tapaa erottaa politisoinnin ja politikoinnin käsitteet toisistaan. Politisoimalla nimetään uusia merkityksiä, joita politikoinnilla käytetään hyödyksi.

Tutkimuksessa määriteltiin digitaalinen aineisto sähköisessä tiedostomuodossa olevaksi hyödykkeeksi, tekijänoikeus tekijän taloudelliseksi ja hänen henkilöönsä liittyväksi oikeudeksi, digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologiat keinoksi hallita digitaalisia tekijänoikeuksia ja käyttöoikeuksia, kuluttajansuoja kuluttajien intressien turvaamiseksi, intressi eduksi tai mielenkiinnoksi, intressiryhmä eturyhmäksi ja intressiristiriita henkilöiden tai eturyhmien väliseksi kamppailuksi rahasta, resursseista tai etuoikeuksista, politisointi epäpoliittisen ilmiön uudelleenmäärittelyksi poliittisesta näkökulmasta käsin, politikointi taidoksi toimia poliittisesti, pelivara tilaksi jonka puitteissa poliittiset valinnat voidaan tehdä toisin.

Tässä tutkimuksessa havaittiin tuottajan ja kuluttajan intressien eriytyvän hinnoittelun, kontrollin, yksityisyyden ja riippuvuuden välillä. Kontrollin, riippuvuuden ja hinnoittelun ongelmat politisoituivat kansanedustajien argumentaatiossa. Lisäksi havaittavissa oli omistusoikeudellinen ristiriita, jota käsiteltiin vähemmän tieteellisissä artikkeleissa. Yksityisyyden ristiriitaa ei keskustelusta löytynyt. Kansanedustajien argumentaatiota selittävänä viitekehysenä vaikuttivat puoluetta enemmän intressiryhmät. Saman puolueen ideologisista lähtökohdista eri edustajat päätyvät

vastakkaisiin johtopäätöksiin. Teknologian politisoiminen ei onnistu yhdeltäkään suuremmalta puolueelta. Eduskuntakeskustelussa korostuivat perusoikeudelliset kysymykset, mikä osoittaa eduskunnan teknologian arviointitoiminnan heikkouden.

Eduskuntakäsittelyä ilmensi kansanedustajien politikointi kansallisella liikkumavaralla, intressiryhmillä sekä ajalla. Hallituksen esitystä puolustettiin vetoamalla asiantuntijoiden tietämykseen kansallisesta liikkumavarasta. Direktiivi implementoitiin EU-jäsenmaiden lainsäädäntöihin eri tavoin, mikä osoittaa asiantuntijoiden toiminnan poliittisuuden. Kyseenalaistamalla lainsäädäntöprosessiin osallistuvat intressiryhmät edustajat pyrkivät hiljentämään lakiesityksestä syntynyttä kritiikkiä ja toisaalta pelaamaan lisää aikaa. Hallituksen esityksen vastustajat pyrkivät viivyttämään ratkaisua pelaamalla aikaa, kun puolustajat pyrkivät kuvaamaan eduskunnan välttämättömän pakon edessä. Kansanedustajien heikko käsityskyky teknologisista asioista, asiantuntijavallan korostuminen sekä tietämättömyys lainsäädännön kansallisesta liikkumavarasta saavat eduskunnan jättämään kuluttajan ja tuottajan välisen intressiristiriidan ratkaisemisen markkinoiden tehtäväksi.

Monitieteellisen tutkimuksen tavoitteena oli yhdistää teknologian yksityiskohtainen havainnointi lainsäädäntöprosessin arvioinnin tueksi. Mielestäni tutkimus onnistui osittain tavoitteessaan. Pystyin osoittamaan puutteita eduskunnan toiminnassa, mikä ei olisi ollut mahdollista ilman monitieteellistä lähestymistapaa. Mielestäni teknologian arviointitoimintaa tulee kehittää, osallistaa intressiryhmät keskusteluun lainsäädännöstä ja lisätä kansanedustajien tietoa kansallisesta liikkumavarasta. Monitieteellisen tutkimuksen tekeminen oli haasteellista, koska laitoksien vaatimukset ulko- ja kieliasusta olivat erilaiset.

Tutkimuksen tuloksia ei kuitenkaan pysty yleistämään koskemaan jokaista teknologiapainotteista lainsäädäntöhanketta. Tutkimuksessa käytetyt 1990-luvun lopussa kehitetyt verkostotalouden taustateoriat voivat vanhentua digitaalisen konvergenssin myötä nopeasti, mikä luonnollisesti voi heikentää tutkimuksen hyödyntämistä tulevaisuudessa. Tuloksien tieteellisyyttä heikentää kansanedustajien käyttämän monimuotoisen ja värikkään kielen tulkinnanvaraisuus. Käsitys intressiristiriidasta oli selkeästi havaittavissa keskustelussa, mutta monimuotoisen kielen vuoksi intressiristiriitojen työstäminen argumentaatiosta jäi varsin

tulkinnanvaraiseksi. Monet merkitykset ja viittaukset jäivät yleistävässä tutkimuksessa arvailujen varaan. Tutkimuksen tuloksia voi heikentää myös tuottajien monimuotoisuus. Tuottajakategorian sisällä olevia tekijänoikeuksien haltijoiden, tuotantoyhtiöiden, teknologian kehittäjien sekä tekijöiden välisiä intressejä on lukematon määrä. Ne vaikuttavat teknologian ja talouden kehityksen taustalla. Tutkimuksen laajuuden huomioiden näiden tahojen yleistys tuottajaksi oli yksi mahdollinen tapa tutkia teknologiaan sisältyviä intressiristiriitoja.

Tutkielma antaa monia mahdollisuuksia jatkotutkimuksiin. Digitaalisen aineiston kuten radio-ohjelmien, televisiolähetysten välitys siirtyy yhä enemmän tietoverkkoihin, jossa tekijänoikeuksien hallinta on fyysisiä tuotteita vaikeampaa. Mobiilitelevisiion tai nettipuheluiden käytön edellytyksenä on toimiva lainsäädäntö, joka mahdollistaa teknologiset innovaatiot, mutta huomioi myös uusiin teknologioihin liittyvät riskit. Jatkotutkimusaiheena voisi selvittää miten nykyinen tekijänoikeuslainsäädäntö huomioi uudet ongelmat, joita erityyppisten digitaalisten aineistojen siirtyminen internetin jakeluverkkoon tuottaa.

LÄHDELUETTELO

- Acquisti A., 2004. Darknets, DRM, and Trusted Computing: Economic Incentives for Platform Providers. Carnegie Mellon University. [viitattu 6.7.2007] Saatavilla www-muodossa <http://web.si.umich.edu/tprc/papers/2004/357/TPRC.pdf>
- Adorno T., Horkheimer M., 1979. Dialectic of Enlightenment. London.
- Augustinus A., 1886. On Christian Doctrine. Teoksessa St. Augustin's City of God and Christian Doctrine Vol.2 by Schaff P., Julkaistu Sarjassa: Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church 2. Kessinger Publishing Co.
- Antipiracy 2006. [viitattu 6.7.2007] Piraattien Vastainen Taistelu Kiihtyy. Tekijänoikeuden Tiedotus- ja Valvontakeskus Ry. Saatavilla www-muodossa <http://www.antipiracy.fi/ajankohtaista/uutinen.html?id=8085>
- Adkins J., 2006. 23 Reasons Microsoft's Zune Is Doomed. Mac Lab Report. Lowendmac 2006 [viitattu 6.7.2007] Saatavilla www-muodossa <http://lowendmac.com/lab/06/0725.html>
- Armstrong T., 2006. Digital Rights Management and the Process of Fair Use. Harvard Journal of Law & Technology, Vol. 20(1) 50-89. [viitattu 6.7.2007] Saatavilla www-muodossa <http://ssrn.com/abstract=885371>
- Arnab A., Hutchison A., 2005a. Fairer Usage Contracts For DRM. In Proceedings Fifth ACM Workshop on Digital Rights Management, Held In Conjunction with CCS 2005, the Twelfth ACM Conference on Computer and Communications Security, Alexandria, Virginia, USA.
- Arnab A., Hutchison A., 2005b. Specifications for a Componentised Digital Rights Management (DRM) Framework. Department of Computer Science, University of Cape Town. Technical Report CS05-03-00.
- Alexiadis P., Cole M., 2003. The Concept of Technology Neutrality

- Beute B., 2005. Mobile DRM--Usability Out the Door? *Telematics and Informatics* 22(1-2), 83-96.
- Bhattacharjee S., Gopal R., Lertchwarra K., Marsden J., 2007. Stochastic Dynamics of Music Album Lifecycle: An Analysis of the New Music Landscape. *International Journal on Human-Computer Studies* 65, 85-93.
- Burk D., Tarleton G., 2006. Autonomy and Morality in DRM and Anti-circumvention Law. *Triple C: Cognition, Communication, Cooperation*. 4(2), 239-245.
- Castells M., 1996. *The Rise of the Network Society. Volume I of the Information Age. Economy, Society and Culture*. Oxford. Blackwell.
- Clark D., Wroclawski j., Sollins K., Braden R., 2002. Tussle in Cyberspace: Defining Tomorrow's Internet. *ACM SIGCOMM*, 347-356.
- Collett S., Tam I., Yao G., 2005. DRM: An Analysis of Consumer Price-Value Preferences on Digital Music Files. School of Information, UC Berkeley. [viitattu 6.7.2006] Saatavilla [www-muodossa](http://dream.sims.berkeley.edu/~gyao/projects/is219_writeup.pdf)
http://dream.sims.berkeley.edu/~gyao/projects/is219_writeup.pdf
- Coyle K., 2006. Managing Technology, The Automation of Rights. *The Journal of Academic Librarianship*. 32(3), 326-329.
- Deardorff A., 2000. *The Economics of Government Market Intervention, and Its International Dimension*. The University of Michigan.
- Domon K., 2006. Price Discrimination of Digital Content. *Economics Letters*. 93(3), 421-426.
- Dussollier S., 2003. Fair Use By Design in The European Copyright Directive of 2001. *Communications of the ACM*. 46(4), 51-55.
- Eerola A., Väyrynen E., 2002. Teknologian Ennakointi- ja Arvointikäytäntöjen Kehittäminen Eurooppalaisen Kokemuksen Pohjalta. VTT Teknologian Tutkimus. VTT-tiedotteita 2174. Espoo. Otamedia Oy.

- Edwards L., 2004. Reconstructing Consumer Privacy Protection On-line: A Modest Proposal. *International Review of Law Computers & Technology*. 18(3), 313-344. [viitattu 6.7.2007] Saatavilla [www-muodossa http://eprints.soton.ac.uk/40568/](http://eprints.soton.ac.uk/40568/)
- Einhorn M., Rosenblatt B., 2005. Peer-to-Peer Networking and Digital Rights Management: How Market Tools Can Solve Copyright Problems. *Policy Analysis*. 534, 1-24.
- Escudero-Pascual A., Hosein I., 2002. The Hazards of Technology-Neutral Policy: Questioning Lawful Access to Traffic Data. *ACM 19/10* s. 67- 74.
- Espiner T., 2006. Chris Patten: Politicians Have No Grasp of Technology. Tieteellinen artikkeli. *ZDNet UK*.
- Etro F., 2007. Competition Policy for the New Economy. University of Milan. [viitattu 6.7.2007] Saatavilla [www-muodossa http://www.intertic.org/Policy%20Papers/CRESSE.pdf](http://www.intertic.org/Policy%20Papers/CRESSE.pdf)
- Euroopan Parlamentin ja Neuvoston Direktiivi. 2001/29/EY. 2001. Tekijänoikeuden ja Lähioikeuksien Tiettyjen Piirteiden Yhdenmukaistamisesta Tietoyhteiskunnassa. Saatavilla [www-muodossa http://eur-lex.europa.eu/](http://eur-lex.europa.eu/)
- Farrell J., Klemperer P., 2006. Coordination and Lock-In: Competition with Switching Costs and Network Effects. Competition Policy Center. Paper CPC06-058. [viitattu 6.7.2007] Saatavilla [www-muodossa. http://repositories.cdlib.org/iber/cpc/CPC06-058](http://repositories.cdlib.org/iber/cpc/CPC06-058)
- Feenberg A., 1991 *Critical Theory of Technology*. New York: Oxford University Press.
- Feldman M., 2004. *The Significance of Innovation*. Rotman School of Management. University of Toronto. Toronto.
- Garnett N., 2003. Digital Rights Management, Copyright, and Napster, Proceedings of the Australasian Information Security Workshop Conference on ACSW Frontiers 2003. 21(6), 1-5.

- Gasser U., 2006. Legal Frameworks and Technological Protection of Digital Content: Moving Forward Towards a Best Practice Model. Fordham Intell. Prop. Media & Ent. L.J. Vol. 17:39. [viitattu 6.7.2007] Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa)
<http://law.fordham.edu/publications/articles/200flspub6876.pdf>
- Gasser U., Grisberger M., 2004. Transposing the Copyright Directive: Legal Protection of Technological Measures in EU-Member States. A Genie Stuck in the Bottle. Berkman Publication Series No. 2004-10.
- Gasser U., Silke E., 2006. Best Practice Guide. Implementing the EU Copyright Directive in the Digital Age. Open Society Institute. [viitattu 6.7.2007] Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa)
http://www.soros.org/initiatives/information/articles_publications/publications/bestpractice_20070315/eucd_20070315.pdf
- Guibault L., Westkamp G., Rieber-Mohn T., Hugenholtz B., Eechoud M., Helberger N., Steijger L., Rossini M., 2007. Study on the Implementation and Effect in Member States' Laws of Directive 2001/29/EC on the Harmonisation of Certain Aspects of Copyright and Related Rights in the Information Society. Institute for Information Law. University of Amsterdam The Netherlands.
- Guibault L., Helberger N., 2005. Copyright Law and Consumer Protection. European Consumer Law Group. ECLG/035/05.
- Helberger N., 2005. Digital Rights Management and Consumer Acceptability. INDICARE- Project [viitattu 6.7.2007] Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa)
<http://www.ivir.nl/publications/helberger/INDICAREStateoftheArtReport.pdf>
- Helberger N., 2005. Digital Rights Management from a Consumer's Perspective. IRIS plus 2005(6), 1-8.
- Hohl A., Zugenmaier A., 2004. Safeguarding Personal Data with DRM in. Pervasive Computing. Institute of Computer Science and Social Studies. University of Freiburg. [viitattu 6.7.2007] Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa)
http://www.vs.inf.ethz.ch/events/sppc04/papers/sppc04_hohl.pdf

- Jackson M., Ashish S., 2005. The Impact of DRMs on Personal Use Expectations and Fair Dealing Rights. Proceedings of the 2005 Australasian Workshop on Grid Computing and E-research 44.
- Jamkhedkar P., Heileman G., 2004. The Role of Architecture in DRM Vendor Economics. Department of Computer Science, University of New Mexico. [viitattu 6.7.2007] Saatavilla [www-muodossa.](http://infoecon.net/workshop/pdf/12.pdf)
<http://infoecon.net/workshop/pdf/12.pdf>
- Juti R., 2001. Johdatus Metafysiikkaan. Helsinki. Glaucoamus
- Karlsbjerg J., 2002. Staying Outside the Mainstream: An Empirical Study of Standards Coices. Proceedings of the 35th Hawaii International Conference on System Sciences.
- Kellner D., 1999. New Technologies: Technocities and the Prospects for Democratization. Teoksessa Technocities 186-204. J. Downey and J. McGuigan. London.
- Klemperer P., 2005. Network Effects and Switching Costs: two short essays for the New Palgrave. Oxford University.
- Kotilainen S., 2004. DRM Digitaalinen Sisältö Suojaan. Tietokone, 2004(9). 34-36
- Kucuk U., Krishnamurty S., 2007. Analysis of Consumer Power on the Internet. Technovation 27. 47-56.
- Kuusi O., 2004. Teknologian Arviointitoiminta Eduskunnassa. Teknologian Arviointeja 17. Eduskunnan Kanslian Julkaisu 2004/2.
- Landes M., Posner R., 2004. The Political Economy of Intellectual Property Law. Washington, D.C. AEI Press.
- Larrain J., 1979. The Concept of Ideology. London. The University of Georgia Press.

- Leppämäki L., 2006. Tekijänoikeuden Oikeuttaminen. Väitöskirja. Jyväskylän Yliopiston Paino. [viitattu 6.7.2007] Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa)
<http://julkaisut.jyu.fi/?id=951-39-2536-6>
- Lessing L., 1999. Code and Other Laws of Cyberspace. New York. Basic Books.
- Lessing L., 2004. Free Culture: The Nature and Future of Creativity. New York. Penguin Press.
- Litan R., Shapiro C., 2001. Antitrust Policy During the Clinton Administration.
- Liu Q., Safavi-Naini R., Sheppard N., 2003. Digital Rights Management for Content Distribution. Proceedings of the Australasian Information Security Workshop Conference on ACSW Frontiers 2003. 21(14).
- Luoma E., Vahtera H., 2004. Current and Emerging Requirements for Digital Rights Management Systems Through Examination of Business Networks.
- Marcuse H., 2001. The Problem of Social Change in the Technological Society. Teoksessa Herbert Marcuse's Collected Papers Volume 2. Towards a Critical Theory of Society. London. Routledge
- Maillard T., Furon T., 2004. Towards Digital Rights and Exemptions Management Systems. Computer Law & Security Report. 20(4) 61-63.
- Mueller M., Park Y., Lee J., Tai-Yoo K., 2006. Digital Identity: How Users Value the Attributes of Online Identifiers. Information Economics and Policy 18(4), 405-422.
- Mulligan D., Han J., Burstein A., 2003. How DRM-based Content Delivery Systems Disrupt Expectations of "Personal Use". ACM workshop on Digital Rights Management 2003, 5.
- Oksanen V., 2001. Tietokoneohjelmien Oikeudellinen Suojaus Oikeustaloustieteellisestä Näkökulmasta. Projektitutkielma. Rikos- ja Prosessioikeuden sekä Oikeuden Yleistieteiden Laitos. Helsingin yliopisto.

- Paloheimo H., Wiberg M., 1997. *Politiikan Perusteet*. Helsinki. WSOY.
- Palonen K., 1988. *Tekstistä Poliittikkaan: Johdatusta Tulkintataitoon*. Hämeenlinna. Vastapaino.
- Palonen K., 1993. *Introduction: From Policy and Polity to Politicking and Politicization*. Teoksessa *Reading the Political, Exploring the Margins of Politics*. Tampere. Tammerpaino Oy.
- Palonen K., 1997. *Kootut retoriikat*. Jyväskylä. SoPhi. Jyväskylän yliopistopaino.
- Palonen K., Summa H., (toim.) 1996. *Pelkkää retoriikkaa*. Tampere. Vastapaino.
- Peltola J., 2001. *A Politological Overlook of Cyberspace*. Akateeminen Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Perelman C., 1996. *Retoriikan Valtakunta*. Tampere. Vastapaino.
- Piraino T., 2007. *Reconciling the Harvard and Chicago Schools: A New Antitrust Approach for the 21st Century*. *Indiana Law Journal* Vol. 82:345 s. 346-409.
- Popescu B., Crispo B., Tanenbaum A., 2004. *Support for Multi-Level Security Policies in DRM Architectures*. *ACM Workshop on Digital Rights Management 2004*, 1-10.
- Puuronen S., 2002. *Ohjeita Tutkimusraportin Kirjoittajalle*. Tietojärjestelmätieteen ohjemoniste. Tietojenkäsittelytieteenlaitos. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Rochelandet F., Le Guel F., Bazot A., Dourgnon J., 2005. *The Copying Practices of French Users: An Economic Analysis*. *Universite Paris-Sud* 11. [viitattu 6.7.2007] Saatavilla [www-muodossa.](http://www.consumersdigitalrights.org/mdoc/syntheseUP11UFCv6_anglais_29987.pdf)
- Rochet J., Tirole J., 2004. *Two-Sided Markets : An Overview*. University of Toulouse. [viitattu 6.7.2007] Saatavilla [www-muodossa.](http://faculty.haas.berkeley.edu/hermalin/rochet_tirole.pdf)

- Rowligson R., 2006. Marrying Privacy Law to Information Security. *Computer Fraud & Security* 2006(8), 4-6.
- Saarinen V., 2001. Legislation and Digital Copy Protection. Helsinki University of Technology. [viitattu 7.6.2007] saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa)
www.tml.tkk.fi/Studies/T-110.501/2001/papers/ville.saarinen.pdf
- Safavi-Naini R., Sheppard N, Takeyuki U., 2004. Import/Export in Digital Rights Management. *Digital Rights Management Workshop 2004: ACM*, 99-110.
- Samuelson P., 2003. DRM {and, or, vs.} the law. *Communications of the ACM*.46(4), 41-45.
- Schulz E., 2005. Dilemmas and Boundaries of Digital Rights Management. *Computers & Security* 25(1), 1-2.
- Schumpeter J., 1987. *Capitalism, Socialism and Democracy*. London. Unwin Paperbacks.
- Shapiro C., Varian H., 1999. *Information Rules:a Strategic Guide to the Network Economy*. Harvard Business School Press. Boston MA.
- Shapiro M., 2005. "Deliberative", "Independent" Technocracy V. Democratic Politics: Will the Globe Echo the E.U.?. *Law and Contemporary Problems*. Vol. 68:341. 10/12.
- Silke E., Haeusermann D., 2006. Teaching Exceptions in European Copyright Law – Important policy Questions Remain. *Berkman Center Research Publication No.* 2006-10.
- Smith M., 2004. Digital Rights Management & Protecting the Digital Media. *Value Chain*. *Communications of the ACM* 35(10), 27-29
- Soramäki M. 2004. *Informaatioyhteiskunnan Teoriat, Poliitiikka ja Sähköisen Viestinnän Todellisuus; Eurooppalainen Näkökulma*. Tampere. Tampereen Yliopistopaino.

- Subramanya S., Byung K., 2006. Digital Rights Management. Internet Computing, IEEE, 0278-6648 /06, 31-34
- Summa H., 1996. Kolme Näkökulmaa Uuteen Retoriikkaan – Burke, Perelman, Toulmin ja Retoriikan Kunnianpalautus. Julkaistu teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilikka: Pelkkää retoriikkaa. s. 51-84. Tampere. Vastapaino.
- Sutor B., 2006. Ramblings and Observations on Life, Open Standards, and Open Source. Bob Sutor's Open Blog. [viitattu 6.7.2007] Saatavilla www-muodossa <http://www.sutor.com/newsite/blog-open/?p=652>
- Stenbacka R., 2001. Kilpailustrategiat ja –politiikka Uudessa Informaatiotaloudessa. Kansantaloudellinen Aikakausikirja 1/2001.
- Tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404 [viitattu 12.1.2007]. Saatavilla www-muodossa www.finlex.fi
- Thompson T., Yon Y., 2003. Assessing the Consumer Decision Process in the Digital Marketplace. Omega(Oxford) 31(5), 349-363.
- Toulmin S., 1995. The Uses of Argument. Cambridge. University Press.
- Towse R., 2005. Economics and Copyright Reform: Aspects of the EC Directive. Telematics and Informatics 22(11-24).
- Tulevaisuusvaliokunnan Mietintö. 1997. Mietintö Valtioneuvoston Selonteosta Osa 1 "Suomi ja Euroopan Tulevaisuus". TuVM 1/1997 vp Saatavilla www-muodossa www.eduskunta.fi
- Varian R., 2001. Economics of Information Technology. University of California. Berkeley.
- Välimäki M., Oksanen V., 2006. DRM Interoperability and Intellectual Property Policy in Europe. European Intellectual Property Review 11/2006, (Volume 26, Issue 11), pp. 562-568.

Välimäki M., 2005 The Rise of Open Source Licensing. A Challenge to the Use of Intellectual Property in the Software Industry. Akateeminen väitöskirja. Helsingin teknillinen korkeakoulu.

Välimäki M., 2004. Ajatuksia Tekijänoikeuslainsäädännön Uudistamiseksi. Lakimies 2/2004. s. 255-273.

Wash R., 2005. Content Provision under Digital Rights Management. University of Michigan. School of Information. [viitattu 6.7.2007]. Saatavilla [www-muodossa http://www-personal.si.umich.edu/~rwash/pubs/drm.pdf](http://www-personal.si.umich.edu/~rwash/pubs/drm.pdf)

KUVIOT

KUVIO 1. Tutkimusongelma

KUVIO 2. Kvasiloogiset argumentit

KUVIO 3. Todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit

KUVIO 4. Todellisuuden rakennetta muokkaavat argumentit

KUVIO 5. Toulmin argumentaatioteoria

KUVIO 6. Yksinkertaisen jakelun toimintaperiaate

KUVIO 7. Erillisjakelun toimintaperiaate

KUVIO 8. Määräävän markkina-aseman saavuttaminen

KUVIO 9. Digitaalisten oikeuksien hallinnan teknologioiden intressiryhmät

KUVIO 10. Tuottajan ja kuluttajan intressiristiriita

KUVIO 11. Intressiryhmät kansanedustajien argumentaatiossa

KUVIO 12. Argumentaation kulku

LIITE 1. LUETTELO EDUSKUNTAKÄSITTELYN PUHEENVUOROISTA

7.9.05 klo 15.00 Ensimmäinen käsittely

Luettelo yleiskeskustelun aikana käytetyistä puheenvuoroista

1. Kaarina Dromberg / kok	25. Kulttuuriministeri Tanja Karpela
2. Kimmo Sasi / kok	26. Jyrki Kasvi / vihr
3. Kulttuuriministeri Tanja Karpela	27. Minna Sirnö / vas
4. Kirsi Ojansuu / vihr	28. Astrid Thors / r
5. Ben Zyskowitz / kok	29. Arja Alho / sd
6. Erkki Pulliainen / vihr	30. Miapetra Kumpula / sd
7. Kaarina Dromberg / kok	31. Seppo Särkiniemi / kesk
8. Säde Tahvanainen / sd	32. Minna Sirnö / vas
9. Suvi Lindén / kok	33. Säde Tahvanainen / sd
10. Anni Sinnemäki / vihr	34. Seppo Särkiniemi / kesk
11. Arja Alho / sd	35. Säde Tahvanainen / sd
12. Kimmo Sasi / kok	36. Seppo Särkiniemi / kesk
13. Kulttuuriministeri Tanja Karpela	37. Säde Tahvanainen / sd
14. Miapetra Kumpula / sd	38. Seppo Särkiniemi / kesk
15. Astrid Thors / r	39. Tuomo Hänninen / kesk
16. Jyrki Kasvi / vihr	40. Erkki Pulliainen / vihr
17. Ben Zyskowitz / kok	41. Unto Valpas / vas
18. Kirsi Ojansuu / vihr	42. Mikko Alatalo / kesk
19. Arto Satonen / kok	43. Rauno Kettunen / kesk
20. Mikko Alatalo / kesk	44. Toimi Kankaanniemi / kd
21. Säde Tahvanainen / sd	45. Seppo Lahtela / kesk
22. Kaarina Dromberg / kok	46. Simo Rundgren / kesk
23. Suvi Lindén / kok	47. Esa Lahtela / sd
24. Minna Sirnö / vas	48. Minna Sirnö / vas

29.9.05 klo 16.30 Jatkettu ensimmäinen käsittely

Luettelo keskustelun aikana käytetyistä puheenvuoroista

1. Jari Vilén / kok	27. Minna Sirnö / vas
2. Kulttuuriministeri Tanja Karpela	28. Tatja Karvonen / kesk
3. Kaarina Dromberg / kok	29. Jari Vilén / kok
4. Annika Lapintie / vas	30. Kirsi Ojansuu / vihr
5. Kaarina Dromberg / kok	31. Seppo Särkiniemi / kesk
6. Arja Alho / sd	32. Astrid Thors / r
7. Irina Krohn / vihr	33. Hanna-Leena Hemming / kok
8. Tatja Karvonen / kesk	34. Jari Vilén / kok
9. Hanna-Leena Hemming / kok	35. Kulttuuriministeri Tanja Karpela
10. Heidi Hautala / vihr	36. Jyrki Kasvi / vihr
11. Jari Vilén / kok	37. Irina Krohn / vihr
12. Miapetra Kumpula-Natri / sd	38. Arja Alho / sd
13. Mikko Alatalo / kesk	39. Heidi Hautala / vihr
14. Minna Sirnö / vas	40. Annika Lapintie / vas
15. Jyrki Kasvi / vihr	41. Irina Krohn / vihr
16. Jan Vapaavuori / kok	42. Annika Lapintie / vas
17. Jouko Skinnari / sd	43. Tuija Nurmi / kok
18. Seppo Lahtela / kesk	44. Minna Sirnö / vas
19. Kirsi Ojansuu / vihr	45. Lyly Rajala / kok
20. Annika Lapintie / vas	46. Minna Sirnö / vas
21. Astrid Thors / r	47. Timo Soini / ps
22. Seppo Särkiniemi / kesk	48. Irina Krohn / vihr
23. Jutta Urpilainen / sd	49. Jyrki Kasvi / vihr
24. Rosa Meriläinen / vihr	50. Minna Sirnö / vas
25. Petri Salo / kok	51. Jyrki Kasvi / vihr
26. Irina Krohn / vihr	52. Minna Sirnö / vas

53. Toimi Kankaanniemi / kd	63. Timo Soini / ps
54. Timo Soini / ps	64. Jan Vapaavuori / kok
55. Irina Krohn / vihr	65. Irina Krohn / vihr
56. Timo Soini / ps	66. Minna Sirnö / vas
57. Minna Sirnö / vas	67. Toimi Kankaanniemi / kd
58. Lauri Oinonen / kesk	68. Jan Vapaavuori / kok
59. Minna Sirnö / vas	69. Minna Sirnö / vas
60. Pentti Tiusanen / vas	70. Pentti Tiusanen / vas
61. Jan Vapaavuori / kok	71. Jyrki Kasvi / vihr
62. Jyrki Kasvi / vihr	

4.10.05 klo 14.08 Toinen käsittely

Luettelo keskustelun aikana käytetyistä puheenvuoroista

1. Kari Uotila / vas	16. Sari Essayah / kd
2. Ben Zyskowicz / kok	17. Arja Alho / sd
3. Jaakko Laakso / vas	18. Jaakko Laakso / vas
4. Kimmo Kiljunen / sd	19. Säde Tahvanainen / sd
5. Outi Ojala / vas	20. Marjo Matikainen-Kallström / kok
6. Säde Tahvanainen / sd	21. Ben Zyskowicz / kok
7. Ben Zyskowicz / kok	22. Kulttuuriministeri Tanja Karpela
8. Jaakko Laakso / vas	23. Ben Zyskowicz / kok
9. Kulttuuriministeri Tanja Karpela	24. Anne Huotari / vas
10. Mikko Alatalo / kesk	25. Johannes Koskinen / sd
11. Toimi Kankaanniemi / kd	26. Pekka Kuosmanen / kok
12. Jan Vapaavuori / kok	27. Kimmo Kiljunen / sd
13. Anne Huotari / vas	28. Jyrki Kasvi / vihr
14. Kimmo Kiljunen / sd	29. Seppo Särkiniemi / kesk
15. Osmo Soitinvaara / vihr	30. Säde Tahvanainen / sd

31. Jan Vapaavuori / kok
32. Astrid Thors / r
33. Minna Sirnö / vas
34. Osmo Soininvaara / vihr
35. Kulttuuriministeri Tanja Karpela
36. Jyrki Kasvi / vihr
37. Kimmo Kiljunen / sd
38. Toimi Kankaanniemi / kd
39. Arja Alho / sd
40. Säte Tahvanainen / sd
41. Jyrki Kasvi / vihr
42. Jari Vilén / kok
43. Kimmo Kiljunen / sd
44. Arja Alho / sd
45. Jari Vilén / kok
46. Kimmo Kiljunen / sd
47. Säte Tahvanainen / sd
48. Ahti Vielma / kok
49. Jari Vilén / kok
50. Kimmo Kiljunen / sd
51. Säte Tahvanainen / sd
52. Seppo Särkiniemi / kesk
53. Jari Vilén / kok
54. Marjo Matikainen-Kallström / kok
55. Erkki Virtanen / vas
56. Seppo Särkiniemi / kesk
57. Kimmo Kiljunen / sd
58. Marjo Matikainen-Kallström / kok
59. Jyrki Kasvi / vihr
60. Säte Tahvanainen / sd
61. Arto Satonen / kok
62. Marjo Matikainen-Kallström / kok
63. Ahti Vielma / kok
64. Marjo Matikainen-Kallström / kok
65. Lyly Rajala / kok
66. Minna Sirnö / vas
67. Erkki Virtanen / vas
68. Sari Essayah / kd
69. Säte Tahvanainen / sd
70. Astrid Thors / r
71. Seppo Särkiniemi / kesk
72. Arto Satonen / kok
73. Jan Vapaavuori / kok
74. Timo Soini / ps
75. Jan Vapaavuori / kok
76. Timo Soini / ps
77. Simo Rundgren / kesk